STRIP SCHRIFT

Prijs € 4,25

KIM DUCHATEAU
DON MARTIN
STRIPS UIT CUBA

344 – JAARGANG 34 NUMMER 7 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

AGENDA

t/m 1 september
Expositie 'Yrrah: zwart bloed', over cartoonist Harry Lammertink, Kunsthal, Museumpark, Westzeedijk 341, Rotterdam, info: (+31)(0)10-4400301, of via de site www.kunsthal.nl

t/m 15 september
Expositie '50 jaar Johan en Pirrewiet. Peyo's heldendicht', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 10, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 29 september
Expositie 'Samurai: realiteit en fantasie', met Oosters werk van Stan Sakai en Marc Michetz, De Japanse Toren van het Jubelparkmuseum, Jubelpark 10, Brussel, België, info: (+32)(0)2-7337735, of via de site www.kmkg-mrah.be

t/m 29 september
Expositie 'Stripverhalen en de geschiedenis van Vlaanderen', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 10, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 4 oktober
Expositie Paulus de Boskabouter, 't Behouden Huys, Commandeursstraat 30-32, West-Terschelling, info: (+31)(0)562-442389.

t/m 27 oktober
Expositie 'Asterix en Europa', Keulsepoort 5, Limburgs Museum, Venlo, info: (+31)(0)77-3522112, of via de site www.limburgsmuseum.nl/asterix/asterixstart.htm

t/m 31 december
Expositie '50 jaar Donald Duck Weekblad', TV Toys, Wilhelminaweg 21, Dieren, info: (+31)(0)313-490888, of via de site www.tvtoys.nl

13 juli t/m 6 augustus
Stripfestival, Middelkerke, België, info: (+32)(0)495-205673.

13 juli t/m 6 oktober
Expositie 'Rauchs favorieten', met werk van de favoriete striptekenaars van kunstenaar Neo Rauch: Hannes Hegen (Dig, Dag en Digedag), Edgar P. Jacobs (Blake en Mortimer) en Daniel Clowes (Eightball), Bonnefantenmuseum, Avenue Céramique 250, Maastricht, info: (+31)(0)43-3290190, of via de site www.bonnefanten.nl

17 augustus
4e Kamper Stripspektakel, Promenade/Oudestraat, Kampen, info: (+31)(0)38-3320997, of via de site www.stichtingpromotiekampen.com

31 augustus en 1 september
17e Brabants Stripspektakel, Zaal Valkencourt, Pastoor Herkensdreef 15, Valkenswaard, info: (+32)(0)11-661473, of via de site www.stripspektakel.cjb.net

8 september
2e Mechelse Stripbeurs, Cultureel Centrum Antoon Spinoy, onder de Sint Romboutstoren, Mechelen, België, info via de site www.comic-strips.com

14 en 15 september
Stripdagen Den Bosch, Brabanthallen, 's-Hertogenbosch, info via de site www.stripschap.nl

19 september 2002 t/m 26 januari 2003
Expositie 'De Timoers 50 jaar? 500.000 jaar!', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 10, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

28 en 29 september
Cartoon World 2002 (met als onderdelen: Het Stripfestijn en AnimOtion), Rijnhal, Arnhem, info: (+31)(0)313-479592, of via de site www.stripfestijn.nl

6 oktober
Collect-Hit Brussels 2nd Edition, Internationale Verzamelbeurs, Brussels Kart Expo, A. Gossetlaan 11, Groot-Bijgaarden, België, info: (+32)(0)2-7362864, of via de site www.collect-hit.com

13 t/m 17 november
Holland Animation Film Festival, Hoogt 4, Utrecht, info: (+31)(0)30-2331733, of via de site www.awn.com/haff

21 januari t/m 18 mei 2003
Expositie 'Retrospectieve Hermann', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 10, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

Bits & Pieces

Verzamelen

Niets is zo slopend als verzamelen. Lijkt me. Half vijf 's ochtends opstaan. Overal en nergens heen sjouwen om te zien dat wat je zoekt er niet is. En dan weer met een chagrijnige kop huiswaarts. Weer 200 kilometer geïnvesteerd zonder resultaat. En dat 50 weken per jaar, 30 jaar lang. Voor een halve euro per kilometer. Toch een slordige 150.000 Europese muntjes. En dan heb je nog geen boek. Geen ruiltafel of stand. En al dat beurseten niet te vergeten. Als je je van te voren bedenkt dat je in je halve leven een half miljoen gaat uitgeven aan stripboekjes begin je er niet aan.

Maar elke week is de drijfveer weer volkomen opgewonden. Met volle kracht in de auto naar een obscure beurs. Megaprijzen betalen om aan een wankel tafeltje je eigen doublures aan de man te mogen brengen. Eindelijk een prachtexemplaar vinden. Als je tenminste voor beurstijd binnen bent geslopen. Anders geen enkele kans op iets bijzonders. Beetje loven, beetje bieden.

Elke witte vlek in een verzameling is de aanleiding om door te gaan. Verzamelaars raken bijkans in trance als er nog iets ontbreekt. Het geluk stort pas echt in als het laatste exemplaar van de verzameling gevonden is. Dan is het voorbij. Over. Niets meer aan. Je hebt alles. Oei, dat is een echte kater. Meest depressieve moment voor een collectioneur.

'Hé, Peter, kijk eens wat ik hier heb' roept een meedenkende vriend.

'Heb ik al' zegt de depri ongezien.

In zo'n situatie past doeltreffende therapie. Het doormidden scheuren van een zeldzaam exemplaar om opnieuw een zoekdoel te hebben ligt niet voor de hand. Levert geheid trauma's op. Een andere verzameling beginnen zal altijd worden vergeleken met de vorige. De enige echte. Het nieuwe onderwerp zal sneuvelen. En één voor één verkopen is langzaam wurgen. Dat houdt geen verzamelaar vol.

Aan dit alles moest ik denken toen ik die oproep van Het Schap las voor een ouderwetse ruilbeurs. Onder toezicht van een traditioneel socialistische politie-agent mogen de liefhebbers ruilen. Geld wordt gelijkelijk verdeeld. Er is geen winstoogmerk. Alleen het gezamenlijk bewonderen van de boekjes. Daar komen weer de bebaarde, pijprokende en sandaal-mobiele stripfans die glimlachend hun boekjes ruilen.

'Mag ik de jouwe? Dan krijg jij de mijne. O, wat ben ik blij nu.' Geweldig gezellig volk zonder haat en nijd. Tenminste, als ik Het Schap moet geloven gaat het zo ongeveer plaatsvinden anno 2002.

Ja hoor. Naïeve Dirk uit Appelscha zul je altijd houden. Maar het gros snapt hier toch geen moer meer van. Ruilen? Wat is dat? Een nieuwe vorm van scooters lenen? Het kan toch niet waar zijn dat alles weer honderd jaar wordt teruggedraaid. De moderne mens bekijkt dit volstrekt anders.

En die oude, trouwe ruilbeursganger heeft die wel bestaan? Al die gezichten van vroeger waren die zo filantroop? Welnee. De meesten waren altijd hard aan het pezen om baar geld te vangen. Sommigen deden dat heel bekwaam. Die verdienden zoveel geld dat ze niet meer op een ruilbeurs gingen staan maar op een heuse stripboekenbeurs. En dan werden ze ook nog een beetje uitgever. Twee vliegen in één klap. Zelf boekjes maken. Zelf verkopen. Het geld begon binnen te stromen. En de verzameling groeide mee.

En dan komt dat moment. Het depri-moment van de verzamelaar. Na jaren zwoegen is hij compleet. Hij pinkt een traantje weg. Het hoogtepunt. En onmiddellijk begint het zoeken naar een opslagplaats. Al die ouwe troep. Opbergen. Wat nu?

Opeens staat daar een onbekende Rijke Oom uit Amerika voor de deur.

'I'm lookin' for some Koifjes.'

'Yes we have. Which one do you want?'

'I want them all. Dutch, French, English, every copy. I want to have a complete collection. And my plane is leaving in one hour.'

'You know that's expensive and probably impossible.'

'I see you have them all here. Two million bucks will that be enough?'

En opeens is de bebaarde ruilbeursganger alleen nog maar beursgeoriënteerd. Idealen en verzamelingen doen er niet meer toe. Er staat gewoon een Yank voor je deur die geen zin heeft in 30 jaar rondrijden. Die wil gewoon snel iets moois in de kast. En jij denkt: was dat vroeg opstaan toch ergens goed voor. Je neemt nog snel wat foto's voor de herinnering en daar gaat je volmaakte depressie fluitend de deur uit. En straks loop je meewarig over een ruilbeurs in Den Bosch. Je oog valt op twee oertypes uit de jaren zeventig.

'Ah heren, nog altijd fijn aan het ruilen?'

Ben Bits

STRIP SCHRIFT

Jaargang 34 • juli 2002 • nummer 7 (344)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap
De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Arco van Os, Rik Sanders, Harry Wibier

Medewerkenden
Ger Apeldoorn, Jasper Bakker, Olav Beemer, Ben Bits, Pieter van Cleef, Jeroen van Kippersluis, Teus de Kruijf, Just de Leeuwe, John A. Lent, Jean-Marie Mievis, Jeroen Mirck, Rob van der Nol, Stefan Rutten, Gerard Suurmeijer, Ger Tillekens, Alexandra Verburg, Rudy Vrooman, Jim van der Weele, André Wijntjes, Stijn van Wolputte

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
E-mail: redactie@stripschrift.nl
Website: www.stripschrift.nl

Uitgever
Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
E-mail: uitgever@stripschrift.n
KvK Rotterdam 24335843

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Willem Naber
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 026 - 339 20 85, telefax: 026 - 339 20 86
E-mail: administratie@stripschrift.nl
Een abonnement omvat 10 nummers
Nederland €37,50
België €40,00
Other countries €50,00
Leden van Het Stripschap €1,25 korting
Maak het juiste bedrag over op girorekening 9347590 ten name van Stichting Uitgeverij Stripstift, Rotterdam
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
Redactie Stripschrift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
E-mail: adverteren@stripschrift.nl

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Kim Duchateau

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Topscenarist Jean van Hamme meldde een aantal weken geleden dat hij over een paar jaar stopt met al zijn strips, behalve Largo Winch. Zijn vrijwillige VUT-aankondiging was groot nieuws in Frankrijk en België, maar haalde in Nederland de korte nieuwsberichten niet eens. Wij maken ons op populair cultuurgebied drukker over het mislukken van fiscale filmregelingen en het dreigende rookverbod in popzalen. Wat wel bij ons de kranten haalde, was de Nederlandse vertaling van de Proust-strip van Stéphane Heuet en Stanislas Brézlet, waarbij soms ouderwetse stripressentimenten uit kunstkringen weer de kop opstaken. Stripbewerkingen van literatuur, dat kan niet anders dan broddelwerk zijn, aldus sommigen.
Wat is het dan een verademing om in Parijs rond te lopen. Waar je in boekhandels en stripwinkels haast struikelt over jongeren die op de grond strips aan het lezen zijn. Waar een dertiger, met wie je een zakelijke afspraak hebt, meldt dat hij 's middags nog even langs de FNAC gaat om de nieuwste Largo Winch te kopen. Waar drogisterijen een Corto Maltese-parfum in hun assortiment hebben opgenomen, terwijl we ons in Nederland moeten behelpen met de nieuwste lijn van filmacteur Antonio Banderas. Waar passagiers in de trein daadwerkelijk hun nieuwste stripaankopen durven te lezen zonder meewarig te worden aangekeken.
Voor wie nog een vakantiebestemming zoekt: stripwalhalla's bestaan echt!

Inhoud

2 **AGENDA**
2 **BITS & PIECES** Ben Bits
4 **KIM DUCHATEAU** Jean-Marie Mievis
11 **DONALD DUCK 50 JAAR**
12 **STRIPS UIT CUBA** John A. Lent
16 **ANTONIO PROHIAS** Ger Apeldoorn
18 **DON MARTIN** Jeroen van Kippersluis
24 **HARVEY KURTZMAN & RENÉ GOSCINNY** Harry Wibier
26 **BOEKEN**
30 **ACTUALITEITEN**
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer

Een zwoele zomeravond op een caféterrasje...
- *Stripschrift*? **Maar die schrijven toch alleen maar over ouwe zakken die al lang dood zijn... of bijna dood.**
- **Over wie moeten we dan wel schrijven?**
- **Het zijn de jongere tekenaars die best wat extra publiciteit kunnen gebruiken. Over die ouwe garde is al genoeg gepalaverd.**
- **Maar we schrijven toch voldoende over jong talent, me dunkt.**
- **O ja? Merk ik anders niet zo veel van.**
- **Wie moet er dan volgens jou in** *Stripschrift*?
- **Nou...** Typex **bij voorbeeld...**
- **Is al gebeurd hoor, uitgebreid interview met originele voor- en achterplaat.**
- **(*hoopvol*) Of** *Fokke en Sukke*?
- **Nummer 306. Interview en voorplaat.**
- **(*al iets minder hoopvol*)** Erik Kriek **hebben jullie vast en zeker nog niet gehad.**
- **April '98, compleet met kleurencover en al. Dus zeg niet dat we aanstormend talent negeren in dit blad. Nog iemand?**
- **Wel... doe mij dan maar.**

FOTO PRIVÉ-ARCHIEF KIM DUCHATEAU

Kim Duchateau

De hulpelaoojes
KOPEN EEN OP BLAAS POP
DOOR KIM ONO!
Blieft u echt geen kopje vlierbessenthee?
Hmmm...
"SUPERLAURA - A MAN'S BEST COMPANION"...
...valt toch wel een beetje tegen...

door **JEAN-MARIE MIEVIS**

Aan het woord is **Kim Duchateau** *(4 oktober 1968). Met zijn eindwerk aan het KASK in Gent, onder toezicht van* **Raoul Servais**, *sleepte hij 'De prijs van de gouden harpij' in de wacht. Hij gaf enkele strips in eigen beheer uit, tekende strips en cartoons voor diverse kranten en tijdschriften (*de Morgen, Het Nieuwsblad, De Standaard, Zone 5300, Teek, Incognito, Beeldstorm*), maakt cartoons voor* Telekrant *(de website van uitgeversgroep Concentra) en een wekelijkse strook met de avonturen van* Madelfried *voor de site van* Het Belang van Limburg, *levert illustraties voor* Knack *en is te zien in het VTM-actualiteitenprogramma* Polspoel en Desmet. *Daarnaast runt hij een eigen muzieklabeltje, Lama Records, speelt in talloze groepjes met klinkende namen als* The Lama Home Band, Les chiens comiques, Spoedbult *en* Phlitman and Kangaroo, *maakt een radioprogramma op FM Brussel, schreef en acteerde in enkele sketches voor de Brusselse televisiezender Event Tv, en had tussen de afwas en het gras maaien net even de tijd om ons van zijn plaats in dit blad te overtuigen.*

Wat meteen opvalt in je werk is de kalligrafie. Herr Seele **merkte het op in zijn voorwoord voor** *Uitzonderlijk zwaar vervoer*.

Kim Duchateau: Ik gebruik alle mogelijke letters door elkaar: grote, kleine, vette, dunne... In het begin hadden sommige mensen daar wel moeite mee. Zo was er geen echt duidelijk verschil tussen mijn 'r' en mijn 'n'. Goeie kritiek over mijn lettering werd wel eens langs de neus weg gegeven, maar Herr Seele is eigenlijk de eerste die daar echt aandacht aan schenkt. Tot mijn grote vreugde natuurlijk.

Maar waarom gebruik je die lettering op die typische manier?

Ik vind dat er te weinig aandacht wordt besteed aan lettering. Meestal dienen tekstballonnen enkel om duidelijk te maken wat een figuur zegt. Eén van de weinige collega's die al eens creatief durft om te springen met letters is **Bart Schoofs**. Werken met letters heeft mij altijd al geïnteresseerd. Toen ik als prille tiener hoesjes ontwierp voor de cassettes van mijn eigen bandje experimenteerde ik naar hartenlust met alle mogelijke lettertypes door elkaar. Ik was sterk beïnvloed door Ralph Records die soms ronduit lelijke of 'ongepaste' letters op zulke speciale manieren durfde te gebruiken dat het resultaat verbluffend was.

Inmiddels is deze manier van schrijven voor mij al zo gewoon geworden dat ik er niet echt meer bij na hoef te denken of ik een letter groot moet maken of niet. Het gaat als vanzelf.

In de nieuwsbrief van de Vlaamse stripspeciaalzaken staat bij de aankondiging van *Uitzonderlijk zwaar vervoer*: **nieuw album van Kim, één van de enige cartoonisten die ook echt kan tekenen...**

(*lacht*) Ik ben zeker niet de enige cartoonist die goed kan tekenen. Misschien beweert die auteur dat omdat ik de enige cartoonist ben die zoveel details in zijn tekeningen stopt. Veel te vaak aapt men **Kamagurka** na. Men denkt dat de grap het meest belangrijk is en dat de figuurtjes er gewoon bijhoren. Ik ben van mening dat iedere

cartoon vraagt om een specifieke sfeer en het decor en de achtergrond zijn mede sfeerbepalend. Ook bij een cartoon moet je kunnen genieten van de tekening op zich, los van de grap.

Beschouw je jezelf als cartoonist of als striptekenaar?

Beide. Vroeger heb ik nooit cartoons getekend. Als zesjarige knaap tekende ik al mijn eigen strips. De eerste uitgaven in eigen beheer, toen ik veertien was, waren strips. Cartoonist ben ik geworden toen ik voor *P-Magazine* en voor *Telekrant* begon te werken. Zo kwam ik makkelijker aan de bak. Een cartoon past overal bij, terwijl een blad voor een wekelijkse strip in speciale ruimte moet voorzien. Op een bepaald moment kwam ik niet meer aan striptekenen toe en dat begon ik wel erg te missen. Ondertussen teken ik alweer meer strips dan cartoons. Eigenlijk ben ik dan toch een striptekenaar.

Op bestelling

Als kind al tekende je strips. Kopieerde je dan bestaande strips of figuren?

Nee. Ik heb nooit een bepaalde stijl of tekenaar willen imiteren. Wat ik indrukwekkend vond waren al die albumtitels op de achterkant van *Suske en Wiske* of *Jommeke*. Titels verzinnen is iets wat ik ontzettend graag doe. Op een blad schreef ik dan een hele resem titels en nadien maakte ik dan verhalen die bij die titels pasten. Ik begon met de eerste titel op mijn lijstje, vervolgens de nummer twee, enzovoort. Rond titels als *Tikki en de flikkers* of *Tikki zoekt een schat* maakte ik dan een stripje.

Ik was op de eerste plaats een fervent lezer van het weekblad *Robbedoes*. Als kind wilde ik dan ook altijd tijdschriften maken met vervolgverhalen. Ik vond de vermelding 'Wordt volgende week vervolgd' zo fantastisch.

Maar je maakte toen wel fotokopieën van je eigen strips om aan vrienden en familie te verkopen.

Ja. Ik tekende strips voor mijn familie, op bestelling. Zo had ik een reeks - de titel ontschiet me - over twee mannetjes met een pet. De eerste twee delen daarvan heb ik zelf. Het derde deel was voor tante Bea, het volgende weer voor een ander familielid. Het waren dunne boekjes van zo'n vijftien pagina's. Over zo'n boekje deed ik ongeveer één week. Al die mensen hebben dus een uniek exemplaar van een strip, speciaal voor hen gemaakt. Dat heeft toch wel iets, moet ik zeggen.

HET IS MAAR GOED DAT WE NIET WETEN WAT ER ZICH ZOAL TUSSEN HEMEL EN AARDE BEVINDT...

***Links*, 'De Hulpeloosjes, twee van mijn oudste figuren. Verschenen voor het eerst in *Pulp*, een Belgisch art & fashion-magazine. Stel je voor.' *Rechts*, 'Cartoon voor het inmiddels ter ziele gegane filmblad *Teek*. Ze wilden altijd dat er veel te zien viel op een cartoon. En ik dus maar grappen bedenken waar dan ook nog eens veel bij te zien moest zijn.' *Onder*, Cartoon voor *P-Magazine* (Vlaamse Panorama).**

Heb je je talent van je vader meegekregen? (*Kims vader is een bekend kunstenaar, die vooral schilderijen en installaties op zijn naam heeft. JMM*)

Misschien wel, al heeft die nooit strips getekend. Hij heeft in tegenstelling tot mijn muziek mijn tekenzin altijd aangemoedigd, zij het steeds met negatieve kritiek. Hoe vaak heb ik hem daar destijds voor vervloekt. Nooit pikte hij ergens iets goeds uit. Hij zag alleen wat verkeerd of slecht was. Achteraf gezien heeft me dat natuurlijk enorm geholpen. Als ik bij voorbeeld een perspectief moet tekenen hoef ik daar niet bij na te denken. Het gaat als vanzelf. Die technische bagage heb ik aan hem te danken.

Heeft het feit dat je vader een bekend kunstenaar is in je voordeel gespeeld om werk te vin- den als cartoonist/striptekenaar?

Nee. Al exposeert hij regelmatig in het buitenland, mijn vader is eerder bekend in kleine kunstkringen. Bovendien zijn de kunst- en de stripwereld twee totaal verschillende werelden, die mijlenver uit elkaar liggen en lijkt mijn werk in de verste verte niet op dat van mijn vader. Bijgevolg zijn er ook weinig mensen die het verband tussen mij en mijn vader leggen.

Je studeerde animatiefilm in Gent. Waarvoor was dat nodig als je toch geen carrière in die branche beoogde?

Na de middelbare school wou ik dolgraag tekenen, maar ik kreeg steeds weer te horen dat je van strips niet kon leven en dat ik dat maar als hobby moest beschouwen. Animatiefilmer was tenminste een echt vak. Ik ben altijd verzot geweest op tekenfilms als *Roadrunner* of die van **Tex Avery**. Ik wilde dat zelf ook kunnen. Maar ik heb vies op mijn neus gekeken. Op die opleiding werd er steeds op gehamerd dat je origineel moest zijn en zeker niet mocht vervallen in bestaande stijlen als Disney of Avery of wie dan ook. Maar als je pas afgestudeerd bent en je wilt aan de bak komen in die wereld dan ben je verplicht om naar een studio te stappen om daar, tot in den treure, andermans werk na te tekenen. Dat soort artistiek lopende-bandwerk, daar pas ik voor. Animatiefilms maken met mijn eigen figuren en mijn eigen verhalen wil ik ooit nog doen, maar daar heb ik nu zeker de tijd niet voor.

Ten tijde van *Verhaaltjes voor het slapengaan*, **je eerste strip in eigen beheer, leek je tekenstijl erg beïnvloed door Marcel Gotlib. Daarvan heb je je inmiddels volledig losgewerkt. Heb je andere voorbeelden nu?**

Wel, **Alain Grootaers** zei onlangs nog dat mijn tekeningen ontegensprekelijk het stempel van **André Franquin** dragen. En twee jaar geleden merkte een opdrachtgever op dat het wel overduidelijk was dat ik Gotlib had gelezen. Als dat acht jaar na het verschijnen van mijn eerste strip nog opvalt, betekent dat die invloeden er nooit helemaal zijn uitgegroeid. Maar ook al ben ik nog steeds gek op Franquin, mijn stijl is onmogelijk te herleiden tot één welbepaalde leermeester. Ik beschouw mijn stijl eerder als een wissewasje van allerhande, uiteenlopende stijlen en invloeden. Zo hou ik evengoed van *Nero* als van het werk van **Terry Gilliam**. Of van *Eefje Wentel-*

teefje en van **Charles Burns**, ook twee uitersten, me dunkt.

Is het daardoor dat *Unne* ook zo'n mengelmoes van stijlen bevat? Of was het een visitekaartje naar mogelijke uitgeverijen om te laten zien wat je allemaal in je mars hebt?

Dat was de meest opvallende kritiek op *Unne* en hetzelfde geldt voor *Uitzonderlijk zwaar vervoer*. Blijkbaar vinden veel lezers het vervelend als een tekenaar zich van verschillende stijlen bedient. Ze willen één, duidelijk herkenbare stijl: *Heinz* is in een bepaalde stijl en moet in die stijl blijven. Dat is larie. **Moebius** hanteert toch ook verschillende tekenstijlen. Hij gebruikt zelfs twee namen: Moebius en **Jean Giraud**. Dat vind ik ontzettend knap.

Ik pas mijn tekenstijl eveneens aan in functie van het verhaal. *The Beatles* maakten toch ook niet elke plaat in dezelfde stijl?

EN DAAR LIEPEN ZIJ ... MET PLAISIER DOOR DE STEEGJES VAN BOLDERLAND... NIET WETEND DAT ZIJ SEDERT GERUIME TIJD GEVOLGD WERDEN DOOR EEN ORKAKEL...
HIHIHI!
BOEM

Nee, maar elke nieuwe *Beatles*plaat droeg wel onmiskenbaar hun stempel. Naar mijn mening geldt dat ook voor jouw werk: hoe anders elk verhaal stilistisch ook is, het draagt steevast die onmiskenbare Kim-signatuur.

Blijkbaar is niet iedereen die mening toegedaan. Ik geef toe dat die verschillende stijlvormen te wijten zijn aan mijn ongeduld. Ik ben vlug iets beu en wil dan liefst zo snel mogelijk iets anders gaan doen. Soms benijd ik mensen die er in slagen hun hele leven eenzelfde tekenstijl te hanteren, maar voor mij is dat verschrikkelijk saai.

Dus meerdere jaren werken aan één enkel album is aan jou niet besteed?

Nee, en dat is meteen de reden waarom ik nooit een lang verhaal heb gemaakt. Na 10 pagina's zou ik het al opgeven. Vergeet ook niet dat *Unne* werk bevat dat over een periode van zes jaar loopt. Logisch dus dat er een enorm verschil zit tussen de oudste en de meest recente pagina's. Bij *Uitzonderlijk zwaar vervoer* krijg ik te horen dat mijn stijl nu meer gebald is en een duidelijker eenheid vormt, ook al staan er zowel strips als cartoons in het boek.

Obligate bezoekjes

Unne **is uitgebracht in eigen beheer. Was dit een noodzakelijke tussenstap om voor een volgend album een echte uitgever te vinden?**

Nee. Ik wou gewoon een strip uitbrengen. Het ligt niet in mijn aard om iets waar ik zolang aan gewerkt heb voorgoed te laten verdwijnen in de la. Als ik ergens trots op ben, wil ik dat ook aan de mensen laten zien.

Maar heb je voor *Unne* een uitgever gezocht?

Nee, om de eenvoudige reden dat, als ik met mijn strips naar een uitgever stap, die altijd wel iets zal vinden dat volgens hem niet goed genoeg is; of het is te zus of zo. Op dat gebied ben ik nu eenmaal erg pessimistisch en zou ik na het zoveelste obligate bezoekje aan een uitgever zodanig ontmoedigd zijn dat mijn album nooit af zou zijn geraakt.

Ben je achteraf bekeken tevreden over *Unne*?

Er staan veel vingeroefeningen in. Ik vrees dat minder dan de helft nog overeind blijft. Het verhaal over de ogen van de koning is helemaal fout... (*denkt lang na*) ...maar *De hulpeloosjes* blijf ik goed vinden.

Mijn favoriete stukken zijn het verslag van één van je concerten en *NV Arb en Dungel*.

Samen met *De hulpeloosjes* zijn dat ongetwijfeld de sterkste momenten van het album.

Wat ik zo sterk vind aan het concertverhaal is dat je drie pagina's lang hetzelfde camerastandpunt gebruikt. Het is net alsof een amateur een video-opname van je concert heeft gemaakt.

Het verhaal vroeg gewoon om deze aanpak. Mijn muzikale partner-in-crime, **Jay Phlitman**, schrijft vaak hilarische teksten, maar aangezien we weinig kans krijgen onze muziek naar buiten te brengen, trachtte ik om via een strip de mensen met onze muziek te laten kennismaken. Vaak gaat het om fragmenten uit repetities of onafgewerkte nummers die te goed zijn om zomaar weg te gooien. Het verhaal in *Unne* is gebaseerd op een optreden waar we een reeks punknummers speelden, stuk voor stuk superkort, maar met ongelooflijk lange bindteksten tussen elk nummer. In de strip zijn deze bindteksten woordelijk van de cassette overgenomen. Ik heb gekozen om één camerastandpunt te hanteren. Binnen dat strakke kader gebeurt er vrijwel niks: twee muzikanten rammen er op los (*imiteert razendsnelle en oorverdovend luide gitaar en drums*) DAGA DAGA... En de hoofdmoot is voorbehouden aan de bindteksten van de zanger. Dit werkt.

Het tweede verhaal dat ik daarnet aanhaalde, *NV Arb en Dungel*, is ontleend aan een droom. Auteurs als Julie Doucet en David B. hebben complete albums gebaseerd op dromen. Dat leek me net iets voor jou.

Zeker, maar het grote probleem is dat ik de laatste drie jaar niet meer droom. Ik heb geen flauw idee waaraan dit te wijten is: stress, slaaptekort... mijn dromen zijn weg. Enkel als ik met vakantie ben kan ik nog dromen; die schrijf ik dan ook meteen op. Een droom is immers puur grafisch materiaal. Het is een fantastische gave: zomaar scenario's gratis voorgeschoteld krijgen in je hoofd. Ik heb nog schriften vol met dromen, maar ze lenen zich niet allemaal tot een stripversie. Een droom verstrippen is moeilijk want je herinnering ervan is niet perfect en van het ogenblik dat je erover moet nadenken verandert de droom al. Het verhaal in *Unne* is ook wel ietsje anders dan mijn echte droom. De clou, datgene wat de directeur aan het eind zegt, heb ik eraan gebreid. De rest heb ik echt gedroomd: een man die wordt gepijpt door dikke vrouwen in badpak die nadien vertrappeld worden door paarden. Ik vraag me nog steeds af waar die droom vandaan kwam. Hij is toch te mooi om verloren te laten gaan, niet?

Wat vind je van autobiografische strips?

Mijn eigen leven is te weinig interessant om er

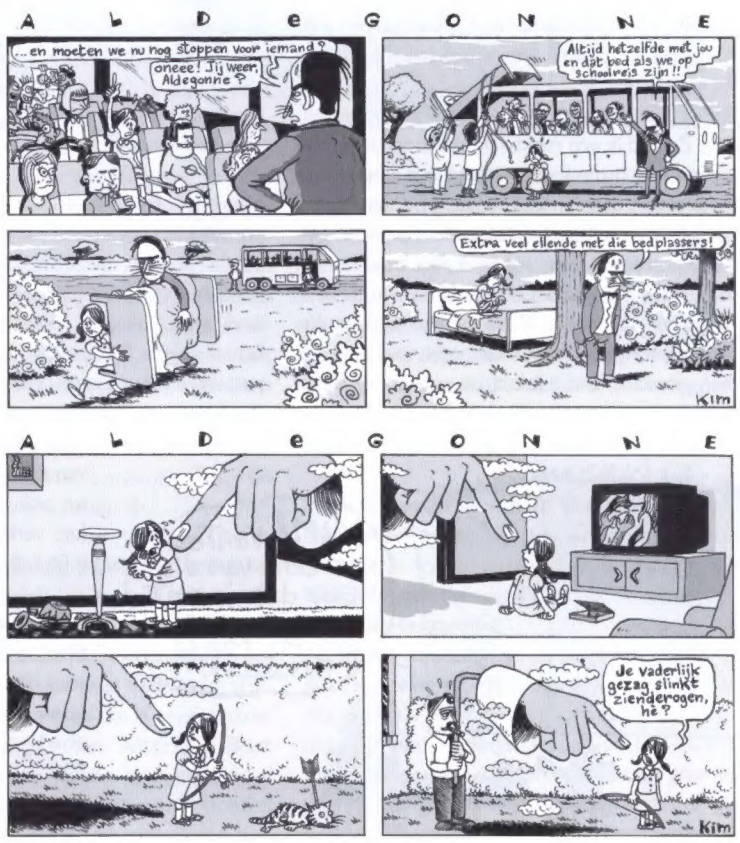
A L D E G O N N E
...en moeten we nu nog stoppen voor iemand?
oneee! Jij weer, Aldegonne?
Altijd hetzelfde met jou en dat bed als we op schoolreis zijn!!
Extra veel ellende met die bedplassers!
Kim
A L D E G O N N E
Je vaderlijk gezag slinkt zienderogen, hè?
Kim

***Boven*, 'Verloren prentje uit het eerste album, *Unne*.' *Rechts*, '*Aldegonne*. Voor het eerst verschenen in *Zone 5300*. Daarna in de *Standaard*-bijlage. De vreemdste hersenspinsels krijgt zij altijd toebedeeld, begint me op te vallen.' *Rechtsboven en geheel rechts*, 'Allemaal cartoons voor *P-Magazine*. Ik maak liever cartoons die niet bij een bepaald artikel of thema moeten horen, maar gewoon op zich staan. Zoals hier het geval is.'**

een strip over te maken. Als ik eens iets echt grappigs meemaak zal ik dat zeker wel gebruiken in *Esther Verkest* bij voorbeeld, maar een echte autobiografische strip is aan mij niet besteed. Ik heb er geen behoefte aan een strip te maken over hoe goed of hoe slecht ik me voel. Daarvoor reikt mijn fantasie te ver. Ik wil surrealistische situaties tekenen. Laat de autobiografieën maar over aan **Robert Crumb** of **Maaike Hartjes**.

Heb je het idee dat je na *Unne* **in een stroomversnelling bent terecht gekomen?**
Enerzijds kreeg ik veel negatieve kritiek op *Unne*. Anderzijds ontving ik veel positieve reacties, vooral van winkeliers, op het feit dat ik alles zelf heb gedaan en niet heb zitten wachten op een mogelijke uitgever. Dat *je m'en foutisme*, de doe-het-zelfmentaliteit kon op heel veel sympathie rekenen. Dat heeft me wel gesterkt.

Een overblijfsel van de punkmentaliteit.
Inderdaad. Met mijn muziek is dat net zo: van bij het begin kopieerden we onze cassettes en probeerden we die zelf aan de man te brengen, al ging het soms slechts om enkele exemplaren. Het zoeken naar een mogelijk geïnteresseerde uitgever beknot de creativiteit. Alles zelf doen brengt zeer veel werk mee en zet weinig zoden aan de dijk, maar ja... dat is altijd mijn overtuiging geweest. Doe het zelf anders komt het er toch nooit van.

Maar nu ben je dan uiteindelijk toch bij echte uitgevers beland: Oogachtend, Oog & Blik.
Blijkbaar zijn er nu toch mensen geïnteresseerd in mijn werk. Maar had ik *Unne* niet zelf gemaakt dan was dit allicht nooit gebeurd. Nu zit ik zelfs in een luxe positie dat verschillende uitgevers iets van mij willen uitbrengen. Alles loopt nu vanzelf. Daar kan ik natuurlijk alleen maar gelukkig mee zijn.

Aandachttrekkerij

Je strips dragen titels als *Verhaaltjes voor het slapengaan*, *Unne* **en** *Uitzonderlijk zwaar vervoer*.
Waar slaan die titels eigenlijk op?
Ik vrees dat ik je moet teleurstellen, want ze betekenen niks. Een titel en een cover moeten de aandacht trekken. Als dat lukt gaan de mensen je strip lezen. Oorspronkelijk zou *Uitzonderlijk zwaar vervoer* zelfs *Flora, fauna en yoghurt* heten. Ook dàt slaat nergens op. Zoals ik al eerder zei: ik ben dol op het verzinnen van titels. Het is spielerei, meer niet.

In je albums beginnen de grappen al bij het colofon, zoals bij de vermelding van het copyright in *Unne* **of in** *Uitzonderlijk zwaar vervoer* **bij de rubriek 'eerder verschenen van dezelfde auteur': ontelbare verschijningen in Lourdes.**
(*lacht luid*) Weet je dat er verschillende mensen in de stripwinkel gevraagd hebben naar een album van Kim getiteld *Ontelbare verschijningen in Lourdes*? Ik vind dat je consequent moet zijn. Bij een humoristische strip moeten al die saaie gegevens die je verplicht bent te vermelden dezelfde humoristische sfeer uitstralen. Je moet het doortrekken van A tot Z.

Uitzonderlijk zwaar vervoer **is net als zijn voorganger geen afgerond verhaal maar een verzamelboek met verschillende figuren, cartoons en strips. Is dat doelbewust?**
Het was het idee van de uitgever om het beste van wat ik tot dan gemaakt had te bundelen. Vooral Nederlandse lezers blijken die afwisseling heel erg te waarderen, maar er zijn er net zoveel die een compleet album met Esther Verkest of Aldegonne verkiezen. Zij willen één enkel verhaal doorlezen en niet van het ene figuurtje naar het andere, en dan nog afgewisseld met cartoons. Zelf heb ik daar geen enkel probleem mee. Een album met alleen Esther Verkest zal evengoed werken, vermoed ik. Wel ben ik de mening toegedaan dat een strip ook met verschillende personages en stijlen overeind moet blijven.

Heeft dat misschien te maken met het feit dat je in je jeugd een fervent lezer van het weekblad *Robbedoes* **was? Yves Chaland heeft ook een strip gemaakt die opgevat is als een verzameling van nummers van het verzonnen tijdschrift** *Captivant*.
Typex heeft ook zoiets gedaan en dat vind ik zeer knap. Verhalen worden plotsklaps afgebroken. Misschien werkt het bij hem beter omdat zijn boek is opgevat als een *hoax* of een geheimzinnig tijdschrift. Bij mijn strip is dat niet het geval. Daar staat tegenover dat alle verhalen in *Uitzonderlijk zwaar vervoer* afgewerkt zijn en niet zomaar plots ergens ophouden met de mededeling 'Wordt vervolgd'. Oogachtend wil een tweede album in deze vorm uitbrengen terwijl *P-Magazine* een strip met enkel Ester Verkest wil publiceren. Uit commercieel oogpunt is het natuurlijk verstandiger om een strip rond één bepaald personage te maken, maar ik vrees dat mijn anarchistische natuur niet zo ingesteld is. Negenennegentig procent van de strips is opgebouwd rond één figuur met een heel duidelijk afgelijnde stijl. So, *what the fuck* als er eens een strip tussen zit die niet aan dat criterium beantwoord! Is een televisieprogramma waarin verschillende items aan bod komen dan ook storend?

Hoe komt het dat je zo veel figuren hebt?
Ik bedenk niet allen graag titels maar ook personages. Ik bewonder mensen die hun ganse leven *Suske en Wiske* tekenen, maar ik zou dat niet kunnen.

Maar zou je dat dan willen?
Nee, daarvoor ben ik veel te ongeduldig. Terwijl ik Geoffrey het lijk teken verzin ik alweer een ander figuur. Ik wil bij voorbeeld al heel lang iets doen met het zandmannetje. Zijn job bestaat uit het in slaap brengen van de mensen. Daarbij komt hij in verschillende huizen, met verschillende families, in verschillende sferen waar telkens een ander probleem is waardoor iemand de slaap niet kan vatten. Blijkbaar heb ik een voorliefde voor de rol van slachtoffers, een universeel thema. Bij *De hulpeloosjes* spreekt de naam voor zich: hun rol van slachtoffer is een *running-gag*.

In elke strip is er een belangrijke rol weggelegd voor nevenfiguren.
Ja, zeker bij Esther. Maar dat is een eeuwenoud gegeven. Kuifje is als personage niet bijster interessant. Haddock daarentegen wel: hij is drankzuchtig, vloekt en tiert. Robbedoes is ook een saaie kloot. Het zijn Kwabbernoot, Rommelgem of de Marsupilami die het mooie weer maken. Idem voor Asterix. Blijkbaar horen hoofdfiguren saai te zijn. De nevenfiguren kleuren het spel.
Esther is dat echter niet: ze is smerig en gemeen. Ze is eerder een antiheld, zoals Nero of Lambik, die ook met slechte eigenschappen behept zijn. Lambik is dom, ijdel en jaloers en net dáárdoor is hij interessanter dan Suske of Wiske.

Hoe is *Esther Verkest* **ontstaan?**
Alain Grootaers, hoofdredacteur van *P-Magazine* stelde me na een tijdje een wekelijkse volledige strippagina ter beschikking. Ik moest een reeks verzinnen rond één figuur, waar ik niet na één maand al op uitgekeken zou zijn. Ik kreeg vier dagen bedenktijd, want de publicatie zou de volgende week al van start gaan. Mijn vrouw kwam toen met het fantastische idee een sexy meisje als hoofdfiguur te nemen. *P-Magazine* is immers een licht erotisch mannenblad met telkens een half-naakte Bekende Vlaming op de cover. Dat moest kunnen, dacht ik. Bovendien ken ik weinig absurde strips met een sexy heldin. *Natasja* of *Yoko Tsuno* zijn avonturenstrips en de reeks *Rooie Oortjes* bestaat uit erbarmelijk slechte kalendermoppen, zonder vast hoofdpersonage. Al wist ik niet zeker of die combinatie van seks en absurditeiten zou werken.

Seks en kabouters

Seks en erotiek spelen een prominente rol, maar Esther is toch veel meer dan dat.
Blijkbaar is dat voor veel lezers het belangrijkste. Op signeersessies of feestjes krijg ik steeds het verzoek om Esther naakt te tekenen. Maar daar gaat het niet om. Natuurlijk is Esther een aantrekkelijke dame die af en toe mag floreren, maar het draait om de grap, de absurde situatie en niet om hoe zij er in haar blote kont uitziet. De combinatie van erotiek en absurde humor heeft echter succes, tot mijn grote vreugde.

De combinatie van een sexy heldin en kabouters lijkt me eerder iets voor een film van David Lynch.
(*lacht*) Het is in feite *Alice in Wonderland*, mijn favoriete sprookje. Alice wordt gedropt in Wonderland. Ze heeft geen controle meer. Alles gaat met haar op de loop. Een vreselijke situatie, maar wel een ontzettend dankbaar verhaalgegeven. Esther bevindt zich steeds in situaties waar ze niks aan kan doen, met dit verschil dat zij er zich telkens weet uit te redden. Ze vindt de kabouters vervelend, maar omdat ze zelf zo gemeen is, gebruikt ze hen ook. De kabouters zijn in de eerste gag opgedoken en nu geraak ik er niet meer vanaf. De redactie vond hen zo leuk dat ik hen steeds weer een nieuwe rol moest geven. Toen heb ik de gags rond de bloopermachine uitgevonden en nadien vroeg iedereen me om meer gags met die bloopermachine. In zekere zin ben ik dus slaaf van mijn eigen creaties. Maar de laatste tijd zijn de kabouters niet meer van de partij. Als ik een goeie gag verzin waarvoor ik geen kabouters nodig heb, dan is dat prima zo. Ooit heb ik besloten de kabouters te laten sterven. Dat zorgde wel voor tegenwind bij de redactie. Ik had een probleempje: in de Nederlandse strip *Dirkjan* - die ik trouwens uitstekend vind - wordt het hoofdpersonage in zijn huis gepest door kabouters. En net als bij *Esther Verkest* worden de kabouters als vuil behandeld, geschopt, vertrapt, enzovoort. Hoewel mijn strip in de verste verte niet op *Dirkjan* lijkt, zat ik daar toch mee verveeld. Ook al zijn kabouters gemeengoed, **Mark Retera** was eerst. Vandaar ook dat ik de kabouters, net als de bloopermachine, enkel gebruik als het mij uitkomt. Ik wil ze zeker niet gaan uitmelken, want daar heb ik een hekel aan.

In een interview in *P-Magazine* **zeg je dat je, voor je** *Esther Verkest* **tekent, seks nodig hebt. Wat moet ik me daarbij voorstellen?**
(*lacht hartelijk*) Dat is natuurlijk schromelijk overdreven, al zit er wel een grond van waarheid in. Als ik Esther teken mag ik niet te opgewonden zijn. Ik ben maar een man. Ik hou van mooie vrouwen en kan door hen beroerd worden, zeker als ik ze dan nog zelf moet tekenen. Het kan gebeuren dat, als ik te lang geen seks heb gehad, mijn fantasie een loopje met me neemt. Dan ga ik Esthers ronde vormen zo sterk benadrukken dat de grap naar het achterplan verdwijnt en dat mag niet. Dat is de verklaring voor die kop bij dat interview. (*lacht*) Het zou me wat zijn als ik elke keer voor ik Esther teken seks mocht hebben. Dan lag ik elke dag te wippen.

Samen met Tom Bouden heb je een parodie gemaakt op *De rode ridder*, **getiteld** *De lichtrode ridder*. **Kan je daar wat over vertellen?**
Tom en ik hebben samen op school gezeten in Gent en ook al zijn onze strips totaal anders, we hebben wel een hoop invloeden gemeen: we zijn dol op Britse humor, met op de eerste plaats *Monthy Python*, en **Wim T. Schippers**. Daarom leek het me interessant om eens met hem samen te werken. Het oorspronkelijke idee is van Tom. Hij gaf me het geraamte van een pagina en ik probeerde dat in te vullen met allerlei grappen. Als ik het afgewerkte album bekijk, vind ik dat het voor 65 procent Toms werk is.

Shockeren

Je werkt voor verschillende opdrachtgevers. Maakt het uit voor wie je werkt?
Niet echt... Als debutant was ik vaak verplicht me aan te passen aan de wensen van mijn klant.

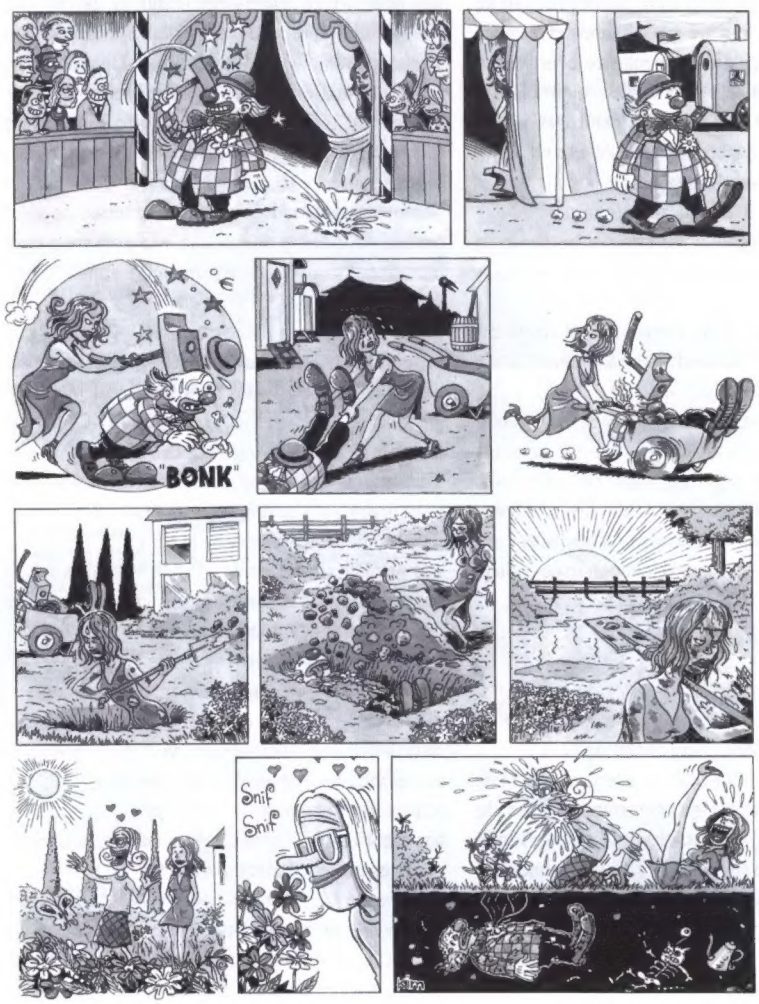

***Boven*, Esther Verkest op de backcover van *Uitzonderlijk zwaar vervoer*. *Links*, '*Esther Verkest* in *P-Magazine*. Zij mag er werkelijk àlles. Momenteel is de redactie bezig met lezeressen te zoeken die op haar lijken om een Verkest fotostrip te kunnen maken.' *Rechtsboven*, '*De lichtrode ridder*, gemaakt met Tom Bouden. Het boek zou binnen twee maanden moeten verschijnen. We hopen dat Karel Biddeloo er mee zal kunnen lachen. En zijn vrouw ook.' *Rechts*, Eén van de kabouters uit *Esther Verkest*.**

DIT IS HET VERHAAL VAN EEN MAN ... NOU JA, MAN IS MISSCHIEN WAT ZWAK UITGEDRUKT. HIJ HEEFT TWEE OREN EN EEN MOND EN EEN NEUS EN TWEE ARMEN EN EEN KONT ..., MAAR DAAR HOUDT DE VERGELIJKING DAN OOK OP. ONS HOOFDPERSONAGE IS GEEN ETALAGEPOP, MAAR EEN ECHTE HELD : DAPPER, ONVERSAAGD EN GEWELDIG KNAP.
EN ZO VERTROK ONZE HELD VOL GOEDE MOED OP ZIJN MACHTIGE MISSIE...
EINDELIJK WEER EEN NIEUWE QUEESTE !
KATAKLOP KATAKLOP
NAAR GEVAAR MINDERE STANK, GEUK DRUGS & KOELS GEWEKE
HUP! HUP!
10

Ik hanteerde dan vaak een ietwat bravere stijl, maar daar ben ik vanaf gestapt. Mijn stijl is onderhand wel voldoende bekend dus een mogelijke opdrachtgever weet wat hij in huis haalt. *De Morgen* en *P-Magazine* zijn fijne opdrachtgevers. Ze laten me totaal vrij. Toen ik vroeger voor *De Standaard* of *Het Nieuwsblad* tekende kreeg ik vaak te horen dat iets niet kon of te ver ging. Ik moest mezelf dan constant censureren en de tweede grap die je bedenkt is nooit zo grappig als de spontane eerste.

Vroeger kon nieuws je gestolen worden, nu moet je professioneel kijken. Probeer je meteen overal een grap in te zien?

Het is heel erg, maar ik betrap mezelf er op dat ik steeds minder kan meeleven met de dingen die ik in het televisiejournaal te zien krijg. Noem het gerust beroepsdeformatie. Ik probeer overal meteen een grap in te vinden. Bij de aanslagen op de WTC-torens kreeg ik een telefoontje van *P-Magazine* dat ik onmiddellijk mijn tv moest aanzetten en een cartoon over het gebeurde moest maken. Ik zag die twee vliegtuigen zich op de torens storten en het enige wat er op dat ogenblik door mijn hoofd ging was een idee voor een cartoon. Ik dacht niet direct aan al die onschuldige slachtoffers, de terreur, de ellende, de dood... Daar is natuurlijk niks grappigs aan. Misschien wil mijn geest die vreselijke feiten voor mezelf draaglijk maken door de vraag te stellen wat daar grappig aan zou kunnen zijn. Ik was wel degelijk geshockeerd, hoor, door wat ik daar zag.

Je zei ooit dat je geshockeerd was toen je in een aflevering van *Jiskefet* zag hoe Sinterklaas door Edgar gepijpt wordt.

Echt geshockeerd was ik niet, wel behoorlijk van mijn stuk gebracht. Maar dat vond ik juist geweldig leuk. Het was zo totaal onverwacht. Maar dat is typisch VPRO, veronderstel ik.

Gebeurt het wel eens dat je een grap verzint waarvan je denkt: 'Nu ga ik te ver'?

Ja, maar helaas merk ik dat altijd te laat. Als ik de cartoon in kwestie al gedrukt voor mij zie besef ik pas: 'Dit is te erg'. Dat is me overkomen bij een grap over een gezinsdrama: een man heeft net zijn kinderen en daarna zichzelf door het hoofd geschoten. Zijn vrouw staat er beteuterd bij en zegt: 'Zoals altijd is meneer mij weer vergeten'. De humorist in mij neemt een loopje met de mens Kim. Het zijn net twee verschillende personen. Anderzijds is dat misschien goed, want als ik mezelf constant zou moeten censureren zou ik nergens meer grappen over maken. Maar soms doe ik mezelf versteld staan en ben ik verbaasd hoe ver ik durf te gaan.

Je had het al over *Jiskefet*, Kees van Kooten, Wim T. Schippers. Denk je dat de Nederlanders verder staan dan de Vlamingen op humoristisch vlak?

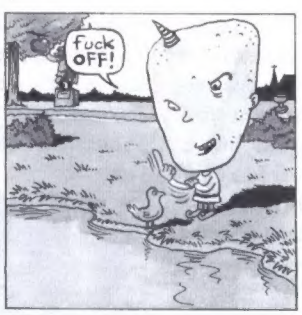

Ik denk niet dat ze verder staan, alleen kunnen in Vlaanderen zulke dingen niet op televisie. In de jaren zeventig zou niemand het hier in zijn hoofd halen om een programma als *Van Oekels Discohoek* uit te zenden. Wat dat betreft is Nederland verdraagzamer en vooruitstrevender. Men durft nogal eens een taboe te doorbreken, terwijl wij veel te snel zeggen 'dit kan niet'.

Of neem de strips: op stripverhalen die bijna hetzelfde zijn als vijftig andere reeksen ben ik snel uitgekeken. Daar hebben de Hollanders een streepje voor. Gelukkig voor ons hebben we Kamagurka. Ik herinner me goed dat toen zijn eerste tekeningen in *Humo* verschenen er een ware schokgolf door Vlaanderen ging. Tot dan toe had niemand zoiets gedurfd. Nu is Kamagurka door iedereen aanvaard, terwijl hij vroeger een 'goddeloze smeerlap' was.

Je cartoons bevatten nooit een moraliserende boodschap, enkel het absurde telt.

Ja. Het moet in de eerste plaats grappig zijn en als het enigszins mogelijk is de lezer op het verkeerde been zetten.

Absurde humor betekent dat alles kan en niets moet. Is dat geen 'easy way out'?

Nee. Er bestaan veel soorten absurde humor. Als je genoegen neemt met iets wat alleen maar absurd is, dan kies je inderdaad voor de makkelijke weg. Ik ben daar niet tevreden mee. In het absurde moet een logica zitten en een absurde grap moet evengoed een goede grap zijn. Kijk, een giraf met 800 poten is iets absurd. Maar als er geen zin of geen betekenis aan verbonden is dan wordt het *gratuit*. Ik heb een voorliefde voor vreemde situaties en dingen die niet lijken te kloppen.

Je humor is meestal wrang en cynisch.

Ik vrees dat ik nu eenmaal zo ben. Ik denk er niet over na. Ik zeg niet op voorhand: 'Ah, nu ga ik eens lekker zwartgallig doen'. Het komt vanuit mijn onderbewuste, alsof in mijn hersens een mannetje zit dat los van mij functioneert. Het is alsof zo'n idee plots in mijn hoofd wordt gebliksemd, net als in een droom. Als ik een cartoon maak over een bepaald onderwerp probeer ik het uit zijn verband te rukken en in een totaal andere situatie te plaatsen die er op het eerste zicht niks mee te maken heeft. Het resultaat is voor mezelf vaak net zo goed een complete verrassing.

Ik wil mijn grappen ook helemaal niet ontcijferen. Humor hoef je niet te ontleden. Je bedrijft humor, zonder erover na te denken. Het gebeurt gewoon.

Maar je brengt uitsluitend humoristisch werk?

Ja. Realistische strips liggen me niet, al heb ik net mijn allereerste realistische korte verhaal getekend op een scenario van **Pieter van Oudheusden**. Vier pagina's zonder ook maar een sprankje humor.

En bevalt het resultaat je?

Tekentechnisch wel, maar ik heb het gevoel dat het niet echt mijn ding is. Andere tekenaars zijn daar zo veel beter in dan ik. Als ik iets bedenk of teken steekt de humor telkens weer de kop op. Sinds kort teken ik illustraties voor het weekblad *Knack* en ik moet mezelf er voor behoeden grappen te gaan verzinnen.

Carnavalskraker

Unne **bevatte enkele verstripte versies van je eigen liedjes. Je hebt ook een eigen muzieklabel. En net als in je strips en cartoons speelt ook daar de humor een cruciale rol.**

De humor in mijn muziek ligt in het verlengde van de humor in mijn strips, alleen deze spreken een groter publiek aan. Mijn tekenstijl is zeker niet vernieuwend. Hij is vrij academisch, komt niet moeilijk of gekunsteld over en heeft een zekere aantrekkingskracht. Dat moet ook, want de humor die ik breng is niet altijd voor de hand liggend. Ik krijg wel eens de opmerking van colle-

PRIJSVRAAG

Kims huidige muzieklabel draagt de naam Lama Records, thuishaven van talloze bandjes en projecten als *Jay Phlitman and Kim Kangaroo*, *Les Chiens Comiques*, *The Ketchup Cowboys*, *Spoedbult*, *The Rejected Erections*, *The Lama Home Band*, *The Buddy Project*, *Modern Bog* en *The Perry Tape Combo*. Lama-producten worden in zeer beperkte oplages uitgebracht (van 10 stuks voor de *100 years of lama celebration*-cd tot 400 stuks voor de vinyl-singles) en zijn stuk voor stuk mooie hebbedingetjes (zo werd de cd *Deux ma chacoche* van *The Lama Home Band* in een heuse handtas verpakt). Turnhout-organisator **Peter Van Laerhoven** omschreef Lama Records als '*Belgian's best kept secret*'. Wie wil kennismaken met muziek die venijnig met schoffel en bijl in muzikale conventies hakt en hilarische experimenten niet schuwt kan één van de tien singletjes van *Jay Phlitman and Kim Kangaroo*'s *The Philip eats donuts in the jungle*-ep of *Les Chiens Comiques*' *On a ghostship to Hollywood* winnen door voor 1 augustus 2002 een origineel kaartje te sturen naar:

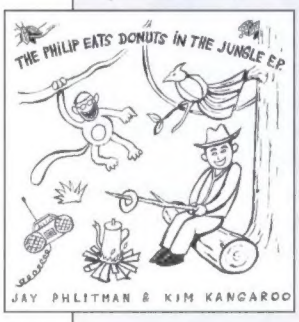

Lama-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Bij meer dan 10 inzendingen zal worden geloot.
De winnaars maken we bekend in een volgend nummer.
Maximaal één inzending per persoon; medewerkenden van Stripschrift en hun familie zijn uitgesloten van deelname; en discussiëren over de uitslag doen we liever niet.
Een onschuldige lama spuwt op de winnaars.

ga's dat mijn stijl niet *underground* is en te mooi oogt. Mijn perspectieven kloppen, ik teken nog steeds handen met vijf vingers... al ben ik een groot bewonderaar van mensen bij wie dat niet het geval is zoals **Gary Panter** of **Mark Beyer**. Met mijn eerder toegankelijke tekenstijl tracht ik de lezer als het ware in de val te lokken. Sommige jonge tekenaars in *Beeldstorm* of *Incognito* willen blijkbaar zo gekunsteld mogelijk doen. Ze zijn overtuigd dat ze grafisch origineel moeten zijn. Maar ik heb geen zin een strip te lezen waarbij ik niet weet welk plaatje eerst komt of wat dat plaatje vol zwart nu plots komt doen. Die grafiek kan op zich best heel erg knap zijn en ik heb niks tegen stijlexperimenten maar leesbaarheid komt eerst. Maak dan liever een schilderij of een affiche. De kunst ligt er in iets nieuws te brengen en tegelijk leesbaar te blijven. Anders schiet je je doel voorbij. **Chris Ware** is er naar mijn gevoel perfect in geslaagd grafische vernieuwing en leesbaarheid te combineren.

Maar vertel eens wat meer over je muzikale projecten en je eigen labeltje Lama Records.

Op mijn tiende had ik, samen met mijn inmiddels beroemde neef **Buscemi**, mijn eerste punkbandje, *The punk anarchists*. Net als ik met mijn strips deed, namen we cassettes op die we tig keren kopieerden en onder de noemer Fuss Records trachtten te verkopen. Met onze muziek wilden we evengoed iets bereiken, beroemd worden, maar met muziek is het blijkbaar veel moeilijker dan met strips om een publiek te bereiken. Bij mijn tekeningen oogt de verpakking mooier.

Ik maak geen doorsnee radiomuziek. De meeste van mijn invloeden komen niet van andere strips maar wel van muziek. Ik ben een grote fan van *The Residents*, **Frank Zappa**, **Captain Beefheart**, *Caroliner*, *The White Noise*, **Eric Dolphy**, *Negativland* enzovoort. Er is zoveel interessante muziek die vernieuwend is maar ongehoord blijft omdat radiomakers ze geen kans willen geven. Daar kan ik met mijn verstand niet bij. Mensen luisteren liever naar voorgekauwde muziek. Denk maar aan sommige house of techno: je weet op voorhand dat na een x aantal maten de bas drum invalt en even later de hi-hat. Wat is daar nog boeiend aan? Het is zo voorspelbaar, zo weinig avontuurlijk.

Je steekt niet alleen ontzettend veel tijd in je muziekproductie, ook de vormgeving van je cd's en singles is erg opmerkelijk. Zelfs mensen die aan de muziek geen boodschap hebben kunnen niet anders dan vol lof zijn over de fraaie vormgeving.

Vorm en inhoud zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Als je de muziek van een cd niet kent is de hoes het enige aantrekkingspunt. De cover moet de sfeer van de muziek weerspiegelen. Beide moeten elkaar perfect aanvullen, net als bij strips.

Bij de eerste exemplaren van *Uitzonderlijk zwaar vervoer* **zat een gratis cd met Nederlandstalige liedjes. Het nummer** *Ik wil afgaan als een gieter* **is zelfs een heuse carnavalskraker. Ben je van plan op deze weg verder te gaan?**

Vroeger beschouwde ik strips en muziek als iets totaal apart. Nu probeer ik een link tussen beide werelden te leggen. In die vijftien jaar dat ik met muziek bezig ben, had ik nog nooit in mijn moedertaal gezongen. Bij een Engelse tekst is het al goed genoeg als het rijmt of absurd klinkt, in je moedertaal moet het ook echt iets betekenen. Nederlandse teksten schrijven is moeilijker. Ik werk er veel langer aan. Over mijn eerste Nederlandstalige liedje deed ik drie dagen... schrijven, schrappen... tot ik zowat één tiende van de oorspronkelijke tekst overhield waar ik echt tevreden over was. De cd bij *Uitzonderlijk zwaar vervoer* is mijn eerste poging om te zien wat ik met mijn muziek kan doen in de stripwereld.

Je schildert ook en al je schilderijen krijgen steevast een grappige titel mee.

Ja, blijkbaar overheerst de humor in mijn werk. Schilderen doe ik ontzettend graag, maar jammer genoeg ontbreekt het mij aan tijd. Cartoons maak ik steeds voor een opdrachtgever. Een schilderij daarentegen is echt vrij werk voor mij: het hoeft nergens voor te dienen, enkel voor mijn eigen plezier. De werkwijze bij het schilderen is helemaal anders dan bij strips tekenen. Ik schilder nogal surrealistisch. Het zijn dromen en pure hersenspinsels die ik op doek tracht over te brengen. Daar hoef ik ook niet bij na te denken: mij arm doet gewoon wat in mijn geest opkomt.

'Madelfried de onverschrikkelijke. Hij stond 5 jaren op de Concentra-site op het internet.'

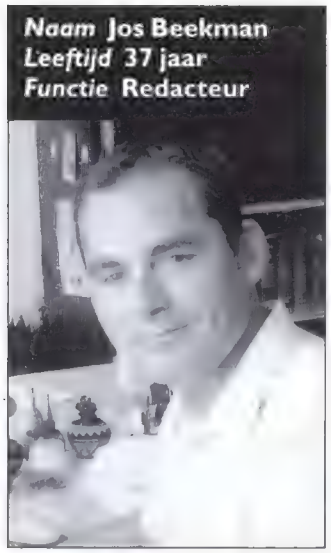

FOTO JIM VAN DER WEELE

Op 25 oktober 1952 verschijnt Donald Duck op de Nederlandse markt. Het stripweekblad vol Amerikaanse Disney-verhalen krijgt een warm onthaal. Vanaf 1955 werken er ook Nederlandse tekenaars aan mee. Na vijftig jaar is 'Duck' nog immer springlevend. In dit jubileumjaar stelt Stripschrift een portrettengalerij samen van diverse medewerkers aan het vrolijke weekblad.

Hoe lang werk je al voor Donald Duck?
Sinds 1989.

Opleiding of autodidact?
Ik heb het vak op de redactie geleerd.

Hoe ben je ooit de stripwereld ingerold?
In 1985 reageerde ik op een advertentie waarin de *Donald Duck*-redactie om nieuwe redacteuren vroeg. Ik mocht een proefopdracht maken. Ik heb er flink op geploeterd en kreeg het bericht dat ik bij de laatste vier zat. Maar inmiddels was ik opgeroepen voor militaire dienst, dus die baan kon ik wel vergeten. Toch ben ik naar Haarlem gegaan om er in elk geval een kijkje te kunnen nemen. Na een leuk gesprek met **Thom Roep** en **Joan Lommen** ben ik, met mijn ziel onder mijn ene arm en een stapel *Duck*-strips onder de andere, richting kazerne vertrokken. Gelukkig kwam ik een paar jaar later via de *Eppo Wordt Vervolgd*-redactie alsnog bij Disney terecht.

Voor welke strips en rubrieken ben je verantwoordelijk?
Ik vertaal samen met mijn collega **Jim van der Weele** alle strips in *Duck*. Verder schrijf ik scenario's voor onder andere *Goofy geeft les* en *Mickey lost 't op*. *Het Handboek van de Jonge Woudlopers* zet ik ook op de rails en daarnaast doe ik alle redactionele klussen voor *Donald Duck Extra*. Voor de rest van alles en nog wat. Wedstrijden bedenken, teksten redigeren, inkleuringen checken enzovoort.

Hoe verloopt je werkweek?
Van maandag tot en met vrijdag. We hebben veel vrijheid, zolang we ons maar aan drie regels houden: goed, leuk en op tijd.

Welke elementen vind jij belangrijk in een goed Duck-verhaal?
Een helder structuur met een kop en een staart en goed gedoseerde spanning en humor. Ook heel belangrijk is dat de figuren acteren zoals past bij hun karakter. We onderschatten onze lezers nooit.

Moeten tekstproducties voor Donald Duck aan andere eisen voldoen dan die voor andere Disney-uitgaven?
Ja. We richten ons in de eerste plaats tot kinderen van een jaar of negen. Maar de helft van onze lezers bestaat uit volwassenen en die moet je ook tevreden houden. Daarom bouwen we woordgrappen in en zaken uit de actualiteit.

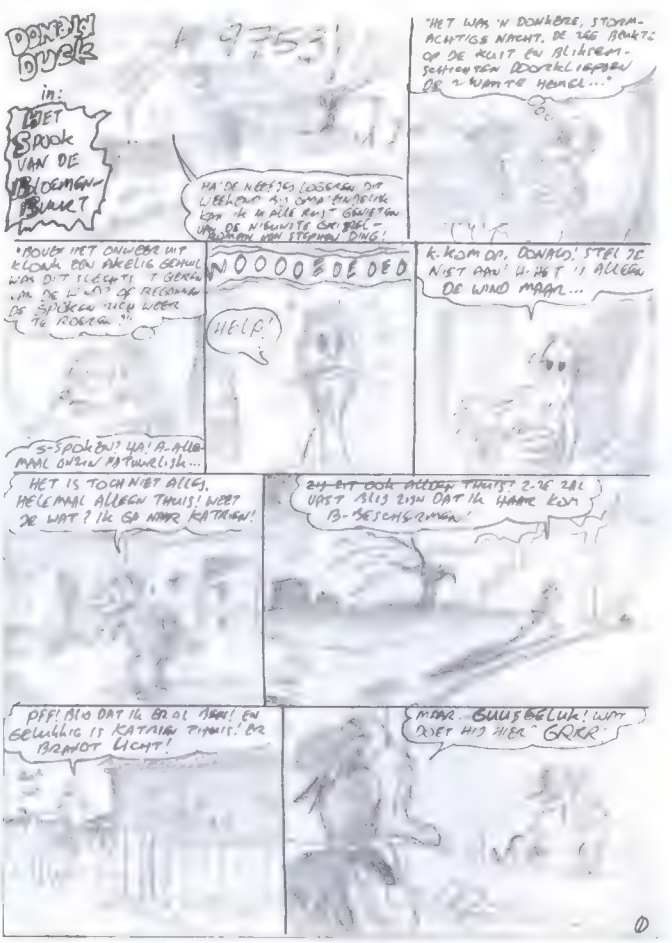
DONALD DUCK
in:
HET SPOOK VAN DE BLOEMIGE BUURT
NOOO

CUBAANSE STRIPTEKENAARS EN

Het wonderbaarlijke van Cubaanse strips is dat ze bestaan. De afgelopen tien jaar bevatten voor het tekenaarsvak in Cuba een aaneensluiting van creatieve hoogtepunten en op ander gebied vooral onpeilbare dieptepunten, bij voorbeeld toen het land - en als gevolg daarvan ook de tekenaars - de economische terugslag te verwerken kreeg van de ineenstorting van de Sovjet-Unie, Cuba's steunpilaar en voornaamste handelspartner. Voeg daar nog eens de veertigjarige handelsboycot en andere intimiderende maatregelen van de Verenigde Staten bij en er doemt een troosteloze situatie op.

door
JOHN A. LENT
vertaling
GERARD SUURMEIJER

Het dieptepunt was wel de periode van de papierschaarste in 1991, toen de striptekenaars zonder publicatiemogelijkheden zaten, omdat periodieken werden opgeheven of beperkt (in omvang en frequentie) verschenen. Sommigen pasten zich aan; een paar kozen een ander beroep en een aantal anderen vertrok uit Cuba.

Aanpassingsvermogen

Degenen die bleven vonden andere podia dan kranten en tijdschriften om hun werk in de openbaarheid te brengen. In San Antonio de los Baños, dat bekend staat als de humorstad, maakten **Angel Boligán** en collega-striptekenaars een muurkrant en zetten een strip-prikbord, *El Cartun*, in een etalage. Het bord, dat een aantal plaatselijke strips toonde, was opgemaakt als een krantenpagina en werd op gezette tijden vernieuwd. Tot 1992 wist Boligán *El Cartun* draaiende te houden. Toen kon hij niet langer 'weerstand bieden' en vertrok naar Mexico.

In plaats van papier en inkt gebruikten andere Cubaanse kunstenaars wat ze toevallig tot hun beschikking hadden. **Torres** en **Manual** maakten een aantal spotprenten in keramiek; hun collega's werkten met linoleum, metalen, houtsneden, knipsels, muurkranten, affiches, wandschilderingen en toneeldecors. Zo wist **Francisco Villamil** bij voorbeeld aan de gang te blijven door al zijn werk in collagevorm te creëren en van elk maar tien exemplaren te maken.

Gedurende deze speciale periode toonde **Tomy** (**Tomás Rodriguez y Rosa Zayas**), waarschijnlijk Cuba's meest gevierde tekenaar, misschien wel het grootste aanpassingsvermogen. Tomy zei dat zijn boerenafkomst hem in de jaren negentig hielp te overleven: 'Toen ik als kind begon te tekenen, had ik geen materialen, dus moest ik ze zelf ontdekken - sap van planten of bomen om kleurstoffen te maken, of modder in plaats van terracotta.' Gedurende deze speciale periode moest hij een beroep doen op zijn inventiviteit, waarbij hij zijn eigen drukinkt mengde en voortdurend experimenteerde, en zelfs suiker als materiaal gebruikte.

Tomy vindt dat de schaarste aan papier, materiaal en drukmogelijkheden een heilzaam effect hebben: 'Daardoor waren wij gedwongen oplossingen te verzinnen, andere materialen te gebruiken en ik denk dat de ervaringen ons eerder verrijkt hebben, dan dat de grafische kunst erdoor werd geschaad. Met de weinige materialen die we te pakken konden krijgen waren we gedwongen kwaliteitswerk te leveren dat de toets der kritiek kon doorstaan.'

Eén van de vondsten die striptekenaars een publicatiemogelijkheid gaf was *Palante-televisie*, een wekelijks programma van vijftien (en later dertig) minuten dat in 1995 en 1996 werd uitgezonden. **Rosando Gutierrez**, uitgever van het tijdschrift *Palante* verklaarde dat het de bedoeling was materialen te sparen en tekenaars ruimte te verschaffen. 'Wij bij *Palante* interviewden tekenaars, schreven de scripts en vertoonden hun werk vervolgens op de televisie, samen met informatie over hun leven en hun ervaringen.'

Andere mogelijkheden waartoe tekenaars steeds vaker hun toevlucht namen waren ten-

Zelfportret en cartoon van Ares.

toonstellingen - zowel in eigen land als in het buitenland - en overzeese publicaties. In de jaren negentig publiceerde *Chocarreros* van **Arturo Kemch** in Mexico veel werk van Cubanen. Hoewel veel tekenaars radicaal de knoop doorhakten en ander beroepen gingen uitoefenen, waren er een paar die bij de film gingen werken. Ze werden animators of verschaften animators ideeën en stelden hun statische tekeningen ter beschikking aan journaalfilmers en makers van documentaires. De beroemde regisseur van documentaires, **Santiago Alvarez**, gebruikte een aantal van Tomy's tekeningen in zijn weekjournaals.

Emigranten

Maar veel kundige tekenaars verlieten Cuba tijdens en na deze speciale periode, waaronder **Boligán** en **Carlucho**, die zich in Mexico vestigden; **Polo** en **Lillo** in de USA; **Ajubel** en **Felix Ronda** in Spanje; **Simanca** in Brazilië; **Ronald** in Costa Rica; **Jesus de Armas** in Frankrijk; en sinds kort **Alen Lauzán** in Chili. Boligán vertelde dat zij vertrokken waren wegens het gebrek aan mogelijkheden in hun vaderland. In zijn eigen geval ging hij in 1992 naar Cancun om een muurschildering de maken, een werk dat vijftien dagen zou duren. Hij bleef omdat Mexico 'in professioneel opzicht meer open was en er meer publicatiemogelijkheden waren'.

Een voordeel dat de vele emigraties uit die periode met zich meebracht was, dat de tekenaars die bleven nu meer kansen kregen. Tomy werd op zijn twintigste al als kunstredacteur van *Dedeté* aangesteld, als gevolg van het vertrek van een aantal gevestigde tekenaars nadat Castro aan de macht was gekomen en Lauzán was 21 toen hij in 1996 hoofdredacteur van *Dedeté* werd.

Beperkte publicatiemogelijkheden en schaarste aan tekenmateriaal blijven voor Cubaanse tekenaars de voornaamste obstakels. Vóór de speciale periode, in de jaren tachtig, kenden de humoristische tijdschriften een grote bloei:

Tomy, Cuba's meest gevierde tekenaar.

Por ROSEN
Por ARIEL
Por ALBEN
Por GARRINCHA
Por ÑICO
Por MIRIAM
TE QUIERO!!
¿REMO!.. ¿QUÉ QUIERE DECIR NO EN COMPUTACIÓN!
DIABLOS, SEÑOR HOLMOS, DEMANDARÉ AL TENDERO QUE ME VENDIÓ ESTE ESPEJO
¿POR UN SIMPLE ESPEJO DE MANO? ¿SI NO LE CONVENÍA EL PRECIO, PORQUÉ LO COMPRÓ?
ES QUE ESTE ESPEJO REPRODUCE LAS IMÁGENES PERO AL REVÉS ¿OBSERVÓ LO USTED?
¡OH, NO!
¡PLOF!
¿SABES QUÉ SIGNIFICA EFEMÉRIDES?
¡CLARO! SUCESOS NOTABLES OCURRIDOS EN DIFERENTES ÉPOCAS
EJEMPLO: EL DÍA 11 DE ENERO DEL 2000 QUEDARÁ PARA LA HISTORIA "EL GRITO DE ELIÁN"
CUANDO UN AVIÓN CAYÓ SOBRE MI CABEZA GRITÉ "¡NO QUIERO QUE TU ME REGRESES FACUBA"
¿VISTE CÓMO ESTÁN LAS SERIES DE PELOTA?
ESTE ES EL MES BUENO PARA LAS SERIES DE PELOTA...
¿FEBRERO?
¡CLARO, EL CATORCE, EN PELOTA TODO EL MUNDO!
JI, JI, JI,

Het humoristisch tijdschrift *Palante*.

Dedeté verscheen twee keer per maand in een oplage van 300.000 exemplaren, terwijl *Palante* wekelijks met 250.000 exemplaren op de markt kwam. In de jaren negentig verscheen *Dedeté* een tijdlang helemaal niet, om vervolgens een wekelijkse bijlage van één pagina in het dagblad *Juventud Rebelde* te worden. In 1998 werd *Dedeté* weer een zelfstandig tijdschrift, maar viel uiteindelijk terug naar zijn een-pagina-status. *Palante* is nu een maandblad met een oplage van slechts 55.000 exemplaren, en *Melaito*, het striptijdschrift van Santa Clara dat jarenlang verscheen, is ter ziele.

Andere publicatiemogelijkheden voor tekenaars verdwenen in de jaren negentig, waaronder meer dan de helft van de kranten en tijdschriften, inclusief de humoristische tijdschriften *Comicos* en *El Muñe*. Het laatste, dat in veel opzichten op een Amerikaans striptijdschrift leek, bloeide in de jaren tachtig. *Comicos* bracht vervolgverhalen en *El Muñe* volledige verhalen van een of twee pagina's in elk nummer. Toen ze na de speciale periode niet langer bestonden, traden de Cubaanse humoristische tekenaars in dienst van Italiaanse of Spaanse uitgevers of emigreerden.

Abstracte humor van Lauzán.

Overlevingskunst

'Wanneer er zo weinig publicatiemogelijkheden zijn, is het duidelijk dat het publiek alleen de paar gelukkigen leert kennen die hun werk gepubliceerd krijgen,' zei Villamil. Een hele generatie tekenaars blijft zo onbekend. Vooral voor tekenaars als **Julio A. Ferra Guerra**, die in kleur werkt, of Lauzán en **Alicia de la Campa** met hun abstracte humor is het bijzonder moeilijk publicatiemogelijkheden te vinden. De la Campa zei dat wat zij deed niet langer humor genoemd kan worden: 'Het is zuiver decoratief - overlevingskunst zodat ik het hoofd boven water kan houden. Degenen die de meeste kans maken om

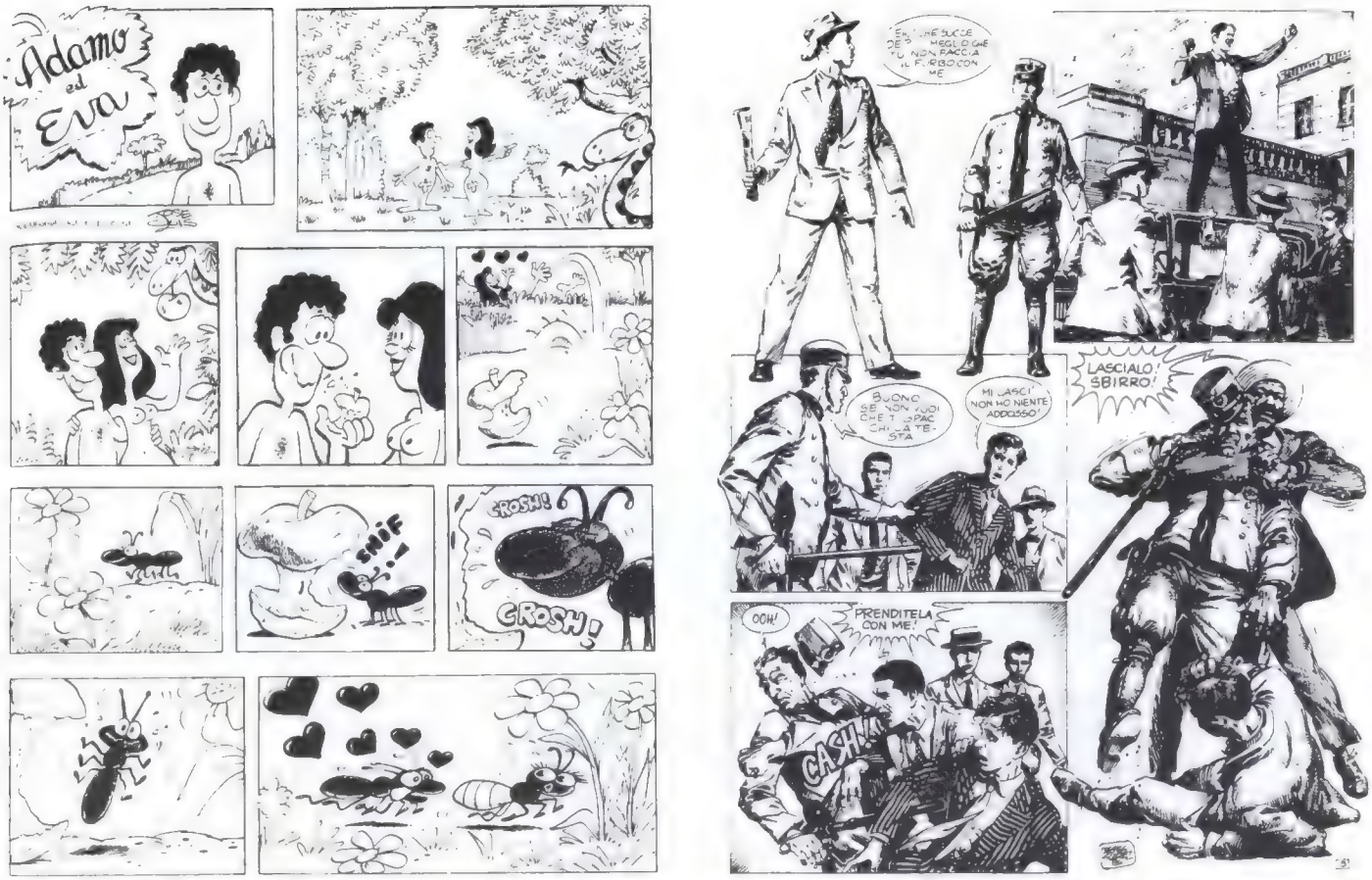

Ook Cuba kent zijn Adam & Eva-strip (van José Luis) en vervolgverhalen, zoals bij voorbeeld deze avonturenstrip van Orestes Suarez.

gepubliceerd te worden zijn de tekenaars van politieke spotprenten'.

'Tekenaars lopen stad en land af op zoek naar materialen,' zei Lazaro, waarna hij eraan toevoegde: 'Je hebt altijd wel een vriend die je het een en ander kan geven'. Tekenaars van Mexicaanse of andere nationaliteit die op bezoek zijn, brengen soms een voorraad materialen mee, net als de Cubaanse tekenaars die het geluk hebben dat ze naar het buitenland kunnen reizen.

Eén van de manieren waarop Cubaanse tekenaars het hoofd boven water kunnen houden is het uitoefenen van een tweede beroep of ambacht. **Ares** (**Aristides Hernandez Guerrero**) heeft een deel van zijn psychiatrische praktijk aangehouden; **Lazaro** werkt als ingenieur; **Ferrer Garcia** en Villamil verkopen hun schilderijen aan toeristen; De la Campa geeft les en verkoopt haar schilderijen aan hotels om in de kamers op te hangen; **Acebo** (**Daniel Acebo Rodriguez**) werkt als leraar, ontwerper, lettertekenaar en illustrator en **Lloyy** (**Jorge Martinez**) en anderen tekenen karikaturen van toeristen.

Invloeden

De Cubaanse strip vertoont een rijke mengeling van esthetiek en filosofie onder invloed van de Spaanse, Amerikaanse, Latijns-Amerikaanse en Oost-Europese tradities. Soms treden striptekenaars zo'n beetje op als journalist door verslag te doen van dagelijkse gebeurtenissen, terwijl ze zich in andere gevallen tot hoogontwikkelde kunstenaars ontpoppen die meesterwerken voor musea en galeries scheppen. Er is een grote variatie in stijl: sommigen imiteren Amerikaanse striptekenaars als **Robert Crumb**, anderen nemen **Roland Topor** als voorbeeld. Onderwerpen en de manier waarop die behandeld worden, worden bepaald door de politieke en economische omstandigheden. Toen **Miriam** haar carrière in 1968 begon, vertelde ze, kwam er zeer veel politieke satire voor, zowel op het gebied van de binnenlandse als de buitenlandse situatie. Vandaag de dag vindt zij de humor minder scherp en de politieke satire is volgens haar dood, aangezien 'slaghout, handschoenen en baseball eigendom zijn van de hoofdredacteur en de communistische partij.' Boligán was het daarmee eens en verklaarde dat de nadruk ligt op 'witte humor', een tendens om internationale onderwerpen te behandelen en scherpe kritiek te vermijden.

Verboden

Er bestaan ook onderwerpen die taboe zijn, bij voorbeeld kritiek op **Fidel Castro**, de communistische partij of het centrale comité. De censuur op andere onderwerpen hangt af van de grillen van onzekere bureaucraten en redacteuren. Zo was de Internationale Salon van het Stripverhaal in Montreal jaren geleden bij voorbeeld verboden voor Cubaanse striptekenaars omdat Coca Cola één van de sponsors was, een onderneming die door regeringsambtenaren tot imperialistisch bedrijf was bestempeld. Redacteuren staan onder zware druk van de communistische partij (waarvan ze lid moeten zijn), vooral tijdens roerige tijden zoals de jaren negentig. Volgens een veteraan onder de tekenaars is het gevolg hiervan een grijs gebied tussen wat de partij wil dat er gebeurt en hetgeen dat redacteuren zelf mogen begrijpen en beslissen. Het is op dit terrein dat er dwaze denkbeelden zijn toegepast en slechte beslissingen genomen. **René de la Nuez**, wiens *El Loquito* (*De Zot*) uit de jaren vijftig een duidelijke voorkeur had voor Fidel boven Batista, zei dat de uitdaging tegenwoordig is dat de bureaucraten en de mensen in de regering in humor moeten geloven. Hij voegde eraan toe: 'In de jaren vijftig kon ik me tegen de censor verzetten, nu is dat onmogelijk. We hebben een bureaucratisch apparaat zonder gevoel voor humor. Mensen zijn sterk en vrij wanneer ze om hun eigen problemen lachen. Op Cuba worden humor en cultuur voorgeschreven'.

Ares is mederedacteur van *Dedeté*.

Tijdschriften

Lauzán zei dat *Dedeté* in de tijd dat hij hoofdredacteur was, zowel kritisch als strijdvaardig was en geregeld sociale misstanden aan de kaak stelde. Lauzán ontving in *Dedeté* zowel het werk van veteranen als van nieuwelingen met

***Elpidio Valdés* van Juan Padron. Populair, ondanks de kritiek van Cubaanse intellectuelen dat het stripverhaal typisch Amerikaans (lees imperialistisch) is.**

***Paese ricco* door Manuel. Kritiek op 'imperialistische bedrijven'.**

open armen, van degenen die cartoons tekenden tot hen die zich op diepzinnige filosofieën en verfijnde esthetiek baseerden. Hij en twee andere fulltime medewerkers, mederedacteuren Ares en **Garrincha** (**Gustavo Rodriguez**) maken hun keuze uit het werk op basis van kwaliteit van ideeën en vakmanschap. *Dedeté* is onderdeel van *Juventud Rebelde*, de krant van de Bond van Jonge Communisten; Lauzán zat in de raad van bestuur van de krant. Gedurende de korte periode aan het eind van de jaren negentig, toen *Dedeté* opnieuw een zelfstandig blad was, kreeg het subsidie van het ministerie van Cultuur, maar dat geld is inmiddels naar andere doelen gegaan, waaronder de campagne om de zesjarige **Elian Gonzalez** terug naar Cuba te laten komen.

Het andere humoristische tijdschrift, *Palante*, stelt zich minder kritisch op, maar wordt desondanks door iedereen als een nuttig oefenterrein voor de meeste tekenaars en als een belangrijke spreekbuis voor hun werk gezien. Behalve gedurende een periode van drie maanden (van november 1990 tot en met januari 1991) tijdens de speciale periode is *Palante* sinds 1961 onafgebroken verschenen. Zo nu en dan heeft het tijdschrift in de jaren negentig met alternatieve versies geëxperimenteerd, zoals het eerder genoemde kortstondige *Palante Televisie* en een speciale editie voor toeristen (zes nummers in 1994-'95). In de laatstgenoemde versie stonden spotprenten over internationale gebeurtenissen, getekend vanuit Cubaans oogpunt.

Palante heeft in de economisch moeilijke tijden geholpen om het stripverhaal in leven te houden door in elk nummer minimaal twee en maximaal twaalf pagina's met strips af te drukken. Deze handelwijze is des te lofwaardiger in het licht van de kritiek van de intellectuelen dat strips typisch Amerikaans (lees imperialistisch) zijn en de tegenzin van veel redacteuren om er kostbare ruimte in kranten of tijdschriften aan op te offeren. Periodieken zoals *Dedeté*, *Zun Zun*, of *Pionero* plaatsen strips, enkele met regelmatig terugkerende hoofdfiguren; de held van **Juan Padron**, Elpidio Valdés, verschijnt in *Zun Zun*.

Toen de stripboeken in de jaren negentig verdwenen vanwege de hierboven genoemde redenen, maar vooral omdat uitgeverijen niet langer bereid waren kostbare materialen te gebruiken om ze te laten verschijnen, bloeiden de kleine

'Witte humor', onomstreden grappen die niet zijn toegesneden op de binnenlandse situatie van een land, maar overal begrepen kunnen worden.

underground-fanzines op. Een tekenaar omschreef de Cubaanse fanzines als periodieken die voornamelijk worden gemaakt door schilders en verspreid worden onder schilders, intellectuelen en andere kunstenaars. Er verschijnen nooit meer dan een paar nummers. Het is niet door hun inhoud dat ze als fanzine bestempeld kunnen worden, maar ook door de manier waarop ze worden geproduceerd en verspreid. Sommige zijn met de hand ingenaaid. Vele publiceren namen of foto's van hun redacteuren, andere verschijnen anoniem.

Bloei

Maar ondanks alle obstakels weet de Cubaanse strip niet alleen te overleven, maar op sommige terreinen bloeit hij zelfs. Kunstenaars stellen hun werk overal tentoon, worden over de hele wereld voortdurend met belangrijke prijzen onderscheiden en doen hun best het professionalisme op Cuba en in Latijns-Amerika te bevorderen. Het Museo de Humor in San Antonio de los Baños heeft sinds 1979 een internationale stripbiënnale gesponsord, en *Dedeté* heeft zijn eerste internationale biënnale in 1998 georganiseerd. In de stad Havana worden geregeld plaatselijke striptentoonstellingen georganiseerd. Internationaal hebben de Cubanen Latijns-Amerikaanse symposia over strips georganiseerd en boden ze de helpende hand bij het regionaal organiseren van de striptekenaars, in het bijzonder via de Unión Iberoamericana de Humoristas Gráficos.

De tekenaars hebben zeker de lessen van Fidel Castro ter harte genomen, die erin geslaagd is gedurende meer dan veertig jaar allerlei gevaren, waarvan sommige zeer bedreigend, te overleven.

Eén van de bekendste Zuid-Amerikaanse cartoonisten van de vorige eeuw, Antonio Prohias **(1921-1998), wordt in het voorgaande artikel over Cubaanse strips niet genoemd.**

PROHIAS

Misschien omdat zijn meest bekende creatie, de tekstloze strip *Spy vs Spy* **uit het Amerikaanse blad** *Mad*, **alleen in het buitenland een succes was. Toch was Prohias toen hij die strip over twee elkaar op de dood bevechtende spionnen tijdens de hoogtijdagen van de Koude Oorlog verzon al bijna veertig jaar oud en had hij er al twintig jaar opzitten als één van de scherpste politieke tekenaars van Cuba. Gelukkig kwam er onlangs een prachtig boek uit waarin het gehele leven en de gehele carrière van Prohias uitgebreid uit de doeken wordt gedaan.**

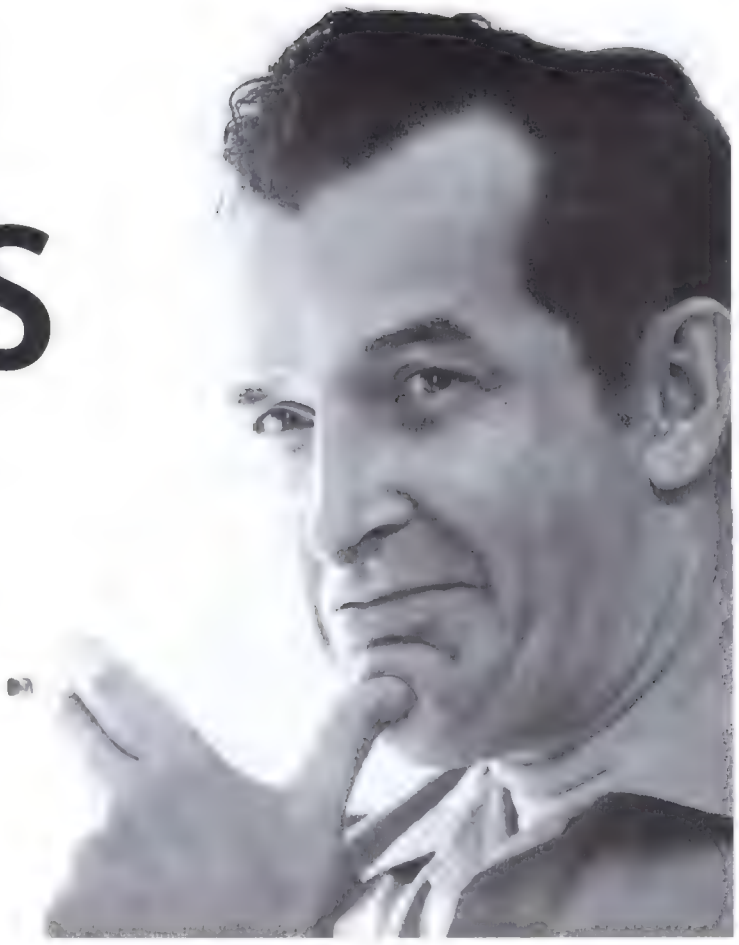

door
GER APELDOORN

Op het eerste gezicht is *Spy vs Spy. The complete casebook* een goedkope herhalingsoefening. Een bundeling van alle pagina's van Prohias' succesvolle pantomime-strip is ten slotte alleen interessant voor de echte *Mad*-verzamelaar en die zit er niet op te wachten, want hij heeft al die pagina's al minstens één of twee keer. Sinds de opkomst van Ebay is het ooit in miljoenen-oplages verschenen satirische tijdschrift één van de makkelijkst verkrijgbare stukjes Amerikaanse cultuurgoed geworden. Als je de complete run al niet hebt in de handige cd-rom-box *Totally Mad* die een aantal jaar geleden uitkwam, kun je zelfs de meest zeldzame nummers nu voor een paar euro per stuk aanschaffen. Een complete uitgave van *Spy vs Spy* is dus nergens voor nodig.

Maar als je het boek openslaat, zie je dat de samenstellers er erg veel werk van hebben gemaakt. Ondanks de onhandig gekozen titel, staan hier niet alleen alle afleveringen van *Spy vs Spy* in, maar ook diverse artikelen over alle aspecten van zijn carrière, illustraties van al zijn grote strips die voorafgingen aan *Spy vs Spy*, foto's uit zijn hele leven, schetsen, karikaturen van zijn collega's en een artikel van zijn meest recente opvolger, **Peter Kuper**, die op dit moment op zeer eigen wijze de gevechten van het onuitputtelijke leger van zwarte en witte spionnen in beeld brengt.

Zo komen we te weten hoe Antonio Prohias in 1938 begon bij de Cubaanse krant *Alerta* en hoe hij tijdens de Tweede Wereldoorlog zichzelf ontwikkelde als politieke cartoonist in *El Diario de la Marina*. In 1946 won hij de Juan Gualberto Gomez-prijs bestaande uit een gouden medaille en $1500 voor een cartoon waarin hij het dagelijkse leven van een huisvrouw in Cuba parodieerde. Een prestigieuze prijs, die hij in de jaren daarna nog vijf keer won. Toen **Fidel Castro** aan het eind van de jaren vijftig de regering met behulp van de communisten van zijn plaats verdrong, was Prohias een gevierd commentator van het politieke toneel. Hij had maar één probleem. Hij was niet communistisch. In het snel veranderende politieke klimaat, verloor hij de ene krant na de andere als opdrachtgever. Uiteindelijk had hij er nog maar eentje, *El Mundo*. En zelfs daarin werden zijn onophoudelijk anti-communistische cartoons voortdurend van commentaar voorzien. Tot zelfs dat niet meer kon en zijn collega's hem 'democratisch' de krant uit stemden. Wat dat voor iemand moet betekenen komt in het boek niet zozeer naar voren. Het is meer een beschrijving van zijn carrière dan van zijn leven. Maar wat

In 1939 zond Prohias ongevraagd een pakketje tekeningen naar één van de grote krantenconcerns op Cuba. Het kwam ongeopend retour. In bijgaande tekening met de titel *Eén minuut stilte*, getekend voor het tijdschrift *Cartoonist Profiles*, zien we alle personages die hij ooit creëerde eer betuigen aan 'Agapito', de ongeborene. Van links naar rechts: Erizo (1948), Oveja Negra (1949), El Hombre Siniestro (1956), Tovarich (1959) en Spy vs Spy (1960).

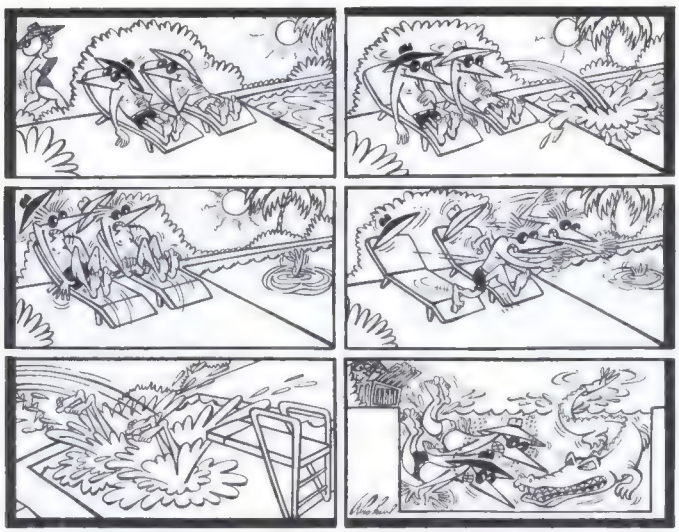

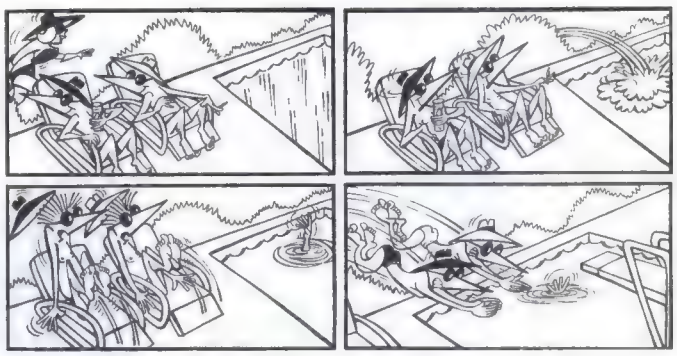

Toen de originele tekeningen voor deze strip werden onderzocht bleek dat de eerste vier plaatjes overplakt waren. De 'verborgen' oorspronkelijke plaatjes waren afgekeurd - waarschijnlijk vanwege het roken en drinken - door de redactie van *Mad* (uitgever William M. Gaines was zeer tegen roken, een houding die hij ook uitdroeg via het blad.) Prohias had de plaatjes met gemak kunnen aanpassen, maar koos ervoor de plaatjes 1 - 4 geheel opnieuw te tekenen.

***Onder*, Het is onduidelijk wanneer Prohias deze strip heeft geschetst. Vreemd is, dat de spionnen gebroederlijk samenwerken bij het blad *Mad* aan hun eigen *Spy vs Spy*-strips. Marta, de dochter van Prohias, weet wel te vertellen dat de tekentafel en de lamp op de plaatjes 1 en 2 die van haar vader zijn.**

hij ermee deed, weten we wel. Hij verliet Cuba en begon opnieuw in Amerika, het land van de vrijheid. Hij liet niet alleen z'n opdrachtgevers achter, maar ook een aantal vaste stripfiguren, zoals de sadistische *El Hombre Sinistro*, zijn eerste oefening in zwartgallige humor.

In Amerika stapte hij naar de redactie van *Mad* met zijn veertienjarige dochter, omdat die beter Engels sprak dan hij. Gelukkig spraken de redacteuren van het toen op de top van z'n succes staande tijdschrift ook nog een redelijk woordje Spaans. In zijn portfolio zat één tekstloze strip, die hij had gemaakt om z'n frustraties van zich af te schrijven. Zijn collega's in Cuba hadden hem uitgemaakt voor verrader en spion. In *Spy vs Spy* laat hij witte en zwarte spionnen elkaar keer op keer genadeloos en inventief afmaken. De redacteuren van *Mad* herkenden de mogelijkheden van de voor die tijd uiterst zwartgallige strip en kochten er meteen een paar van. Dat was het begin van het grote succes voor Prohias, die tot zijn pensioen in 1977 bijna niks anders meer tekende. 'Ik waag me liever niet aan actuele satire, omdat Amerikaans niet mijn moedertaal is en ik toch altijd het gevoel heb dat ik niet weet waar ik het over heb.'

Kortom, *Spy vs Spy. The complete casebook* is een geweldig boek voor iedereen die van getekende satire houdt. Er staat alles in over Antonio Prohias, wat je ooit zou willen weten. En het is allemaal geïllustreerd met materiaal wat je nooit ergens anders zult kunnen vinden. Dat *Spy vs Spy* een bijzondere strip is in een uiterst unieke tekenstijl, dat wisten we eigenlijk al jaren. Maar wie Antonio Prohias was en dat hij *Spy vs Spy* helemaal zelf bedacht heeft, weten we pas nu.

Spy vs Spy.
The complete casebook

Prohias
Watson-Guptill 2001
ISBN 0-8230-5021-1
Prijs $24,95
(304 pagina's,
zwart/wit, s.k.)

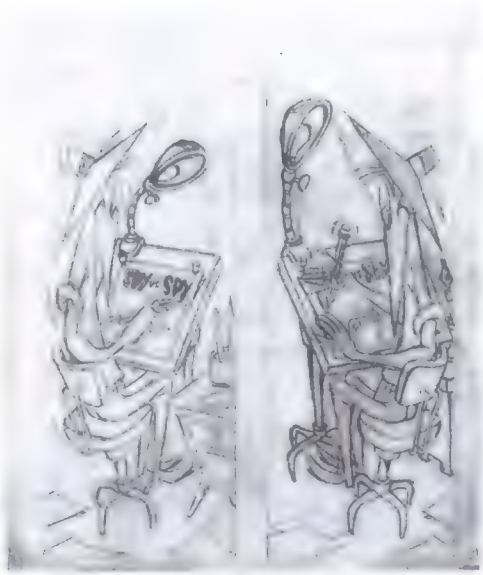

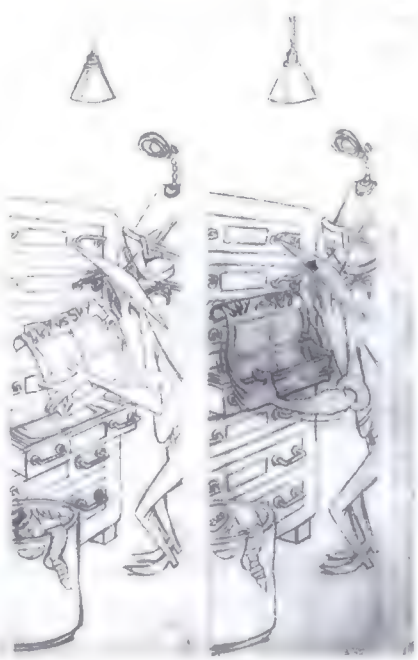

don Martin

MAD'S MAFSTE

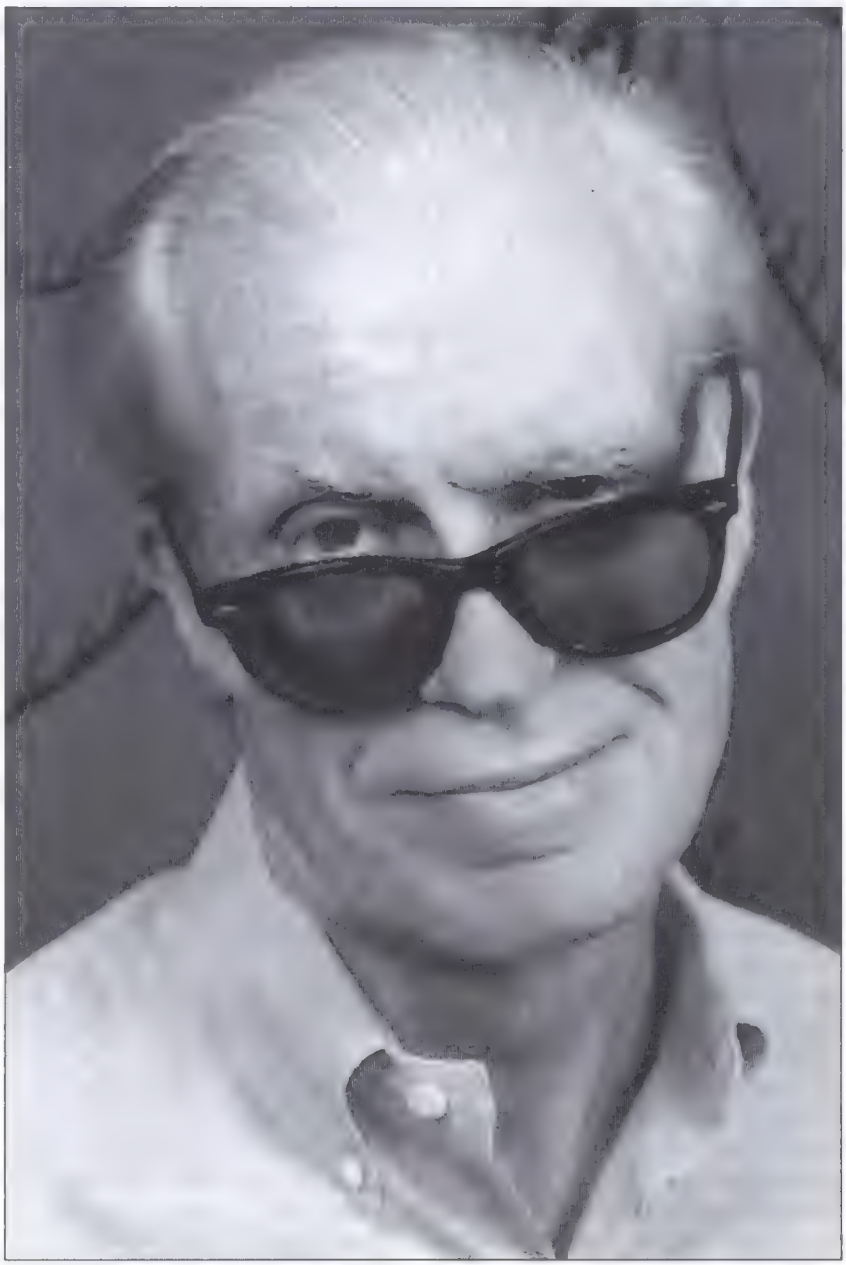

Don Martin wordt in 1932 geboren en groeit op in de staat New Jersey. Hij studeert aan de kunstacademie. 'Ik kreeg een klassieke kunstopleiding', zo vertelde Martin ooit. 'Ik bleef naast mijn school cartoons voor mezelf tekenen. Daar hield ik mee op toen ik besloten had om geen cartoonist te worden. Ik wilde schilder worden. Nadat ik

Meer dan twee jaar geleden, op 6 Januari 2000, overleed Don Martin, **de striptekenaar die wereldwijd bekend stond als** *Mad's maddest artist*. **Hij was lange tijd dè reden, naast de satires van tv-programma's en films, waarom** *Mad Magazine* **zo geliefd was bij veel mensen. Het feit dat hij uiteindelijk gebroken heeft met het blad dat hem beroemd maakte, maar ook met alle bladen waar hij na** *Mad* **werkte, komt voort uit een houding die we vaak terugzien bij striptekenaars. In het begin zijn ze vaak dankbaar voor de kans die ze krijgen, maar eenmaal succesvol worden ze steeds beschermender ten opzichte van hun creaties.**

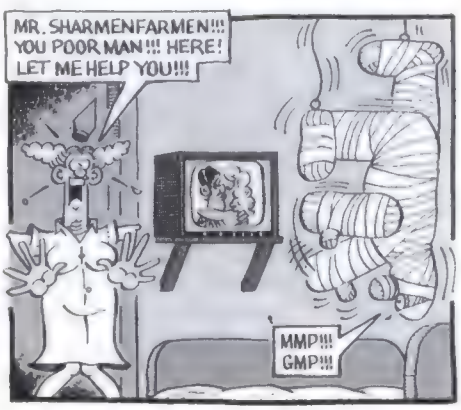

ARTIEST

door
JEROEN VAN KIPPERSLUIS

mijn school had afgerond, heb ik dan ook een tijdje geschilderd. Daar verdiende ik echter niet veel mee en daarom stelde ik een portfolio met humoristische illustraties samen en verhuisde ik in 1953 naar New York.' Daar vindt Martin werk als illustrator van wenskaarten en tijdschriften. Drie jaar na zijn aankomst verkoopt hij zijn eerste cartoon aan *Mad Magazine*. **Al Feldstein**, de toenmalige hoofdredacteur van *Mad*: 'Don Martin liep op een dag mijn kantoor binnen met zijn portfolio. Deze zat vol met strips in een hele rare stijl. Zijn figuren waren verwrongen en hadden gebogen voeten en lange kinnen. Het beviel me. Het was nieuw en anders. En ik had nieuwe kerels nodig om het blad te vullen.' Het eindresultaat van deze sollicitatie is bekend. Martins eerste cartoon verschijnt in 1956 in *Mad*.

Mad en Cracked

Martin houdt het meer dan dertig jaar uit bij het tijdschrift en groeit uit tot wellicht de meest populaire artiest van *Mad*. *Mad*-schrijver **Frank Jacobs** meldde een keer dat van de vele fanmail die *Mad Magazine* in zijn hoogtijdagen kreeg, meer dan de helft voor Martin was.

Naast zijn werk bij *Mad* legt Martin zich ook toe op het produceren van een dertiental pockets. Deze zijn enorm succesvol. Hij verkoopt ongeveer zeven miljoen exemplaren van zijn pockets, die onder andere ook in het Nederlands vertaald zijn.

Ondanks zijn populariteit en een prima salaris wordt Martin in de jaren tachtig steeds ontevredener bij *Mad*. Dit heeft vooral te maken met het feit dat hij zijn originele werk en de rechten erop niet zelf mag houden. Dit raakt bekend bij de redactie van het blad *Cracked*, een imitator van *Mad*. Zij biedt Martin aan om bij dit blad te komen werken, met behoud van zijn werk en rechten. De tekenaar maakt in 1987 de overstap naar deze concurrent.

Conflicten, conflicten

Na een aantal jaren voelt Martin zich ook bij *Cracked* niet meer op zijn gemak. In 1993 stapt hij over naar uitgever Welsh om er *Don Martin*

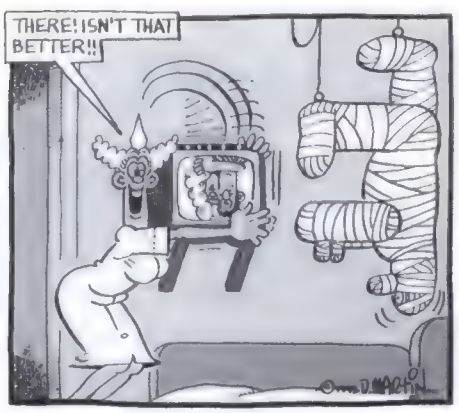

***Links*, Koning van de absurditeit.**

***Rechts*, Zelfportret.**

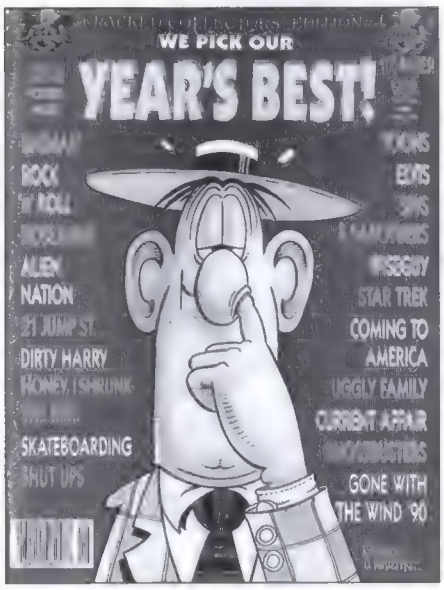

Magazine op te zetten. Het weggaan bij *Mad* en *Cracked* is tekenend voor de manier waarop Martin in zijn laatste jaren reageert als hij het gevoel heeft dat zijn rechten geschonden worden. Ook bij Welsh gaat het mis. In 1994, al één jaar na zijn overstap, begint hij meerdere rechtszaken tegen uitgever Welsh wegens contractbreuk. Martin beweert dat Welsh heeft nagelaten had royalty's te betalen. Door al het tumult zijn er slechts drie delen verschenen van *Don Martin Magazine*.

Een nog neteliger conflict heeft Martin in 1997 met Time Warner. Dit mediaconcern schendt Martins handelsmerk door zijn werk te gebruiken in een scène van het op het televisiekanaal Fox verschijnende programma *Mad TV*. Martin

Boven, Een zaterdagmiddag in de boekhandel, uit Martins beginperiode bij Mad.

Links, Don Martin bij *Cracked*.

Rechts, Don Martin Magazine #1.

Midden, Martins absurde onomatopeeën.

EEN PERSOONLIJKE TERUGBLIK OP DON MARTIN

Toen ik ***Don Martin*** *ontmoette in 1993 was het al geen vrolijke man meer. Hij was op de grote stripdag in San Diego op uitnodiging van uitgeverij Dark Horse, om zijn nieuwe comicserie te promoten, maar erg veel aandacht kreeg hij niet tussen al het Image- en Legend-geweld wat op dat moment in de andere zalen aan de hand was. Hij zat ergens achteraf in een klein zaaltje met z'n vrouw, deelde handtekeningen uit en praatte wat met de fans. Hij hoopte met z'n nieuwe comic een graantje mee te pikken van de rijke mogelijkheden van de Amerikaanse stripmarkt op dat moment, maar die mogelijkheden bleken een hete luchtballon en van de comic is na één nummer niks meer gekomen. Daarna werd weinig meer van hem gehoord.*

En dat terwijl het allemaal zo succesvol begonnen was. Na een opleiding aan de Newark School of Fine and Industrial Art studeerde hij een jaartje bij de Pennsylvania Academy of Fine Arts omdat hij besloten had om toch maar serieus schilder te worden. Maar daar viel geen brood mee te verdienen, dus keerde hij terug naar de cartoons. Hij tekende een korte tijd voor de Sciencefiction-bladen Galaxy *en* Fantasy and Science Fiction *en het jazztijdschrift* Metronome Magazine *tot iemand hem adviseerde om het eens bij* Mad *te proberen met z'n gekke stijl en huppekee... binnen een jaar was Martin wereldberoemd.*

Mad *had net de overstap gemaakt van comic naar tijdschrift en* ***Al Feldstein*** *had de hoofdredactie overgenomen van de naar* ***Hugh Hefner*** *vertrokken* ***Harvey Kurtzman****. Feldstein bestelde een artikel van één pagina bij Don Martin en zei hem dat hij z'n stijl vooral los moest houden. Dat had hij beter niet kunnen zeggen. Vlak voor het nummer naar de drukker moest leverde Don Martin een pagina in die volgens Feldstein onpubliceerbaar was. 'Wacht even,' zei Don Martin, 'ik probeer het nog wel een keer.' Hij nam de tekeningen mee naar huis en in één nacht bedacht hij de stijl waarin zijn werk beroemd geworden is. Een soort slapstick-versie van de klare lijn, met grote neuzen, vertekende lichamen en omklappende schoenzolen. Een unieke stijl, die voor die tijd niet bestond en na die tijd alleen maar kan bestaan als imitatie van de meester zelf.*

De stijl en de grappen van Don Martin waren essentieel voor Mad. *Wie van* Mad *hield, hield van Don Martin. Sterker nog, voor veel mensen was het het eerste waar ze naartoe bladerde.*

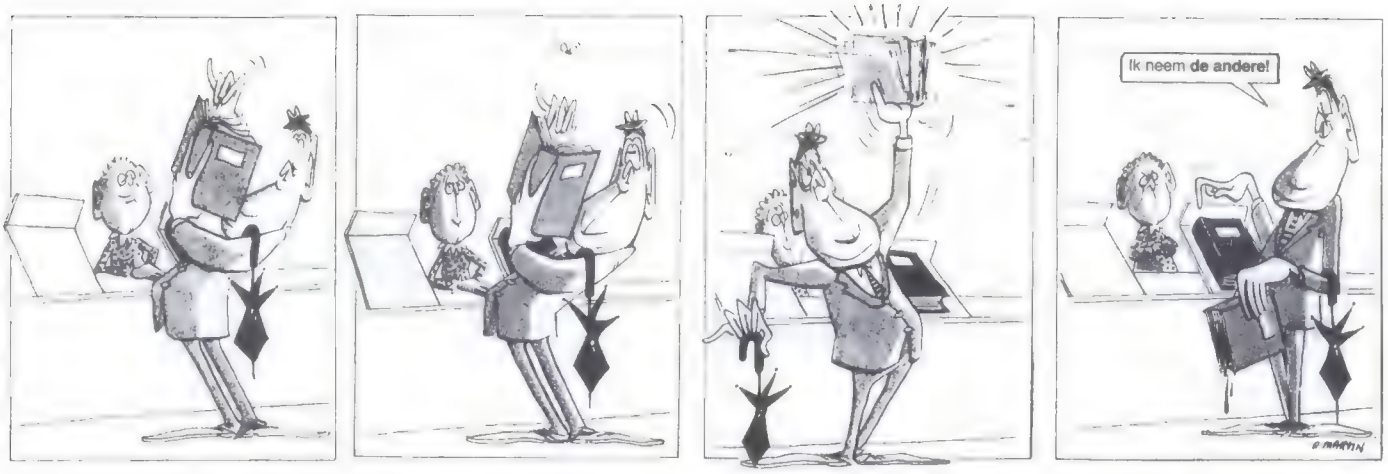

vraagt voor deze rechtszaak financiële steun aan de Graphic Artist Guild. Dit gilde gaat akkoord, maar komt daar snel van terug. Het beschuldigt Martin van het achterhouden van informatie, omdat hij een schikkingsaanbod tot van Time Warner heeft verzwegen.
Martin kampt in zijn laatste jaren met een reeks van gezondheidsproblemen. De conditie van zijn ogen gaat hard achteruit en hij heeft dan ook speciale contactlenzen en een vergrootglas nodig om zijn laatste strips af te maken. Desondanks blijft hij actief tekenen. Martin overlijdt op 6 januari 2000 op 68-jarige leeftijd aan de gevolgen van kanker.

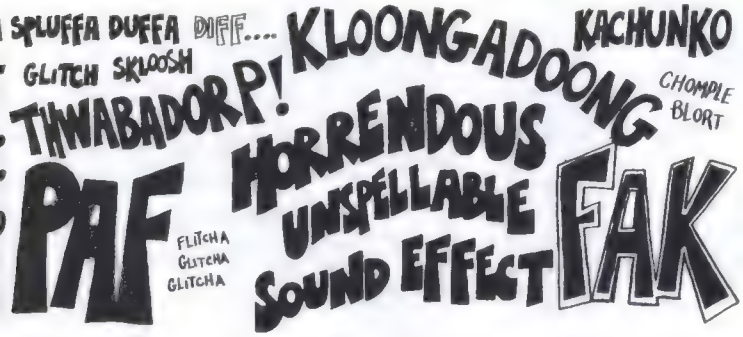

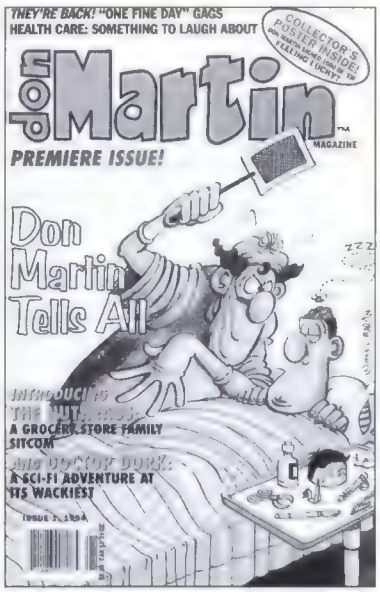

Bronnen

- *The Comics Journal 221*
- *The Comics Journal 225*
- *Cartoonist Profiles 53* (Maart 1982)
- Voordracht Don Martin tijdens San Diego Comicon 1996

Zijn één-paginagrappen waren vleesgeworden slapstick, met als geniale stap erbij dat Don Martin nooit het grote slapstickmoment in de grap zelf tekende. Hij tekende alleen het moment ervoor en het moment erna, zodat alle actie in het hoofd van de lezer plaats vond. Om een voorbeeld te geven, regelrecht van mijn netvlies waar het nooit meer van zal verdwijnen: een hysterische mevrouw staat op het dak van een brandend gebouw. Ze moet springen. De brandweer staat beneden en kan zo gauw niets vinden om haar op te vangen. Ten einde raad grijpen ze een harp, die toevallig in de buurt staat. De vrouw springt... en op het laatste plaatje valt ze in 48 schijfjes onder de harp uiteen.
En zo ging het jaren voort. Drie, vier pagina's per anderhalve maand. Er zijn tekenaars die het hele oeuvre van Don Martin in een jaar op het papier zouden kunnen kwakken. Maar Mad *werd door twee miljoen mensen gelezen en kon zich dus veroorloven goed te betalen en alleen de beste grappen te nemen. Hoogtepunt in de carrière van Don Martin waren de pockets die hij via* Mad *aan het eind van de jaren zestig en in de jaren zeventig tekende. Langere verhalen, één plaatje per pagina... één groot slapstick-bladerfestijn. Volledig terecht werden die verhalen in de jaren zeventig weer herdrukt in het Franse tijdschrift* Pilote *en beïnvloedde Don Martin daarmee een heel nieuwe generatie Franse tekenaars.*
Maar aan alles komt een einde. Don Martin verliet Mad *en stapte over naar* Cracked*, de grootste concurrent. Maar ja,* Cracked *is* Mad *niet en Don Martin was Don Martin niet meer. Hoewel hij best nog wel een paar leuke strips heeft getekend, bleef het toch teveel bij prinsessen met kikkers en Robin Hoods die tegen een boom oplopen. Don Martin had zijn eigen wereld geschapen en was daarin vast komen te zitten. Financieel zal het allemaal best wel in orde zijn geweest, maar als vernieuwend striptekenaar had hij z'n beste tijd gehad. Hij probeerde ook nog een krantenstrip van de grond te tillen onder de naam* The Nutheads*, maar de tijden waren veranderd en* ***Gary Larson*** *(met z'n pratende koeien) werd de Don Martin van de jaren tachtig.*
Dus daar zat hij dan. Oud en verbitterd. Te vroeg te groot is nooit leuk. Hij vertelde dat hij altijd op zoek was naar goeie grappen en als ik wat had, mocht ik het altijd naar hem toe zenden. Dat is er nooit van gekomen, dus die vier grappen die ik nog ergens onder in een la heb liggen kunnen ook weer weg. Zo leuk als die van Don Martin tijdens zijn hoogtijdagen waren ze toch niet.

Ger Apeldoorn

Een echte Don Martin?

Aan de volgende vier kenmerken herkent men een echte Don Martin-strip.

1. Gewelddadige slapstick. Martin bezit een sterk overdreven cartooneske stijl die bol staat van de gewelddadige slapstick. Het is dan ook niet vreemd dat Martin als invloed voor zijn strips slapstickhelden als ***Charlie Chaplin*** *en* ***Laurel & Hardy*** *noemt. De tekenaar gaat wel een stap verder dan de slapstickfilms wat betreft het fysieke geweld. Geregeld vallen er kluizen midden op zijn personages of vallen personages van grote hoogte te pletter.*

2. Lullige titels. Sterk in contrast met de bizarheid van alle gebeurtenissen zijn de lullige titels van zijn strips. Typische Don Martin-titels zijn bij voorbeeld: One fine day in surgery *en* One especially fine day this winter.

3. Absurde personages. Martins personages delen allemaal een bolvormige neus, een lange kin, forse handen en een paar rechtopstaande tenen. 'Bij mezelf staat de grote teen net zo overeind. Ik teken de handen ook altijd met een pink die uitsteekt. Mijn pink doet dat echter niet. Ik teken mijn figuren zo omdat het een grappig gebaar is als mensen hun pink uitsteken. ***Oliver Hardy*** *deed dat ook altijd. Het is een soort valse keurigheid. Ik heb deze gebaren nooit bewust getekend in een poging grappig te zijn. Mijn tekeningen vielen gewoon zo uit.'*

4. Ongebruikelijke geluidseffecten. Geen 'Baf!', 'Pow!' of 'Bang!', maar 'Kloongadoong!', 'Schplork!' en 'Thwabadorp!'. Martin: 'Sommige van mijn geluidseffecten zijn een combinatie van hoe het geluid daadwerkelijk zou klinken en een grappig woord. Ik gebruik veel 'Sh's' en 'Sch's', zodat een geluid klinkt als een Jiddisch woord. 'Schmaltz!' bij voorbeeld.'

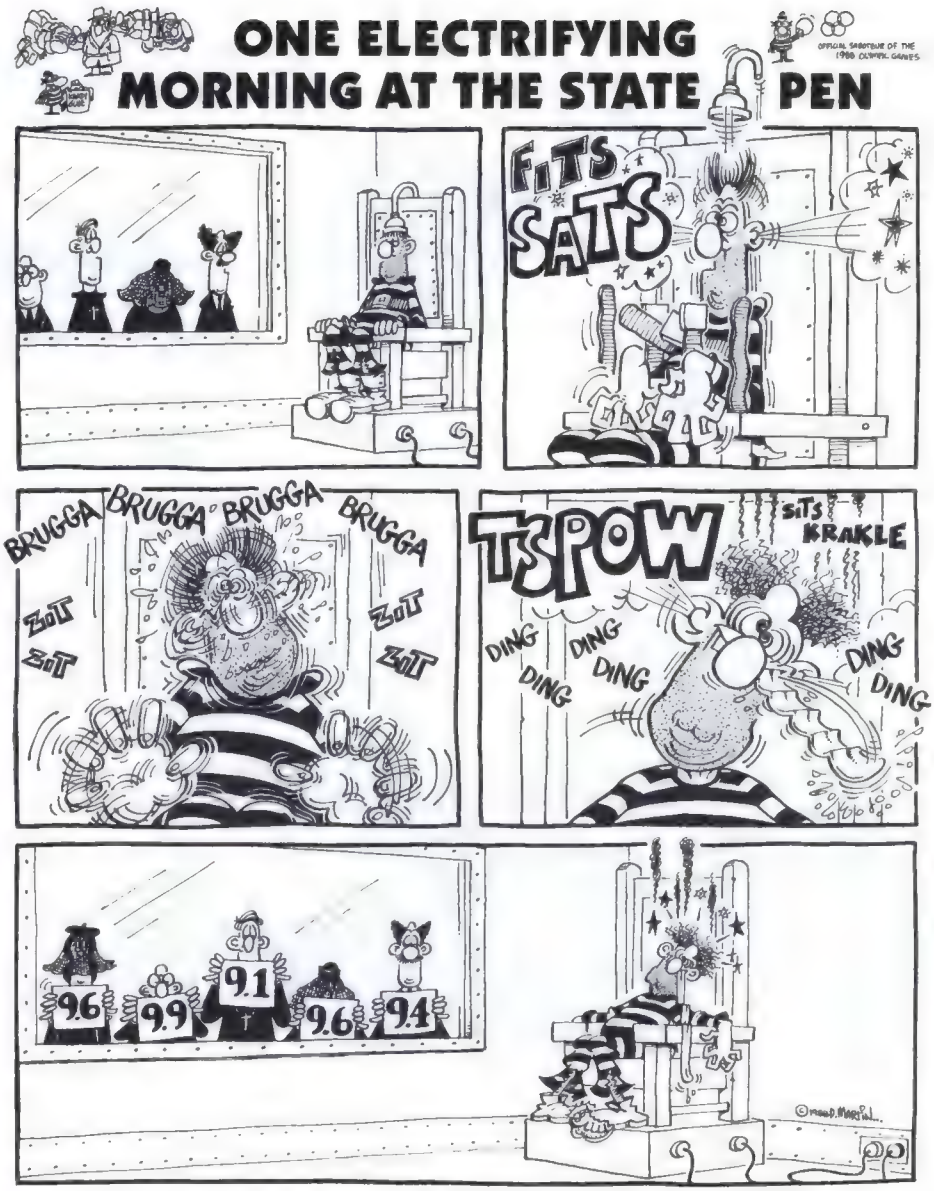

Boven,
Gewelddadige slapstick.

Links,
Een nieuwe *Mad*-strip: Monroe van Anthony Barbieri en Bill Wray.

Verdeeldheid over de nieuwe Mad

Wie een Mad *van tien jaar geleden naast een* Mad *van heden ten dage legt ziet veel verschil. Naast de ouwe rotten* ***Sergio Aragonès***, ***Dave Berg***, ***Al Jaffee*** *en* ***Mort Drucker*** *vinden we een groot aantal nieuw talenten. Enkele namen zijn:* ***Hermann Mejia***, ***Tom Bunk***, ***Kevin Pope*** *en* ***Bill Wray****, die het tekenwerk voor de nieuwe serie* Monroe *verzorgt. Wat verder opvalt is dat het blad tegenwoordig grotendeels in kleur verschijnt: Het allergrootste verschil met vroeger is dat in het blad sinds ongeveer een jaar, vanaf nummer 403, advertenties te vinden zijn.*

De reacties op deze laatste verandering zijn erg verdeeld. Een tegenstander van de advertenties is ***Adam Gurno*** (gurno.com/adam/mad.shtml)*. Hij wijst op het feit dat* ***William M. Gaines****, de oprichter van het blad in 1952, nooit iets wilde weten van reclame in* Mad*. Dit is ook de reden dat* Mad *altijd op goedkoop zwart/wit-papier gedrukt werd.*

Een voorstander is Mad*-kenner* ***Ger Apeldoorn****. Hij stelt dat door het plaatsen van advertenties het mogelijk is geworden het blad in kleur uit te geven. Volgens hem hebben veel tekenaars, nu zij voortaan in full colour kunnen werken, een impuls gekregen om beter werk af te leveren.*

Mad in Nederland

De Nederlandse versie van het Amerikaanse blad Mad Magazine *heeft bestaan van juli 1964 tot juni 1994. De Nederlandse* Mad *was voor het grootste gedeelte gevuld met het vertaalde werk van Amerikaanse tekenaars, aangevuld met het werk van enkele Nederlandse tekenaars, zoals* ***Willy Lohmann***, ***Gub*** *(Guus Boissevain) en* ***Wouter Lap***.
Het blad is in de loop der jaren door steeds wisselende uitgevers uitgegeven. Mad *was het meest succesvol bij De Vrijbuiter, die het blad van 1978 tot 1990 uitgaf.* ***Rob Bakker*** *was in die periode hoofdredacteur. Bakker: 'Het blad groeide van een paar duizend naar 26.000 abonnees.' Na dit hoogtepunt begin jaren tachtig zakte het aantal abonnees echter weer gestadig terug tot zo'n drieduizend. In 1990 werd het blad overgenomen door Magazine Services. Daar heeft de Nederlandse versie het nog tot en met juni 1994 volgehouden. Ondanks het feit dat Bakker beweert dat hij een leeftijdsklasse heeft bereikt waarin je de Mad niet langer leuk vindt, kan hij het blad toch niet loslaten. Sinds ongeveer een jaar verschijnen er namelijk maandelijks in* Broadcast Magazine, *het mediablad dat Bakker in 1989 begonnen is, tv-satires uit* Mad. *Bovendien heeft Bakker er, na het stoppen van 's* Neerlands Mad, *meermalen over gedacht het blad opnieuw op te zetten. 'Zeker toen ik hoorde dat er reclame in mocht. Het kon ook wel, maar dan had ik zoveel moeten duwen en trekken, daar heb ik eigenlijk geen puf meer voor.'*

Nederlandse *Mad*, met op nummer 215 een omslagtekening van Wouter Lap.

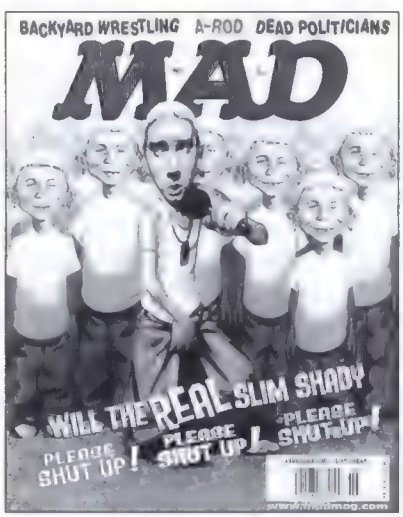

***Mad*, nieuwe stijl.**

DOCTORS
I took your advice and bought an exercise video, Doctor!
Good for you, Kaputnik! How much did you lose?
Thirty five dollars!

Dave Bergs alter ego kaputnik.

***Captain Klutz* - in het Nederlands *Captain Kluns*.**

De minder leuke kant van...

Ook Mad*-artiest* ***Dave Berg*** *is inmiddels niet meer onder ons. De schrijver en tekenaar van humoristische stripstroken, die onder de titel* The Lighter Side of ... *in* Mad Magazine *verschenen, is namelijk op 16 mei 2002 op 81-jarige leeftijd overleden aan de gevolgen van kanker. Berg heeft meer dan veertig jaar voor* Mad *gewerkt. Hij begon als freelancer bij het blad in 1956.* The Lighter Side of ... *verscheen voor het eerst in 1961. Berg bracht in zijn strips vrijwel altijd alledaagse situaties en personages ten tonele. Zo af en toe proeft men daar doorheen milde kritiek op de Amerikaanse samenleving. Een vaak terugkerend personage is zijn alter ego Roger Kaputnik, een oudere man die constant een pijpje in zijn mond heeft. De laatste* The Lighter Side of ... *zal verschijnen in het septembernummer van* Mad Magazine. *Dit nummer zal tevens het 50-jarig bestaan van het blad markeren.*

De ontmoetingen tussen Kurtzman en Goscinny

De stripgrootheden Harvey Kurtzman **en** René Goscinny **hebben elkaar in het begin van hun carrières een paar keer ontmoet en met elkaar samengewerkt.** Rodrigo Baeza **laat in zijn artikel** *The Kurtzman-Goscinny Connection* **in het online-magazine** *Borderline* **zien dat er zeker van wederzijdse beïnvloeding sprake moet zijn geweest.**

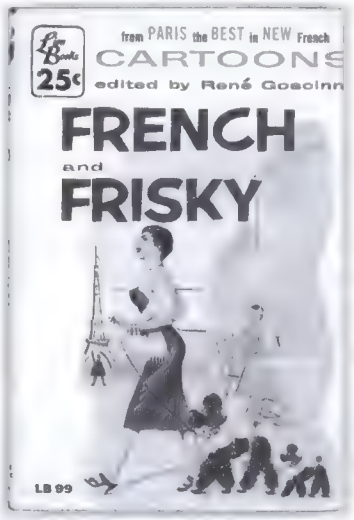

THE FRENCH CONNECTION

door **HARRY WIBIER**

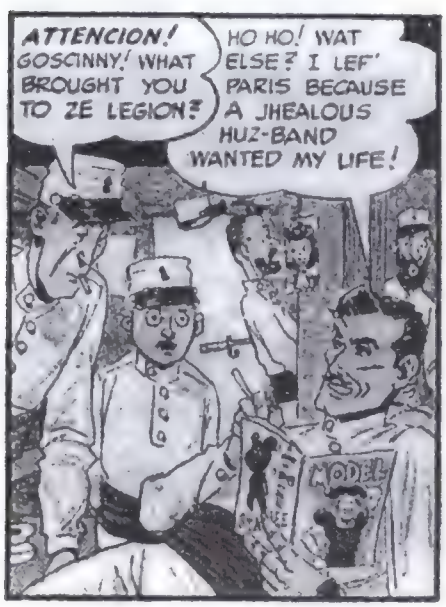
ATTENCION! GOSCINNY! WHAT BROUGHT YOU TO ZE LEGION?
HO HO! WAT ELSE? I LEF' PARIS BECAUSE A JHEALOUS HUZ-BAND WANTED MY LIFE!
MODEL

De schepper van het satirische tijdschrift *Mad*, **Harvey Kurtzman** (1926), heeft veel invloed gehad op de Amerikaanse undergroundstrip. Met een ander, minder succesvol humorblad *Help!* gaf hij een platform aan beginnende artiesten die later grote roem zouden vergaren, onder andere **Gilbert Shelton** en **Robert Crumb**. Hij werkte er ook samen met **Terry Gilliam**, later één van de Monty Pythons.

René Goscinny (1924) is bekend als scenarist van *Asterix*, *Lucky Luke* en *Iznogoedh* en medestichter/redacteur van *Pilote*, het tijdschrift dat een belangrijke rol speelde in de carrières van artiesten als **Fred**, **Moebius**, **Jacques Tardi** en **Marcel Gotlib**.

Auteur **Rodrigo Baeza** laat zien dat Goscinny en Kurtzman elkaar hebben ontmoet voor er sprake was van *Pilote* en *Mad*. Ze raakten bevriend. Het was 1948. Goscinny woonde na zijn vertrek met zijn moeder uit Argentinië sinds drie jaar in New York en leerde Amerikaanse tekenaars kennen. Kurtzman was één van hen en het belangrijkste dat hij tot dan toe had gemaakt was *Hey, Look!*. Goscinny en Kurtzman illustreerden beiden kinderboeken voor uitgeverij Kunen. Omdat het succes uitbleef vertrok Goscinny in 1951 naar Frankrijk waar hij zich toespitste op het schrijven van scenario's.

Kurtzman: 'Ik en alleen ik ben de oorzaak van René's wereldwijde succes. Kijk, enige jaren terug werkten hij en ik samen in New York. We deelden een studio en waren aangenomen voor een serie projecten. Mijn invloed op hem was zo groot dat alles wat we aanpakten uitliep op een ramp, dus hij had geen andere uitweg dan zijn geluk elders te beproeven, hetgeen hij deed... Nu hij dit land heeft verlaten realiseren we ons hoe veel we hem nodig hebben. Vooral omdat hij zijn moeder en haar verrukkelijke Franse cuisine heeft meegenomen.'

The French Connection II

Maar Goscinny keerde korte tijd daarna terug naar New York om informatie in te winnen voor uitgeverij Dupuis. Die had plannen om een tijdschrift over Amerikaanse tv op te zetten. Bovendien had hij in Frankrijk **Albert Uderzo** ontmoet en samen met hem een oerversie van de Indianenstrip *Hoempa-pa* opgezet. Goscinny zocht in de VS naar een geïnteresseerde uitgever, met hulp van Kurtzman die de afleveringen in het Engels vertaalde. Hij vertrok in 1952 echter zonder succes weer naar Frankrijk.

Kurtzman werkte in die tijd al voor uitgeverij EC, waar hij in dat jaar *Mad* opzette. In het derde nummer liet hij in het verhaal *Sheik of Araby* een soldaat met de naam Goscinny verschijnen.

De twee verloren elkaar uit het oog. Baeza haalt in zijn artikel Kurtzman aan: 'René was een paar jaar weg toen **Jack Davis** en ik en onze vrouwen besloten een reis naar Frankrijk te maken. René haalde ons af van het station en liet ons een week lang Parijs zien. Ik begreep niet hoe dat kon, want de laatste keer dat ik hem had gezien was hij een schoolvoorbeeld van armoede. Desondanks nam hij ons mee naar die dure restaurants. Ik vroeg hem wat het geheim was: had hij geërfd? En hij nam ons mee naar de lokale boekhandel waar stapels *Asterix*-boeken lagen.'

Minimale invloed

Volgens Baeza is er door de ontmoetingen sprake geweest van wederzijdse beïnvloeding, zij het niet groot en eerder indirect. Zo trachtte

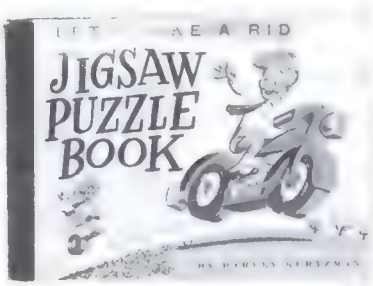

Strip van Gotlib en Goscinny, geïnspireerd op *Mad*.

Linksboven, Goscinny stelde in 1956 voor Lion Book een bundel samen met 'cartoons uit Parijs' voor de Amerikaanse markt. Met bijdragen van ondermeer Fred, Ami, Siné, Sempé en Morez.

Links, Gotlib & Goscinny.

Geheel links, Soldaat Goscinny in *Mad*.

Linksonder, Eén van de eerste creaties van Goscinny en Uderzo.

Middenonder, Kinderboek-cover voor Kunen.

Rechtsonder, _Hey Look_, topstrip van Kurtzman.

Rechts, Eerste versie van _Hoempa-pa_, vertaald door Kurtzman.

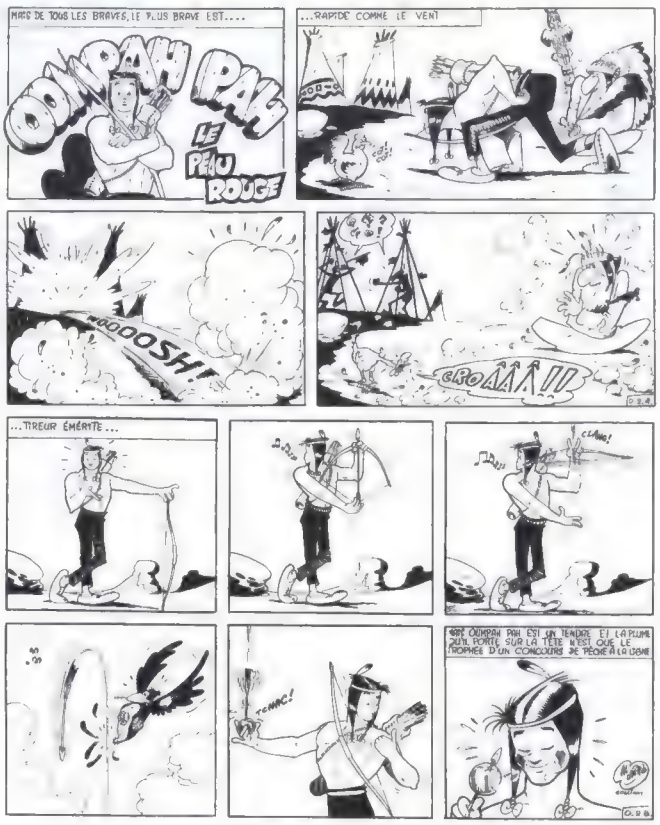

Kurtzman, na het zien van de in vergelijking met de Amerikaanse pulp-comics fraai uitgevoerde en overal verkrijgbare *Asterix*-albums, ook in de VS een soortgelijke productie- en distributievorm in te voeren. Zijn pogingen een groter publiek in de Verenigde Staten te bereiken en het medium meer cachet te geven, bleven grotendeels vruchteloos. Baeza vindt in het werk van Goscinny invloeden van *Mad* terug. Hij maakte bij voorbeeld gedurende drie jaar met Gotlib (een Kurtzman-adept) de serie *Dingodossiers* die was gebaseerd op de stijl van *Mad*. Daarna richtte hij zijn volledige aandacht op de bekende successeries. Wat zou er gebeurd zijn wanneer Goscinny in 1951 niet naar Frankrijk was teruggekeerd, vraagt Baeza zich ten slotte dromerig af.

Rodrigo Baeza, The Kurtzman-Goscinny Connection, Borderline 3, oktober 2001 (borderline.mediahall.co.uk)

Met dank aan Michel Nadorp

BOEKEN

Bud Broadway 1: De weg naar Java

Heuvel
Boumaar 2002
ISBN 90-73836-47-6
Prijs €7,50
(80 pagina's, kleur, s.k.)

Als je het eerste deel van *Bud Broadway* hebt gelezen en wat fantasie gebruikt, zie je al gauw een verfilming voor ogen met **Harrison Ford** in de hoofdrol. Het scenario leent zich namelijk perfect voor een avontuurlijk bioscoopfilm. Bud Broadway, op het punt Hollywood te veroveren als stand-up comedian, haalt zich de woede op de hals van een beruchte gangster, uiteraard 'Bugsy' genoemd. Bud en zijn impresario Harvey moeten halsoverkop vluchten en raken verzeild in een reeks van avonturen. Achtereenvolgens raken ze betrokken bij een gevecht in een havenkroeg, muiterij door de inheemse bemanning, een exploderend vrachtschip en, op de achtergrond van een prachtig tropisch Java, bij een wetenschappelijk expeditie naar de oorsprong van de Java-mens die leidt tot een spectaculaire achtervolging in een geheim gangenstelsel onder een oud tempelrijk met een dreigende vulkaanuitbarsting op komst. **Eric Heuvel** is er in geslaagd een succesvol vervolg te geven aan vier delen *January Jones*. Met zijn zwierige klare lijn weet hij een sfeervolle entourage te creëren voor de belevenissen van zijn helden. Jarenlang publiceerde Heuvel zijn strip in *Algemeen Dagblad* waarbij net als in het album gebruik werd gemaakt van aparte tekenstroken met daaronder de ruim beschreven tekst. Dit, en de grote hoeveelheid pagina's zorgt ervoor dat je er wel even voor moet gaan zitten. Het blijft overigens jammer dat er sprake is van een weinig vernieuwend of verrassend scenario. Als je dat echter buiten beschouwing laat en je bij voorbeeld ook nog altijd kunt genieten van de nieuwe actiefilm van **Arnold Schwarzenegger**, zul je zeker gezien het tekenwerk een aangenaam uurtje doorbrengen met dit eerste deel. Boumaar belooft ons nog acht delen; hopelijk komen daar ook mensen in voor zonder dat irritante blosje op de wangen.

TdK

Single 1: Beroep single

Kolk & De Wit
Harmonie 2001
ISBN 90-6169-636-4
Prijs €11,30
(120 pagina's, zwart/wit, s.k.)

De doorlopende, krullende lijnen van **Hanco Kolk** maken er iets moois van, maar de grappen van **Peter de Wit** blijven toch nog wat onder het gebruikelijke niveau. We hebben het over de stroken van *Single* die al vanaf eind september 2000 te lezen zijn in *Het Parool* en sinds eind 2001 ook in *Algemeen Dagblad*. Het onderwerp is dan ook niet echt gelukkig gekozen. De dagstrip volgt het dagelijks leven van drie verpleegsters in een ziekenhuis. Jong en single, dat hebben ze met elkaar gemeen. Voor het overige zijn het elkaars tegenpolen. Het trio omvat Stella, een donkerharige sletterige schoonheid, Nienke, een sullig dikkertje en de naïeve, tobberige hoofdfiguur, de blonde Fatima, die zo op het eerste gezicht wel iets weg heeft van **Susan Walker** uit de BBC-sitcom *Coupling*. En dat ondanks - of misschien dankzij - Kolks gestileerde lijnenwerk - of komt het doordat er steevast maar één oog zichtbaar is? De rolverdeling is in ieder geval stereotiep en dat geldt ook voor de grappen. Doorgaans volgen die het vertrouwde scenario van de ouderwetse 'hunkerbunker', compleet met hitsige chirurgen, mislukte afspraakjes met mannen die maar op een ding uit zijn en de nodige katers achteraf. Na elk afspraakje blijft Fatima weer alleen en ongelukkig achter. Een oeroude thematiek, kortom, zij het lichtelijk aangepast aan de hedendaagse werkelijkheid. Op zijn best is de strip dan ook, wanneer de tijdloze speurtocht naar de prins op het witte paard wordt afgezet tegen de eigentijdse manier waarop die vorm krijgt. Het leukst zijn daarom zonder meer de vele terugvertaalde contactadvertenties, op de voet gevolgd door de confrontaties tussen Fatima en de stereotype lastige patiënt, de oude meneer Kwadijk. Het lijkt wel of, met de tekst, tegelijk ook het tekenwerk fraaier wordt.
Alleen daarom al is het goed, dat de eerste negen maanden van de strip nu ook voor lezers van andere kranten toegankelijk zijn in een, overigens uitstekend vormgegeven boekwerkje. Leuk om aan iemand cadeau te doen.

GT

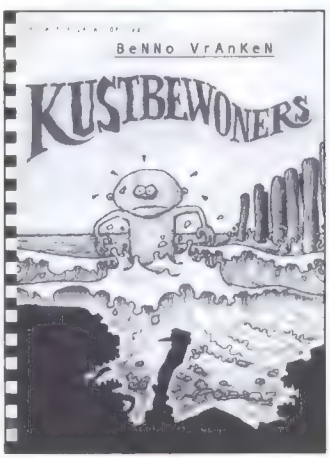

Kustbewoners

Vranken
Zone 5300/Zet.El 2001
ISBN 90-72093-11-9
€13,59
(80 pagina's, steunkleur, s.k.)

'De begrafenis van de oude zeeman was zoals zijn laatste jaren: sober en naargeestig.' Sober en naargeestig, wat je zegt... In dit debuutalbum van de veertigjarige Vlissingenaar **Benno Vranken** valt er verdomd weinig te lachen. Maar knap is het wel, dat mistroostige sfeertje dat Vranken oproept in zijn korte verhaaltjes. En sfeer, daar is het de auteur ook om te doen, meer dan het vertellen van verhalen of het uitwerken van plots. De dialogen zijn tot de essentie beperkt. Net als de gelaatsuitdrukkingen van zijn personages, doorgaans fors uit de kluiten gewassen aardappelen met armpjes als lucifers en een met diepe rimpels doorgroefd gezicht. Het leven in havensteden of kustdorpjes is natuurlijk altijd een dankbare bron van inspiratie geweest voor allerhande artiesten. Zelden echter werd het havenleven zo treurig weergegeven als in deze Kustbewoners. Het valt nog het best te omschrijven als een *Reis naar het einde van de nacht*, maar dan in groezelige kustdorpjes.
Valt er dan nergens te lachen? Glooit er nergens een sprankje hoop aan het eind van de tunnel? Euh... nope. Nergens. Zelfs niet in het hiernamaals zoals Walburg, het hoofdpersonage in twee van de vijf verhalen die in deze bundel zijn opgenomen, aan den lijven mag ondervinden. Hij wil zich dood drinken in de hoop aan het andere eind opnieuw verenigd te worden met zijn pas overleden vrouw om dan, eenmaal in zijn opzet geslaagd, doodleuk vast te stellen dat zijn vrouw in het hiernamaals een andere kerel heeft opgescharreld.
Diezelfde Walburg geniet overigens de twijfelachtige eer om in de voetsporen te treden van

Kenny - je weet wel, dat kereltje uit *South Park* dat in elke aflevering wel op de één of andere bizarre manier de dood vindt. Ook in het andere verhaal waarin hij de hoofdrol speelt, legt hij namelijk het loodje. Net zoals zijn vrouw, die hij kort tevoren met een spade de kop heeft ingeslagen. Romantiek is inderdaad ook ver te zoeken.

Is dit dan een slecht album? Om de dooie dood niet. Of ik met Vranken graag een avondje wil doorzakken, is een andere zaak, maar feit is dat hij als geen ander een sfeer van verval weet op te roepen in een compleet eigen stijl. Een bijzonder geslaagd debuut, dat volgens de auteur tevens een eindpunt is. Na dit album - gelauwerd met de VPRO Debuutprijs 2002, stort Vranken zich op andere technieken. Voor zijn eigen gemoedsrust hopen we dat hij zich een volgende keer laat gaan in een hilarische gagstrip, maar als stripliefhebber zitten we daar niet bepaald op te wachten. Als chroniqueur van het naargeestige havenleven kent Vranken zijn gelijke namelijk niet in Nederland en België. En met Rotterdam en Antwerpen hebben we toch de grootste havens ter wereld, niet?

SvW

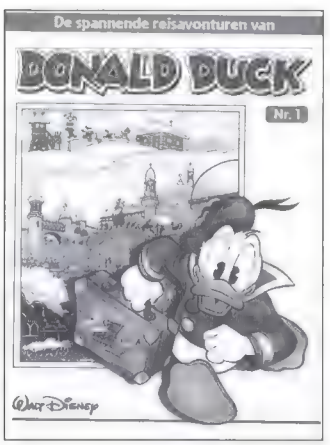

De spannende reisavonturen van Donald Duck 1

Verhagen & Kruse & Oost
Sanoma 2002
ISBN 90-5855-534-8
Prijs €4,95
(144 pagina's, kleur, s.k.)

Terwijl Sanoma Uitgevers (het voormalige VNU Tijdschriften) probeert overeind te blijven in een markt van teruglopende resultaten op publiekstijdschriften, lijkt er geen eind te komen aan de stroom Disney-boeken, -albums en -pockets. Uitgaven die veelal putten uit de enorme berg strips die nationaal en internationaal voorhanden zijn. Veel van die uitgaven bestaan uit eenvoudig en slim 'recycling-werk' op thema (denk aan de vakantieboeken). Voor de echte krenten in de Disney-pap is er de reeks *De beste verhalen van Donald Duck*, die vooral bestaat uit **Carl Barks**-verhalen en enkele door **Daan Jippes** uitgewerkte Barks-scenario's. De huidige reeks *Oom Dagobert*-albums put uit het werk van de Amerikaanse tekenaar **Don Rosa**.

Dergelijke uitgaven, samengesteld met werk van specifieke tekenaars of schrijvers, zijn binnen het uitgavebeleid van Disney gelukkig niet heel uniek meer: in met name Scandinavische landen worden Disneystrips meer en meer uit de anonimiteit van de grote tekenstudio's gehaald en staat de auteursvermelding op een cover garant voor verkoopsucces (wat met name geldt voor Don Rosa). In Nederland zijn we dat nog niet echt gewend, alhoewel redactionele intro's in de albums zelf nog wel eens een tipje van de anonieme Disney-sluier oplichten. Sanoma bracht onlangs een album uit van bijna 150 pagina's dat geheel afkomstig is van tekenaar **Ben Verhagen**. In het eerste album binnen de reeks - *De spannende reisavonturen van Donald Duck* - zijn veel verhalen van Verhagen gebundeld die de laatste 10 á 20 jaar speciaal voor de Nederlandse *Donald Duck* werden geschreven door **Jan Kruse**, **Pascal Oost** en Verhagen zelf. Verhagen is onterecht één van de minder bekende Nederlandse *Duck*-tekenaars: zijn stijl is zeer persoonlijk, maar onmiskenbaar ge-ent op het Barks-universum. Voor de liefhebber van de reeks *De beste verhalen van Donald Duck* is deze bundel dan ook een verplichte aankoop.

Helaas is dit unieke boekwerkje door de enigszins fantasieloze layout eenvoudig over het hoofd te zien. Tussen de vele dubbel- en reuze-pockets, vakantieboeken, seizoensgebonden uitgaven en allerlei tijdschriften is het jammer dat de overwegend witte cover (een combinatie van werk van **Marco Rota** en de Nederlandse **Maarten Janssens**) niet een wat sjieker en avontuurlijker jasje heeft gekregen. Sanoma heeft ambitieus 'nummer 1' op de cover gezet en gezien de belachelijk lage verkoopprijs van slechts 4,95 euro moeten we vurig hopen dat een tweede bundeling van de overige verhalen van Verhagen er gauw aan zit te komen. Hopelijk blijven die vervolgalbums dan niet beperkt tot louter 'reisavonturen': **Freddy Milton** en de broertjes **Mau** en **Bas Heymans** maakten al heel wat verhalen die het verdienen om gebundeld te worden. Wat dat betreft ligt er na 50 jaar *Duck*-publicaties in Nederland een schatkamer aan verhalen te wachten op een nieuw publiek...

PvC

De Partners 15: Moordvalken

Brugman & Post
Strip2000 2001
ISBN 90-70060-01-9
Prijs €6,79
(52 pagina's, kleur, s.k.)

De totstandkoming van dit vijftiende deel van *De Partners* - de bekende Nederlandse avonturenstrip van tekenaar **Carry Brugman** en in dit geval scenarist **Jacques Post** - heeft een goede vijf jaar op zich laten wachten. *Moordvalken* is nooit opgezet als afronding van de serie, maar door het uitblijven van een deel 16 is dit album het einde geworden.

De Partners zijn Danny MacDonald, voormalig bajesklant en middels een onverwachte erfenis playboy-miljonair, en de Gravin (achternaam: Diachilev), een spionne van Wit-Russische afkomst in dienst van de particuliere veiligheidsdienst International Intelligence Service (IIS). Na diverse actievolle avonturen, die James Bond niet zouden misstaan, krijgen de twee in deel 15 te maken met gekonkel in de Amerikaanse politiek. Senator Jarmon Hush, een oude bekende van de Gravin en nu kandidaat voor het gouverneursschap van de staat Virginia, lijkt het doelwit van aanslagen middels getrainde valken. De Partners storten zich op de vraag wie het op de politicus en zijn financiers heeft gemunt. Het uitpluizen van deze kwestie gebeurt natuurlijk niet zonder complicaties.

Dit album is een waardig deel in de serie, maar vormt eigenlijk geen einde; het is simpelweg één van de avonturen van Danny en de Gravin in een lopende reeks. Deze discrepantie is wel logisch te verklaren. Tekenaar Carry Brugman had *Moordvalken* namelijk eind 1994 al gereed, maar stuitte na publicatie in *SjoSji* eind 1996 op desinteresse van uitgeverij Big Balloon. Die wilde nieuwe delen van de toen al twintig jaar lopende strip om commerciële redenen niet meer publiceren, noch in het stripblad *SjoSji* noch in albumvorm. De redactie vond de strip anno 1997 niet meer in het - vernieuwde - blad passen. Ironisch, aangezien *De Partners* in 1975 juist is ontstaan naar aanleiding van de restyling van *Sjors* en *Pep* die samengingen in *Eppo*.

Na de afwijzing door Big Balloon volgde een periode van onduidelijkheid. *Moordvalken* vervolgde zijn zwerftocht langs verscheidene uitgevers. Eerst meldde Brugman medio 1997 dat hij het in eigen beheer zou uitgeven. Daarna zou het album uitkomen bij het van KBU Uitgevers afgescheiden Concept BV – beide bekend van de stedenstrips – maar uiteindelijk belandde het bij de Nederlandse stichting Strip 2000 (*www.strip2000.nl*) die het eind vorig jaar uitbracht. Het album is voorzien van een informatieve inleiding (in de vorm van een geheime-dienstdossier) over de productie en de geschiedenis van de serie. Daarin wordt het einde onderkend en werd vijfentwintig jaar – en vijftien delen – van *De Partners* afgesloten.

JB

De kunst van Toonder. Een persoonlijke keuze

Diverse auteurs
Bezige Bij 2002
ISBN 90-234-0115-8
Prijs € 25
(128 pagina's,
overwegend zwart/wit, s.k.)

Ter gelegenheid van de negentigste verjaardag van **Marten Toonder** bracht De Bezige Bij een boek uit onder de prestigieuze titel *De kunst van Toonder. Een persoonlijk keuze*.
Het boek valt ruwweg in vier delen uiteen. Het eerste deel bevat een aantal essays over Toonder, dan volgen er een aantal schetsen en oud werk, tekeningen die Toonder gemaakt heeft voor het (illegale) tijdschrift *Metro* en het boek wordt besloten met vrij werk uit de jaren vijftig.
Op zich oogt het boek fraai; een mooie vormgeving, mooi gedrukt en tjokvol met werk van Toonder. Toch is het boek een teleurstelling voor de echte Toonderkenner omdat het boek een samenraapsel is van vaak recentelijk al hergebruikt materiaal. Het valt dan ook te betwijfelen of het de persoonlijk keuze van Marten Toonder is geweest die in het boek is opgenomen. Waarschijnlijk is er gebruik gemaakt van wat het makkelijkst toegankelijk was. De tekeningen uit *Metro* zijn bij voorbeeld in 1994 tentoongesteld in het Verzetsmuseum in Amsterdam (en afgedrukt in de begeleidende tentoonstellingscatalogus) en het merendeel van het overige werk is afkomstig uit een selectie van Toonders werk die destijds is gebruikt voor de grote tentoonstelling in Teylers Museum in Haarlem.
Doordat er niet verder is gespeurd in het archief van Toonder, is het een beetje raar, scheef beeld dat er van zijn niet-Bommelwerk wordt geschetst. Toonder heeft in de jaren dertig en veertig vele tientallen boeken geïllustreerd of van een omslag voorzien en daar zit heel wat bij dat zeker niet misstaan zou hebben in dit boek. Ook wordt de verhouding scheef getrokken doordat er veel tekeningen uit *Metro* - een in en kort na de oorlog verschenen satirisch blad - zijn opgenomen. In hun context van het blad zijn het sterke prenten, maar doordat er zoveel in deze uitgave zijn opgenomen, lijkt het wel of Toonder weinig anders heeft gedaan.
Het boek zou dan ook zeker baat gehad hebben bij een goede samensteller/redacteur, want het had een veel genuanceerder beeld kunnen gegeven van wat Marten Toonder nog meer gedaan heeft dan strips. En dat is heel wat!
Ook hadden er dan wellicht zinnige bijschriften bij de tekeningen kunnen staan. De bijschriften bij de *Metro*-tekeningen zijn goed (die zijn domweg overgetikt uit *Marten Toonder. Tekenaar in oorlogs- tijd*, de tentoonstellingscatalogus van het Verzetsmuseum), maar de rest is bedroevend slecht en meestal verkeerd. Zo wordt er bij een groot aantal vrije tekeningen gemeld dat ze gemaakt zijn voor *Hollands Maandblad*. Echter, het bedoelde nummer dateert uit 1996, terwijl de tekeningen uit het begin van de jaren vijftig stammen. En het is een gemiste kans dat ze Marten Toonder niet iets hebben laten vertellen bij zijn vrije werk. Deze tekeningen hangen tegen het magisch realisme aan en er zit zeker meer in dan je als kijker op het eerste gezicht ziet.
Naast de tekeningen is er ook een aantal essays (van **Jaap van Heerden**, **M. Februari**, **Jan Wolkers**, **H.J.A. Hofland** en **Marcel Möring**) over Toonder opgenomen, helaas allemaal al eerder gepubliceerd en weinig terzake doende ten opzichte van de titel.
Toch valt er in dit boek ook te genieten. Toonder is en blijft een Groot Kunstenaar en sommige van de prenten in *De kunst van Toonder* behoren naar mijn smaak tot het beste wat hij heeft gemaakt.

RvdN

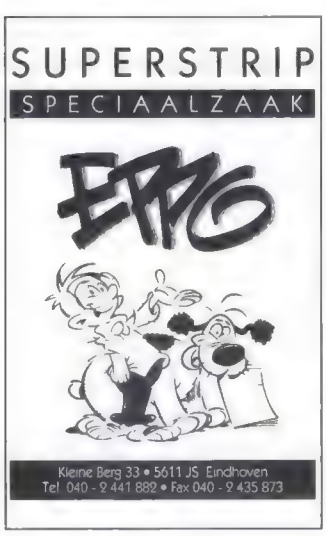

Lucky Luke 42: De legende van het Westen

Nordmann en Morris
Lucky Comics 2002
ISBN 2-88-471-117-1
Prijs €4,99
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Met *De legende van het Westen* is géén einde gekomen aan één van de meest succesvolle strips van de twintigste eeuw: wel is het de afronding van de indrukwekkende carrière van **Maurice de Bevere**, de tekenaar die onder de naam **Morris** de eenzame, maar niet ongelukkige cowboy onsterfelijk heeft gemaakt. Hij is vorig jaar overleden.
Morris' tekenstijl is eigenlijk nooit spectaculair geweest. Hij had niet de flair van **André Franquin**, de helderheid van **Hergé** of de plasticiteit van **Albert Uderzo**. Morris had een meer terloopse, droge manier van tekenen, maar ook zijn werk kenmerkt zich door een vanzelfsprekendheid en efficiëntie die alleen de echt groten hebben. Hoewel Lucky Luke in 1948 als geesteskind van Morris ter wereld kwam, beleefde de strip pas zijn volle wasdom vanaf het midden van de jaren vijftig, toen **René Goscinny** de scenario's ging schrijven. Na Goscinny's dood in 1977 heeft Morris met verschillende scenaristen de reeks voortgezet. *De legende van het Westen* is geschreven door **Patrick Nordmann** en het resultaat is heel acceptabel.
Nordmann speelt een aardig spel met Lucky Luke die de Daltons weer eens achtervolgt, met de roem die hen als striphelden allemaal achtervolgt en met de rol die de massa en de media spelen in dat geheel. Het is allemaal gezellig ingewikkeld, vooral wanneer er acteurs ten tonele komen die zich voordoen als de Daltons en de werkelijk legendarische Buffalo Bill zichzelf opnieuw uitvindt op basis van zijn ontmoeting met Lucky Luke. *De legende van het Westen* is dan ook een mooie titel voor deze *Lucky Luke*-aflevering. Toch ontbreekt iets aan dit album; iets dat moeilijk aan te wijzen is, want wat het mist is nu juist die vanzelfsprekendheid waarmee verhalen als *Western Circus* en *Prikkeldraad in de prairie* zich ontrolden. Om dàt niveau te bereiken had Morris toch Goscinny nodig, terwijl Nordmann om het niveau van *De legende van het Westen* te bereiken waarschijnlijk een grootheid als Morris nodig had.
Nu Morris dood is, heeft zijn assistent **Vittorio Leonardo** het van hem overgenomen. Laten we hopen dat die, samen met Nordmann of met wie dan ook, de legende in elk geval levend kan houden zonder af te glijden naar de degeneratie die de reeks *Suske en Wiske* na **Willy Vandersteen** ten deel is gevallen. *De legende van het Westen* kan weliswaar niet tippen aan de boeken uit gouden jaren van Lucky Luke, maar een 'Lucky Luke en de dommige Dal tons' is het godzijdank ook niet. Mocht het wel ooit zover komen, dan hoop ik voor de eenzame cowboy dat zijn schaduw voor één keer sneller is dan hijzelf.

SR

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! goed
!!! redelijk
!! matig
! slecht
... abominabel

✷ ***Alfa 6: De afgezant*** *(Jogounov/Mythic, Lombard). De Amerikaanse bemiddelaar in Ierland wordt ontvoerd. Alfa probeert hem te bevrijden, maar belandt in een wespennest. Gecompliceerd verhaal met te veel situatiewisselingen en niet ter zake doende zijstappen. De strakke plaatjes getekend vanuit diverse cameraposities maken het een en ander goed.* *(TdK)*

✷ ***Apocalypse Mania 3: Global Underground*** *(Bolleé/Aymond, Dargaud). Jacob Kandahar ontwaakt na anderhalf jaar uit coma en bezit een onmetelijke kennis. Kolonel Monday tracht deze te misbruiken voor het doorgronden van de geheimen van de vier mysterieuze lichtbundels. Jacob heeft echter andere plannen. Redelijk goed vervolg in deze cyclus.* *(TdK)*

✷ ***Aria 24: De gevangen ziel*** *(Weyland, Dupuis). Opnieuw weet Michel Weyland een strak getekend en van happy-end voorzien fantasy-verhaal te creëren. Omdat ook de inkleuring van Nadine Weyland steeds beter lijkt te worden, ontstaat een prettig leesbaar geheel.* *(TdK)*

✷ ***Caroline Baldwin 6: De lagune*** *(Taymans, Casterman). De pientere Caroline weet mede dankzij hulp van vrienden aan haar belagers te ontkomen. Langzaam achterhaalt zij de waarheid achter het ontvoeringsdrama waarin zij betrokken is geraakt. Deze eigentijdse strip is een lust voor het oog, mede dankzij de situering in het Verre Oosten.* *(HW)*

✷ ***Casper en Hobbes 11: Het is een wonderlijke wereld*** *(Watterson, Big Balloon). Het joch Casper blijft fantaseren en trakteert zijn omgeving op waterballonnen, dinosaurussen, eigenzinnige filosofieën en niet te vergeten de tot leven gewekte knuffeltijger Hobbes. Hoogtepunt is de introductie van het spel Casperbal, waarvan de regels nog vager zijn dan het kaartspel stiften uit Debiteuren, crediteuren.* *(HW)*

✷ ***Dokus, de leerling 8: Hoera, straf!*** *(Godi/Zidrou, Lombard). Grappen rond Dokus, de onverbeterlijke en aartsluie schooljongen. Soms flauw, soms erg leuk; een heel album is teveel van het goede. De openingsgrap over een Taliban-achtig trainingskamp voor leraren is een aanrader.* *(TdK)*

✷ ***Collectie Fenix 8: Oktaaf Keunink vecht terug!*** *(Sleen, Brabant Strip). Yves Kerremans en Joeri Delamane restaureerden de afleveringen die tussen 1952 en 1961 in Ons Zondagsblad verschenen. Liefhebbers van Vlaamse nostalgie zullen een gat in de lucht springen bij het zien van dit prachtige stukje striphistorie. De moderne lezer zal dat daarentegen een biet zijn en hij zal verveeld de flauwe grappen doorbladeren.* *(HW)*

✷ ***Fog 2: Het lot van Jane*** *(Bonin/Seiter, Casterman). In het tweede deel van Fog wordt het hoge niveau van het eerste deel geëvenaard. De schijnbaar onoplosbare Vikingmoorden kennen een zeer verrassende ontknoping. En passant wordt het vernislaagje van de Victoriaanse beschaving keer op keer afgeschuurd en blootgelegd. Fog is een absolute aanrader voor de stripwereld.* *(JdL)*

✷ ***De geheime driehoek 5: De schandelijke leugen*** *(Convard/Falque/Gine/Juillard/Paul/Wachs,Glénat).Het epos over de zoektocht naar het geheim van het testament van de dwaas wordt onverminderd en succesvol voortgezet. De met mystiek en occultisme omgeven machtsstrijd tussen vrijmetselaars en 'de wachters van het bloed' wordt mede door het sneuvelen van diverse hoofdrolspelers met vaart verteld.* *(TdK)*

WONDERLAND
VOOR AL UW STRIPS!
WWW.WONDERLANDSTRIPS.NL

✷ ***Hispanola 4: De erfgenamen*** *(Mouret/Meddour, Arboris). Een agressieve ziekte heeft bijna alle mensen uitgeroeid. Overlevenden zien zich geplaatst in een barbaars tijdperk. De sterke karakters van de hoofdpersonen weten ondanks dit weinig originele doemdecor de aandacht van begin tot eind vast te houden.* *(HW)*

✷ ***Luka 7: De vloedgolf*** *(Mezzomo/ Lapière, Dupuis). Luka maakt een analyse van de moord op de 12 jaar oude Matoub die verband lijkt te houden met duistere zaakjes in de haven van Marseille. Sterke beelden en spaarzaam en efficiënt gebruik van tekst maken dat dit album leest als een trein. Deze reeks houdt een constant hoog niveau.* *(HW)*

✷ ***Magika 1: Het absolute kwaad*** *(Tacito/Angelraud/Guenet, Arboris). Magnifieke vertelling in heden en verleden over de eeuwige strijd tussen goed en kwaad. Justine Gallagher, vooral 'babe' en werkzaam bij de NYPD wordt genomineerd voor bewaakster van de Magika, de essentie van het leven. Zij voert strijd tegen Vlad Tepes een meedogenloze moordenaar wiens doel het is de poort naar de duistere Magika te openen. Kom op met deel twee!* *(TdK)*

✷ ***Oom Dagobert 67: Episode 8. Omstreeks 1898*** *(Rosa, Sanoma). Na een aantal delen reisverhalen opnieuw een terugblik naar Dagoberts jonge jaren. Met tekenaar Keno Don Rosa, zich positief onderscheidend door intensief schaduwgebruik en met een knipoog naar Marcel Gotlib, zit je als Duck-liefhebber altijd goed. Zeker gezien de prachtige bijgeleverde prent van Dagobert.* *(TdK)*

✷ ***De rovers van Keizerrijken 7: Achter het masker*** *(Jamar/Dufaux, Glénat). Het laatste deel uit de reeks en moeizaam te volgen zonder kennis van de voorgaande delen. Dufaux en Jamar benoemen in hun voorwoord de opluchting die zij voelden bij het schrijven van het woord 'EINDE'. Ik sluit me hier graag bij aan.* *(TdK)*

✷ ***Scribbly 2: Ik snap ze nooit*** *(Arends, Silvester). Enthousiast geeft Arends de fantasie de vrije teugels en probeert hij zijn gebrek aan tekentalent en vertelkunst te compenseren met kwantiteit onder het motto: 'Als je vaak schiet is het vast wel een keer raak'. En gelijk heeft hij, want tussen de honderden stroken in dit boek zijn er tenminste drie dolkomisch.* *(HW)*

✷ ***De tien geboden 5: De wreker*** *(Giroud/Rocco, Glénat). Gij zult uw vijanden vergeven. Maar wat moet de jonge Armeniër Missak Zakarian als overlever van een genocide? Wraak lijkt hem aantrekkelijker dan vergeving en het boek Nahik biedt hem die mogelijkheid. Deze emotionele aflevering eindigt in een ontroerende climax met een onverwachte afloop.* *(HW)*

✷ ***De tien geboden 6: De ruil*** *(Giroud/Mounier, Glénat). Eert uw vader en uw moeder. Een moeilijk gebod voor de 20-jarige Alice Fleury die in verwarring raakt als blijkt dat haar vermogende ouders wellicht haar ouders niet zijn. Het boek Nahik speelt in deze intrige net als in de voorgaande delen een sleutelrol. In grafisch opzicht is deze aflevering geen topper, maar het sterke scenario maakt veel goed.* *(HW)*

✷ ***Tombelaine 1: Het ontwaken van de draak*** *(Capo/Chaillet, Casterman). Chaillet heeft zich goed verdiept in het China van begin 20e eeuw en de invloed van de westerse machten. Een melodramatisch doch wat langdradig verhaal over een jonge Fransman die noodgedwongen moet strijden in China in plaats van bij zijn geliefde te verkeren op landgoed Tombelaine.* *(TdK)*

✷ ***Volle melk 2: De naakte koe*** *(De Moor/Desberg, Lombard). Dit album kenmerkt zich door een revolutionaire benadering van de evolutie; de koe speelt een beslissende rol als de zoogdieren de dinosauriërs uitzwaaien en onderling gaan vechten om te bepalen wie de kroon der schepping mag worden. Fris, komisch en vernieuwend, maar helaas bij vlagen een tikkeltje chaotisch.* *(HW)*

✷ ***De wetten van het kwaad 2: Ex nihilo*** *(Carré/Michaud, Arboris). Een reeks moorden lijkt zijn oorsprong te hebben in een bovennatuurlijk verschijnsel dat zich over de eeuwen uitstrekt. George Sand kon er al over meepraten. Hedendaagse speurneuzen gaan ten onder in het kwaad. Deze pretentieuze onzin kent mede dankzij de interessante hoofdrolspelers genoeg spanning om de aandacht vast te houden.* *(HW)*

FOTO ALEXANDRA VERBURG

***Links*, Tropische temperaturen in de tent op de Grote Markt. Redacteuren van *Stripschrift* die standdienst hadden, vielen haast in katzwijm. De zijflappen konden gelukkig open, maar de redactie pleit bij een volgende keer voor een tent die uit zijn dak gaat.**

FOTO ALEXANDRA VERBURG

FOTO ALEXANDRA VERBURG

***Rechts*, Benno Vranken werd als winnaar van de VPRO Debuutprijs 2002 gevraagd een tekening te maken die de VPRO Grand Prix 2002 symboliseerde. Bestuurslid Joost Swarte overhandigt deze 'oorkonde' aan de Canadese striptekenaar Seth die de honneurs waarnam voor zijn vriend en collega Joe Sacco. Die was verhinderd omdat hij tijdens de prijsuitreiking in Israël zat voor het maken van een nieuwe stripreportage.**

FOTO ALEXANDRA VERBURG

***Boven*, Vele Nederlandse en buitenlandse stripcoryfeeën, waaronder Chris Ware, Daniel Clowes, Seth, Stéphane Huet, Jacques de Loustal, Baudoin en Dupuy & Berberian, signeerden binnen en buiten het Stedelijk Gymnasium.**

***Boven*, In de kunstuitleen SBK was de interessante tentoonstelling *Madjoe* (Voorwaarts!) over het Indonesische beeldverhaal te zien. Deze wordt vanaf 19 juli tot 27 oktober vertoond in het Rijksmuseum voor Volkenkunde in Leiden. Bijzonder was de manshoge tekening waaraan naast diverse Indonesische tekenaars ook Thé Tjong Khing, Peter van Dongen en Willem Vleeschouwer ter plekke een bijdrage leverden.**

Stripdagen Haarlem 2002: warm, druk en geslaagd

Stichting Beeldverhaal Nederland kan terugkijken op een geslaagde zesde editie van de Stripdagen Haarlem. Zo'n 35.000 bezoekers trokken onder zomerse temperaturen in het weekeinde van 1 en 2 juni naar de Spaarnestad om een keur aan artiesten, tentoonstellingen, uitgeverijen en wat dies meer zij te ontmoeten of te bezoeken. Sommige locaties waren ook per boot bereikbaar. Jammer genoeg viel dit gratis vervoer over de Spaarne een beetje in het water. Tip voor de volgende keer: meer boten die continu af en aan varen met duidelijker aangegeven haltes. Het evenement kende de vrijdagavond ervoor de officiële aftrap met de bekendmaking dat de Amerikaanse striptekenaar **Joe Sacco** de VPRO Grand Prix heeft gewonnen. De jury roemde zijn journalistieke stripreportages over de conflicten in de Gaza-strook en Bosnië. De prijs bestaat uit een geldbedrag van 2500 euro en - naar analogie van het festival in Angoulême - het gastcuratorschap van een prominente expositie voor de volgende stripdagen in 2004.

RS

Kamper Stripspektakel

Op zaterdag 17 augustus 2002 vindt het 4 Kamper Stripspektakel plaats. Dit keer nog groter aangepakt dan voorheen. Van 10-17 uur vinden er in het centrum van Kampen diverse activiteiten plaats. Behalve een boekenbeurs komen ook tekenaars als **Paul Geerts**, **Karel Biddeloo**, **Martin Lodewijk**, **Dirk Stallaert** en anderen die dag naar Kampen om te signeren. Verder bieden exposities (van bij voorbeeld **Peter van Dongen**) een teken-workshop, muziek en straatacts een compleet dagje uit.
Meer info: Telefoon (+31)(0)38-3320997, of via e-mail: *e.bastiaans@home.nl*

TdK

Flitsen

Het Koninklijk Museum voor Kunst en Geschiedenis organiseert tot en met 27 april 2003 in Brussel de tentoonstelling *Met Kuifje naar Peru*. ★ **De Belgische tekenares** Erika Raven, **rond wie het lang stil is geweest, doet weer van zich spreken op** *www.studioraven.com* ★ **Nijgh & Van Ditmar heeft een afzonderlijke editie van** *Titaantjes* **uitgebracht, gevoelvol geïllustreerd door** Joost Swarte. ★ **De Franse stripdeskundige en organisator** Thierry Groensteen **is een uitgeverij gestart: Les editions de l'an 2. Eén van zijn eerste producties is hoogstwaarschijnlijk een Franse vertaling van** *Als je je niks verbeeldt dan ben je niks* **van** Gerrie Hondius. ★ Joe Sacco **is niet alleen in Haarlem gelauwerd, ook in België krijgt hij prijzen. Voor zijn strip** *Safe Area Gorazde* **ontving hij de Vlaamse Keizer Karel Prijs voor maatschappelijk betrokken strips. Goed voor 2500 euro.** ★ **De opening van het Nederlands Stripmuseum in Groningen is alweer uitgesteld. Nu de koop van het pand nog niet rond is, verschuift het museum de opening naar ergens in het voorjaar van 2003.** ★ **Onze Franse correspondent** Erik Svane **bericht, na een voorvertoning, dat de animatiefilm** *Corto Maltese: La cour secrete des Arcanes* **van regisseur** Pascal Morelli **'ex-cel-lent!!' is. De film is gebaseerd op het verhaal** *Corto Maltese in Siberië* **en beleeft zijn première op 25 september aanstaande. Nu maar hopen dat die ook naar Nederland komt.** ★ Dupuy & Berberian **hebben een contract bij Dupuis getekend voor de volgende uitgaven van de serie** *Mijnheer Johan*. **De uitgeverij bedacht nog een stunt ter gelegenheid van het uitkomen van het nieuwste** *Largo Winch*-**album** *Shadow*. **De eerste duizend exemplaren werden op 26 juni door een geldtransport onder politievoorbereiding naar de Fnac in Brussel gebracht. Dat vraagt om moeilijkheden.** ★ **Op 11 december 2002 verschijnt er een** *Suske & Wiske*-**album, dat is opgedragen aan de gepensioneerde** Paul Geerts. **Zijn opvolger bedacht een speciaal verhaal onder de titel** *De verdwenen verteller*. **Vanaf 3 juli is de strip al in de kranten te lezen.** ★ **In het Militair Luchtvaart Museum in Soesterberg loopt tot april 2003 de expositie** *Een luchtige kijk op het vliegbedrijf*. **Het biedt een overzicht van het werk van de aviatische cartoonist en illustrator** Ton van Andel.

Yendor
STRIPWINKEL
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

BVS opgeheven

Na een bestaan van tien jaar is de Branchevereniging Stripspeciaalzaken ter ziele. Voorzitter **Peter Ottens** heeft in de laatste ledenvergadering van afgelopen mei geen kandidaten kunnen vinden voor opvolging van het bestuur. 'Het zittende bestuur was opgebrand en het was gewoon tijd voor anderen', aldus Ottens, die negen jaar voorzitter was. De vereniging die zich inzette voor de promotie van het stripverhaal in het algemeen heeft onder andere bereikt dat er stripwinkels zijn erkend als boekhandel en dat er een aantal spelregels met uitgeverijen en distributeurs zijn gemaakt. Ook heeft het zich jarenlang ingespannen voor de realisatie van het stripboekgeschenk. 'De vereniging was er in het belang van alle partijen,', zo meldt Ottens, 'en het is dan ook jammer en een gemis voor de stripwereld'.

TdK

Metro-lezers belagen Peer de Plintkabouter

Peer de Plintkabouter heeft begin mei een omstreden entree gemaakt als dagstrip in treinkrant *Metro*. De nieuwkomer verving na bijna drie jaar de gagstrip *Bielzenblues* van **Maarten Pathuis** over twee oubollige treinforenzen.

Hoewel Pathuis volgens waarnemend *Metro*-hoofdredacteur **Miriam Jorna** 'zelf was uitgekeken' op *Bielzenblues*, lijken veel *Metro*-lezers zich beroofd te voelen van deze oudgediende. Dit blijkt uit de brievenrubriek, waarin een terugkeer van de oude strip wordt bepleit. Bovendien is nieuwkomer Peer inmiddels uitgemaakt voor 'shitstrip', 'oei oei oei, wat flauw', 'zeer slecht getekend dom stripje' en 'ontzettend agressief'. Vooral de harde grappen schijnen een doorn te zijn in het oog van veel lezers.

'Al die kritiek doet me niks', reageert Peertekenaar **Marq van Broekhoven**. 'Sterker nog: **Anton Damen** en ik hebben ons zelfs voorgenomen om alleen nog maar hardere grappen te gaan maken.'

Op 10 en 11 juni kreeg Peer de Plintkabouter echter de lachers op zijn hand nadat Damen en Van Broekhoven de reeks

Peer-grappen hadden onderbroken met twee stroken waarin een boze lezer het wereldleed liet voor wat het was om een boze brief te schrijven over *Peer*. Dit leverde onmiddellijk een positieve brief op: 'Hulde! Met een klein beetje hulp van de trouwe *Metro*-lezers is het Damen en Van Broekhoven dan toch eindelijk gelukt om maandag een grappige *Peer de Plintkabouter*-strip neer te zetten. Door een gefrustreerde *Metro*-lezer te portretteren nemen ze sportief wraak op alle *Bielzenblues*-fans.'

Een dag later schaarde een andere lezer zich achter de getekende briefschrijver *Maarten S.* door te bevestigen dat ook hij de strip 'triest' vond, Wordt dus vervolgd.

JM

AKKIE & GUUS
HET KAN GEEN TOEVAL ZIJN DAT NU INEENS ALLEMAAL KOPSTUKKEN OP HETZELFDE MOMENT DOEMPRENKEN VENTILEREN FORMATIE-RETORIEK!
HMMM BIJ OPBOUW NIEUWE PORTEFEUILLES IS 4ZZ IN AANDELEN EVEN VOLDOENDE
NOU IK ROBBEL CALLETJES VODAFONE WANT DIE LIJKEN UITGEBOEKEN

Mediair en *Metro*, is als tekenaar aangetrokken en verzint nu iedere week op tekst van Van Berkel cartoons voor *Beursplein 5*. Naast Akkie en Guus duikt ook Sem op als personage.

RS

Pathuis in Beursplein 5

Het beleggersweekblad *Beursplein 5* plaatst sinds juni een column in cartoonvorm. Columnist **Sem van Berkel** - oud-optiehandelaar en beurskenner - stopte door te grote werkdruk met het schrijven, maar bleef toch de behoefte houden om zijn mening te ventileren. Hij bedacht dat zijn creaties - de beurshandelaren Akkie en Guus, via wie hij commentaar geeft op gebeurtenissen in de beleggingswereld - in cartoonvorm door kunnen gaan. **Maarten Pathuis**, bekend als cartoonist van *Inter-*

Sanoma geeft de fans de mogelijkheid het verhaal te herbeleven met een door **Olav Beemer** vertaald leesboekje vol fraaie foto's dat makkelijk wegleest en daardoor ook voor een jeugdig publiek interessant is. (ISBN 90-5855-550-X, 48 pagina's, kleur, €4,50). Dezelfde uitgever behaagt de stripliefhebbers met een tweedelige filmbewerking getekend door de Amerikaan **Jan Duursema**, geïnkt door **Ray Kryssing** en vertaald door **Piet Zeeman**. Bij elkaar meer dan 140 kleurenpagina's in een comicstijl die van begin tot eind boeit door professioneel tekenwerk en een overzichtelijke vertelstijl. Zulke strips maken de film haast overbodig. (ISBN 90-5855-548-8 en 90-5855-549-6, €4,50 per stuk)

HW

Star Wars

Met de release van de tweede episode van *Star Wars*, *Attack of the clones*, verscheen tegelijkertijd een berg merchandising op de markt. Big Balloon verzorgde de Nederlandstalige uitgave van *The official film guide* met tal interviews, foto's en achtergrondinformatie. Daarin vond de uitgever een geschikt middel om tegelijkertijd Storm nog eens onder de aandacht te brengen van sciencefictionliefhebbers en plaatste fraaie advertenties voor deze ruimteheld. (ISBN 90-5425-986-8, 92 pagina's, kleur, €5,95)

Suske, Paul en Wiske

Al enige nummers kunnen de lezers van *Suske en Wiske weekblad* genieten van een gerestyled en hernoemd lijfblad. *Suske en Wiske, een weekblad vol pit* heet het tijdschrift nu. De brievenrubriek is korter en Suske en Wiske domineren de inhoud met een aflevering van een nieuw avontuur, een aflevering van een oud verhaal en een grap uit de reeks *Klein Suske en Wiske*, die streken van het duo in beeld brengt uit de tijd dat ze nog peuters waren. Bovendien is het blad vol pit weer verkrijgbaar in de losse verkoop.

Enkel helden uit de titelreeks sieren nog de cover. Nummer 21 was een uitzondering. Daar stond plots een tekening op van een grijze bebaarde man met zijn armen om het tweetal. Het bleek een felicitatie aan de inmiddels teruggetrokken tekenaar **Paul Geerts**, die in een interview in het weekblad nog eens benadrukt hoe goed hij bevriend was met **Willy Vandersteen**. Echt iets voor de fans dus.

HW

Sjakie op zijn z-kaart

Het communicatiebedrijf Z-Card is gespecialiseerd in zogeheten uitvouwbare papieren kaartjes waarop organisaties een boodschap of plattegrond kwijt kunnen: Z-Cards dus. Het bedrijf bracht speciaal voor het afgelopen WK Voetbal een z-kaart voor promotionele doeleinden uit waarop voetballiefhebbers de toernooi-uitslagen konden bijhouden. Deze *The 2002 World Cup Spectator Guide* is verder een vette knipoog naar het toernooi in Japan en Zuid-Korea via onder meer een hilarische stripcompilatie die de sfeer van de Engelse voetbalstrips uit de jaren zeventig uitasemt. De mensen van de Engelse ontwerpstudio, die de tekeningen hebben ontworpen, zijn vroeger vast fan geweest van de reeksen *De wondersloffen van Sjakie*, *Rob van de Rovers* en *Gunner*.

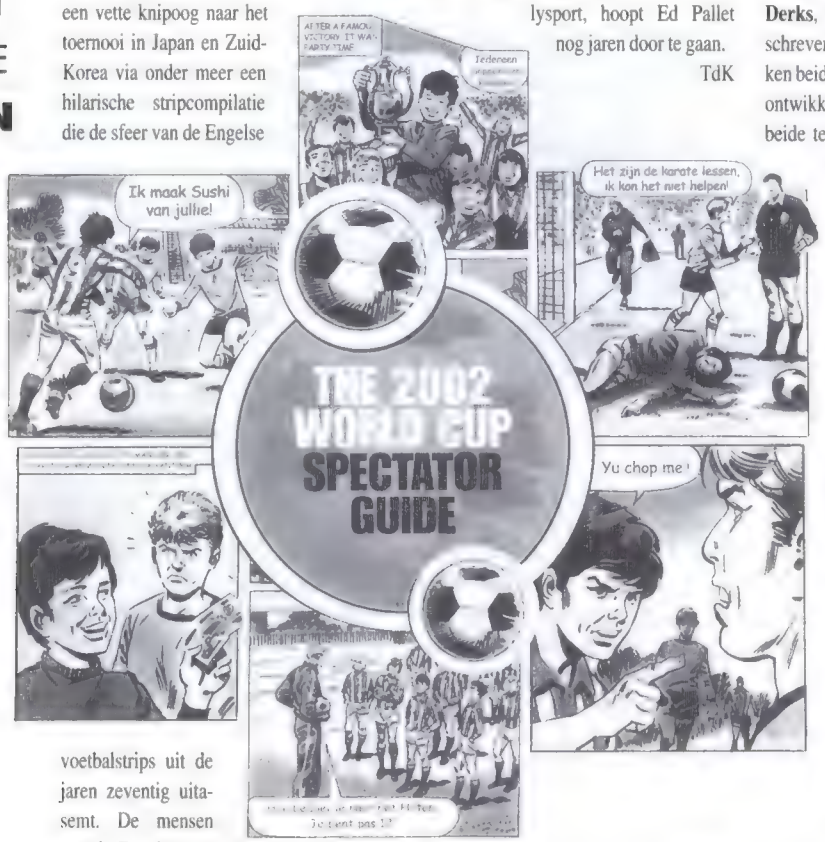

De redactie heeft van Z-Card nog een paar *Spectator Guides* ontvangen om uit te delen. Wie belangstelling heeft, kan een e-mail voorzien van naam en adres sturen aan: *roeldijkstra@stripschrift.nl*

RS

10 jaar Ed Pallet

In 1992 tekende **Bart van de Kraan**, de helft van studio Bajo, zijn eerste strook *Ed Pallet* voor het autoblad **Start84**. In het tweewekelijks verschijnende blad beleeft het alter ego van **Eddy van den Hoorn**, rallyrijder en werkzaam in de palletindustrie al meer dan tien jaar zijn (komische) avonturen. Alhoewel Van den Hoorn inmiddels een stapje terug heeft gedaan in de rallysport, hoopt Ed Pallet nog jaren door te gaan.

TdK

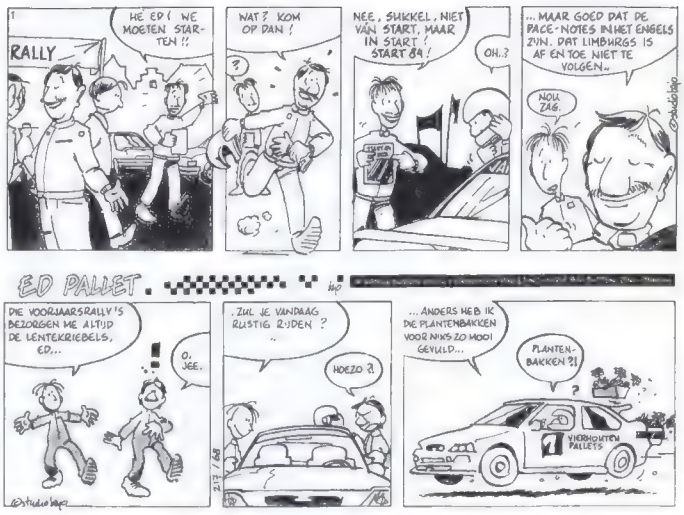
RALLY
HE ED ! WE MOETEN STARTEN !!
NAT ? KOM OP DAN !
NEE , SUKKEL , NIET VAN START , MAAR IN START ! START 84 !
OH..?
... MAAR GOED DAT DE PAGE-NOTES NU NIET ENGELS ZIJN. DAT LIMBURGS IS AF EN TOE NIET TE VOLGEN...
NOU ZAG.
ED PALLET
DIE VOORJAARSRALLY'S BEZORGEN ME ALTIJD DE LENTEKRIEBELS, ED...
O, JEE.
. ZUL JE VANDAAG RUSTIG RIJDEN ?
HOEZO ?.
... ANDERS HEB IK DE PLANTENBAKKEN VOOR NIKS ZO MOOI GEVULD...
PLANTEN-BAKKEN ?!
VIERHOUTEN PALLETS

De eerste strip van *Ed Pallet*, met eronder de nieuwste aflevering.

Correcties

In *Stripschrift 343* staat bij het artikel over StripSter.nl een jungle-tekening van **Rob Derks**, die door ons per abuis is toegeschreven aan **Erik Wielaert**. We verzoeken beide tekenaars een unieke eigen stijl te ontwikkelen zodat... o nee, we beloven beide tekenaars dat wij de volgende keer beter zullen opletten.

De redactie

STRIPS IN EIGEN BEHEER

De Lier 20

Het per seizoen verschijnende stripblad bestaat voor een kwart (5 pagina's) uit goedkope kopieën van covers van eerdere nummers. **Danny Steggerda** schrijft en tekent een verhaal waar werkelijk geen touw aan vast te knopen is. De bijdragen van **Nico Schaap** en met name **Ewald Siffels**, die enige mystiek weet aan te brengen, zijn beter te verteren. Alles in zwart/wit uitgevoerd. (TdK)

Info: 2e Schuytstraat 175, 2517 TM 's-Gravenhage.

Stichting Promotie Kampen presenteert

HET 4DE KAMPER STRIPSPEKTAKEL

datum: 17 augustus 2002
tijd : 10.00-17.00 uur
waar: Oudestraat in Kampen
toegang: gratis

wat is er te doen?
*striptekenaars signeren (o.a. P. Geerts, M. Lodewijk)
*stripteken-workshop
*komische straatacts
*stripboekentaxatie
*portrettekenaars
*verkoopkramen
*schminkers
*exposities
*fanclubs

kraampje huren?
informatie?
↓
"ERWIN" antiquariaat, Silene 54, 8265 GX, Kampen,
tel 038 3320997, fax 038 4600874, e-mail: e.bastiaans@home.nl

STAPELTJE SECUNDAIR

Brabant Strip Magazine 96 en 97

In nummer 96 besteedt de redactie ruim aandacht aan het 20-jarig bestaan van **Cowboy Henk** en maker **Herr Seele**.

Nummer 97 biedt een uitgebreid interview met **Jeff Broeckx**, inclusief veel illustraties en zijn bibliografie. In beide nummers de gebruikelijke nieuwtjes van het reclamefront waaronder een artikel over een gelegenheidsuitgave naar aanleiding van het 10-jarig bestaan van het Kennemer Gasthuis met werk van onder anderen **Gerrit de Jager**, **Gerard Leever** en **Jan Kruis**. (TdK)

Info: Berreweide 34, 1840 Londerzeel, België, of via de site *www.brabantstrip.be*

Zozolala 123

In dit nummer krijgt de lezer een prikkelende voorbeschouwing op het expressionistische werk *Ibicus* over een opportunist ten tijde van de Russische revolutie van auteur **Pascal Rabaté**. Daarnaast is er aandacht voor de Nederlandse stripmaker **Pieter M. Dorrenboom** en de schitterende reeks *De Kraai* van **Lax**. (HW)

Info: Postbus 344, 3720 AH Bilthoven, of via e-mail: *zozolala@antenna.nl*

GAS & LICHT door André Wijntjes

BARREVELD, JAN DIRK
- Illustratie bij *Wees niet goedgelovig bij het boeken van een reis* (*Algemeen Dagblad* 18-04-02)
- Illustratie bij *Mobiel bankieren niet alleen voor wizzkids* (*AD* 08-05-02)
- Illustratie bij *Pensioenpot raakt leeg* (*AD* 06-06-01)

BOOGAARD, THEO VAN DEN
- *'t Kwartje valt* (Reclame voor Bovag-rai, *NRC Handelsblad* 06-05-02)

BROEKHOVEN, MARQ VAN & DAMEN, ANTON
- *Peer de Plintkabouter* (*Metro* vanaf 02-05-02)

DEVROE, LODE
- Illustratie bij *Gespuis onder de muis* (*Ché magazine* 27, mei 2002)

Lode Devroe.

DONGEN, PETER VAN
- Illustratie bij *Ach, de liefde!* (*Vrij Nederland* 0210 en speciale mini-uitgave mei 2002)
- Illustratie bij *Boos op de therapeut* (*VN* 0213)

DORRENBOOM, PIETER
- Illustratie bij *Handenvrij bellen ook niet veilig* (*Algemeen Dagblad* 16-03-02)
- Illustratie bij *Voor hoerenlopers, van hoerenlopers* (*AD* 03-04-02)
- Illustraties bij *Als ik dát had geweten...* (*AD* 01-06-02)

DRIEL, GUIDO VAN
- *Toen we van de Duitsers verloren* (*Het Parool, PS* vanaf 27-05-02 tot heden)

HEUVEL, ERIC
- Illustratie bij *Verweer tegen 'onzinboetes'* (*Algemeen Dagblad* 04-04-02)
- Illustratie bij *Diefstal airbags neemt fors toe* (*AD* 13-04-02)
- Illustratie bij *Sparen is er niet meer bij* (*AD* 30-05-02)

JAGER, GERRIT DE
- *Liefde en geluk* (*Dagblad van het noorden* elke zaterdag vanaf 02-04-02)
- *Pien* (*Toptijd* voorjaar 2002)

KOLK, HANCO & WIT, PETER DE
- *Gilles de Geus* (*Brabants Dagblad* 10-10-99 t/m 20-03-02)

KORT, HEIN DE
- *Eikels* (*Dagblad van het noorden* elke zaterdag vanaf 02-04-02)

KRUIS, ANDREA
- *Grietje* (*Dagblad van het noorden* elke zaterdag vanaf 02-04-02)

KUIJPERS, HENK
- *Franka: De ondergang van de Donderdraak* (*Veronica Magazine* 0125-0216)
- *Franka: Aankondiging* (*Veronica Magazine* 0217)(=gestopt)

LEEVER, GERARD & BOER, KEES DE
- *Felix Flux Museum: Aankondiging* (*Brabants Dagblad* 21-03-02)
- *Felix Flux Museum: De roep van het masker* (*BD* 22-03-02 tot heden)

LODEWIJK, MARTIN
- *Agent 327: De Golem van Antwerpen* (*Algemeen Dagblad* 22-08-01 t/m 04-01-02)
- *Agent 327: Aankondiging* (*AD* 05-01-02)
- *Agent 327: De wet van alles* (*AD* 06-01-02 t/m 20-04-02)
- *Agent 327: Aankondiging* (*AD* 22-04-02)
- *Agent 327: Hotel New York* (*AD* 23-04-02 tot heden)

MARS (Marcel Gremmen)
- *Mac & Maggie* (*MacFan* vanaf nummer 40, mei/juni 2002)

OOSTERVEER, MINCK & RITSTIER, WILLEM
- *Zodiak 11: Kwaad bloed* (*De Telegraaf* 23-01-02 t/m 14-06-02)
- *Nicky Saxx 1* (*De Telegraaf* 15-06-02 tot heden)

PATHUIS, MAARTEN
- *Bielzenblues* (*Metro* 01-07-99 t/m 01-05-02)
- Cartoon (*Intermediair*)
- *De kenners* (*Voetbalmagazine*)
- Cartoon (*Groen links magazine*)

PLUIS
- *Pube's* (*Dagblad van het noorden* elke zaterdag vanaf 02-04-02)

RETERA, MARK
- *Dirkjan* (*Dagblad van het noorden* vanaf 02-04-02)
- Fotostrip: *Back up presents Mark Retera in: De cartoonist* (3 pagina's)(*Veronica Magazine* 0222)

SEMPERE, JORDI & PEREZ NAVARRO, FRANCISCO
- *Superlucas!* (*Dagblad van het noorden* elke zaterdag vanaf 02-04-02)

STEVENHAGEN, WIM
- Illustratie bij *Wonen met appartementsrecht* (*Algemeen Dagblad* 02-05-02)
- Illustratie bij *Andere aanpak nalatenschap* (*AD* 23-05-02)

VLEESCHOUWER, WILLEM
- Illustratie bij *Opinieonderzoek door media is nuttig* (*De Journalist* 3, 08-02-02)

WIT, PETER DE
- *Sigmund* (*Sensor* vanaf 6, 07-11-01)

Via deze rubriek maakt de auteur overzichtelijk in welke tijdschriften werk van en over voornamelijk Nederlandse stripauteurs wordt gepubliceerd. Tips kunt u zenden aan André Wijntjes, Reigerstraat 6, 3161 TN Rhoon, of via e-mail: andrewij@kabelfoon.nl

STRIPS & CO
GRIETJE
STRIPGAST
PUBE'S
EIKELS
LIEFDENGELUK
SUPERLUCAS
PICO-BELLO
De fruitmand zit helemaal vol met verschillende vruchten. Pico vindt fruit heerlijk, maar Bello heeft liever hondenbrokjes.
Van één vrucht zitten er meer in dan van andere vruchten. Door goed te tellen en weg te strepen kun je uitvinden welke vrucht dat is. Pico is heel nieuwsgierig of je die vrucht kunt vinden!
Zoek de 7 verschillen
Pico heeft twee mooie foto's gemaakt. Het lijkt wel of de foto's precies hetzelfde zijn, maar dat is niet zo! Zie jij de 7 verschillen?

Battle of the Planets is terug.

Eighties

De jaren tachtig zijn helemaal terug. Dat merk je aan de muziek op de radio, het soort films in de bioscoop en natuurlijk ook aan de comic in de winkel. Een paar maanden geleden werd op deze plek de vraag gesteld wanneer het gezien deze opleving de beurt zou zijn aan een comic gebaseerd op de populaire tekenfilmserie Battle of the Planets. Achteraf bezien een retorische vraag, want bij Image Comics is die comic inmiddels inderdaad aangekondigd. Het vijftal gekostumeerde avonturiers heeft een nieuw thuis gevonden bij de studio Top Cow, waar ze het hebben geschopt tot een maandelijkse serie. De comic wordt geschreven door *Munier Sharrieff* (bekend van zijn werk voor Battle Chasers), met tekenwerk van de relatief onbekende *Wilson Tortosa*. Met het oog op een beetje extra aandacht is bekend covertekenaar *Alex Ross* (Marvels, Kingdom Come) aangetrokken voor de lay-outs.

Eens kijken... we hebben weer comics van G.I. Joe, Transformers en Battle of the Planets. Welke andere cartoonhits uit de jaren tachtig missen we? DC Comics heeft het antwoord, want begin augustus lanceert hun studio WildStorm de vijfdelige miniserie Thundercats, gebaseerd op de gelijknamige tekenfilmserie. Ze pakken meteen stevig uit met in de eerste maand zowel een nul-nummer als het eerste reguliere deel. Thundercats 0 wordt geschreven door *Ford Lytle Gilmore* en wordt van tekeningen voorzien door *J. Scott Campbell* (de maker van de Cliffhanger-comic Danger Girl), terwijl tekenaar *Ed McGuinness* (momenteel bekend van Superman) met ingang van Thundercats 1 aan de slag kan. De comic begint op het punt waar de cartoon ophield en hoofdpersonage Lion-O mag het mag opnemen tegen allerlei duistere krachten.

Is bij deze retrocomics sprake van slim uitgekiende marketing? Wellicht, maar voor de makers is het bovendien een ultieme droom: een comic maken over de cartoon waar zij krap twintig jaar geleden zelf enorme fan van waren. Al kan bij sommige titels de vraag worden gesteld of niet sprake is van misplaatst enthousiasme, ze slaan aan. Transformers: Generation One is niet voor niets reeds drie maanden achter elkaar de best verkochte comic. Wat staat ons nog meer te wachten? Mask? Jem? Weddenschappen graag bij de plaatselijke bookmakers.

Marketing

Marvel Comics is op dit moment de concurrentie ver vooruit. Onder leiding van eindredacteur *Joe Quesada* wordt de hypemachine braaf draaiend gehouden en zeker nu de Spider-Man-film alle records verpulvert, wordt logischerwijs een slaatje uit de extra aandacht geslagen. Een mooi voorbeeld van goede marketing haalde onlangs het nieuws: de schrijvers *J. Michael Straczynski* en *Kevin Smith* hebben een exclusief contract getekend dat hen voor minimaal twee jaar aan Marvel bindt. Straczynski is bekend van zijn werk voor de televisieserie Babylon5 en de comic Rising Stars bij

Spider-Man door Straczynski en Romita jr.

Ook weer terug: *Thundercats*.

door
OLAV BEEMER

Image, Kevin Smith is populair geworden met zijn Jay & Silent Bob-films en zijn comics Daredevil en Green Arrow. Beiden hebben hun roots in de film- en televisiewereld en brengen daardoor een heel nieuw publiek naar de comicwereld. Het is de bedoeling dat Smith later dit jaar of begin 2003 de nieuwe vaste schrijver wordt van de maandelijkse serie Amazing Spider-Man. Zijn tekenaar wordt hoogst waarschijnlijk *Terry Dodson*, met wie hij deze zomer werkt aan de vierdelige Spider-Man/Black Cat-mini-se

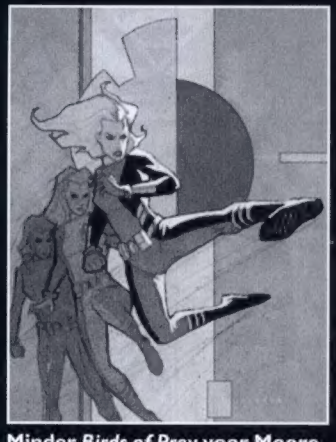

Minder *Birds of Prey* voor Moore.

rie. Straczynski, de huidige schrijver van Amazing Spider-Man, schuift tegen die tijd door naar een geheel nieuwe serie die simpelweg Spider-Man gaat heten. Tekenaar *John Romita Jr* blijft ook daar met Straczynski samenwerken. Quesada en consorten doen er een schepje bovenop, want er wordt druk gefilosofeerd over de vraag of in plaats van twaalf nummers per jaar niet achttien of zelfs vierentwintig nummers per jaar van een bepaalde serie kunnen verschijnen. Straczynski, die bij Marvel dezelfde creatieve vrijheid heeft als bij Image studio Top Cow, ziet meer dan twaalf nummers per jaar wel zitten: 'Het is iets waarover ik met Joe heb gesproken en ik schrijf de laatste tijd al meer scripts om aan dat idee te wennen.' Voor series als Ultimate Spider-Man en New X-Men wordt eveneens over dit concept gedacht. Voor veel schrijvers geen probleem, maar hoe zit het met de tekenaars die het veelal moeilijk genoeg hebben met twaalf comics per jaar?

Concurrent DC houdt zich intussen wat op de achtergrond. Soms noodgedwongen, want hier en daar moeten vrij lastige beslissingen worden genomen. Zo is onlangs heel stilletjes bekendgemaakt dat schrijver *Terry Moore* (bekend van zijn werk voor Strangers in Paradise) toch niet de vaste schrijver wordt van Birds of Prey. Hij neemt nu enkel de nummers 47 tot en met 49 voor zijn rekening, met tekenwerk van *Amanda Connor*. 'Ik was heel enthousiast over het plan,' verklaart Moore, 'maar ik ontdekte al snel dat ik het veel te druk had met Strangers in Paradise. Ik heb grote plannen voor het tienjarig bestaan van die serie in 2003 en heb daardoor gewoon te weinig tijd voor andere projecten.' Kortom, een tegenslag voor DC. En het grote verschil met Marvel: niemand die daar wat mensen op zet en er een positieve draai aan geeft. Dat bij Marvel dan alleen maar marketing uit het boekje wordt toegepast, is een misvatting. Sinds deze maand is namelijk besloten dat in de bestelgids Previews niet langer korte samenvattingen worden gegeven van de nieuwe comics (zoals dat bij elke andere uitgeverij al jaren het geval is), maar dat wordt volstaan met een cover en een korte opsomming van makers. De tijd dat je op je gemak kunt lezen waar een nieuwe serie over gaat, is bij Marvel dus voorbij, maar intussen moet je wel je bestellingen plaatsen! Luiheid? Marketing van het nieuwe millennium? De kans is groot dat de gevolgen averechts zijn.

Kort

Uitgeverij Dark Horse Comics geeft een teken van leven. Tussen het geweld van de grote jongens in de comicwereld is het bij Dark Horse de laatste tijd akelig rustig, maar begin september wordt enthousiast uitgepakt met een special genaamd Maverick: Happy Endings. Zesennegentig pagina's lang passeert oud en nieuw talent de revue, waaronder *Brian Michael Bendis*, *Sam Kieth*, *Jim Mahfood*, *Frank Miller*, *Harvey Pekar* en *Mike Mignola*. Het geeft aan dat de Maverick-imprint springlevend is, al lijkt het voor het succesvol voortbestaan noodzakelijk dat de grote namen vaker van zich laten horen. De special, die geheel in zwart/wit is, kost $9.95.

De WildStorm-divisie van DC Comics begrijpt ook dat met grote namen meer comics worden verkocht. Onder de noemer 'Eye of the Storm' wordt vanaf augustus een handjevol nieuwe titels gelan-

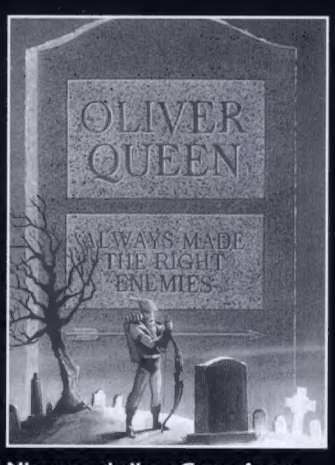

Nieuwe schrijver *Green Arrow*.

Nog meer *Call of Duty*

ceerd of herstart, met voorop natuurlijk Wildcats Version 3.0. *Joe Casey* keert na een mislukt avontuur bij Marvel terug als schrijver van het bijzondere superheldenteam onder leiding van Jack Marlowe en het tekenwerk is deze keer in handen van *Dustin Nguyen* (The Authority). Meer dan voorheen gaat de reeks om de onderlinge relaties en de interactie tussen de teamleden. Grifter, één van de leden van Wildcats, krijgt in diezelfde maand zijn eigen vijfdelige miniserie genaamd Point Blank; een verhaal voor volwassen lezers, gemaakt door *Ed Brubaker* (momenteel de man achter Catwoman) en de Nieuw-Zeelandse tekenaar *Colin Wilson*. Tot slot leven *Garth Ennis* en *Glenn Fabry* (onder meer van Preacher) zich uit op de special The Authority: Kev, waarin de bizarre humor weer centraal staat.

Inmiddels is bij DC eindelijk bekend wie de opvolger wordt van Kevin Smith als schrijver van Green Arrow. Vooral dankzij Smiths populariteit behoort deze reeks het laatste jaar tot de weinige die de concurrentie met de Marvel-comics serieus aan kan gaan, vandaar dat iedereen gespannen uitkeek naar de opvolger. Het is *Brad Meltzer* geworden, die zich doorgaans bezig houdt met het schrijven van boeken. Green Arrow 16 wordt zijn eerste nummer en hij wordt bijgestaan door vaste tekenaar *Phil Hester*. Diezelfde Hester heeft het druk, want bij Image wordt eind augustus de vierdelige miniserie The Holy Terror gelanceerd.

Hester tekent de serie, de onbekende *Jason Caskey* schrijft de verhalen over Max Brady, een professionele worstelaar. Hè ja, comics over worstelaars, die hadden we nog niet gehad.

Marvel brengt voornamelijk nieuwe projecten die ofwel als 'hobbyisme' ofwel als 'twijfelachtig' kunnen worden bestempeld. Het begint met een vijftal Weapon X-specials die het startschot geven voor de reguliere serie later dit jaar. In deze specials wordt telkens de aandacht gevestigd op een bepaald personage: van Sauron tot Marrow en van Kane tot Agent Zero en Wild Child. Het is een manier van lanceren die erg doet denken aan begin jaren negentig, met als grote verschil dat deze keer nauwelijks aansprekende makers hun medewerking verlenen. Wie kent *Karl Kerschl*? En *Pablo Raimondi*? Of *R.A. Jones*? Helemaal twijfelachtig is het derde The Call of Duty-project. Na miniseries over de brandweer (The Brotherhood) en de politie (The Precinct) krijgen we nu The Wagon voorgeschoteld. Juist, over ambulancepersoneel. Is de ramp van 11 september dan nog steeds niet genoeg uitgemolken?

Is dan zo weinig de moeite waard? Gelukkig komt de kleine doch respectabele uitgeverij Drawn & Quarterly in augustus met Paul Has A Summer Job van *Michel Rabagliati*, die vorig jaar een Harvey Award ontving voor beste nieuwe talent. De honderdzestig pagina's tellende softcover handelt over de tiener Paul, die eind jaren zeventig worstelt met allerlei levensvragen en sociale dilemma's. Rabagliati's eerste werk, Paul in the Country, is als vanzelfsprekend wederom verkrijgbaar.

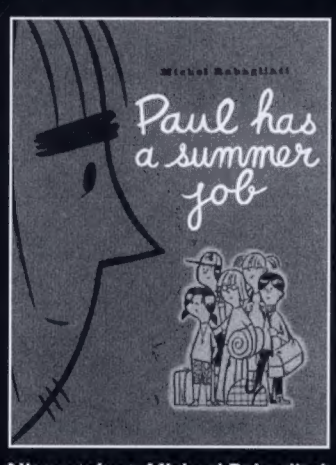

Nieuw talent, Michael Rabagliati.

MARCEL PROUST/STÉPHANE HEUET

Op zoek naar de verloren tijd: Combray

'Teder, melancholiek en glashelder' – *Het Parool*
'Van grote klasse' – *Spits*

Het meesterwerk van Proust als stripverhaal
Deel twee verschijnt najaar 2002

Gebonden € 16,50
ISBN 90 450 9892 0

MAX ALLAN COLLINS
RICHARD PIERS RAYNER

Hellevaart

Het Chicago van de jaren dertig op magistrale wijze in beeld gebracht

Paperback € 18,50
ISBN 90 450 0852 1

ATLAS